

НОВЫ ЧАС

АЛЕГ ТРУСАЎ

Стар. 4

ВЫПАДКОВЫ ПАРЛАМЕНТ

Уэльскія нацыяналісты святкуюць дзесятую гадавіну стварэння нацыянальнага парламента

Стар. 20

АДАМ КЛАКОЦКІ І ЯГО ПЕРСПЕКТЫВЫ

Польскі пераклад кнігі Ігара Бабкова «Адам Клакоцкі і ягоныя цені» трапіў у шорт-ліст прэміі «Ангелус»

Стар. 22

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Стар. 9–16

ЧЫТАЙЦЕ Ў НАСТУПНЫМ НУМАРЫ!

Таямнічая выспа ў цэнтры Еўропы

Артыкул Сяргея Нікалюка
з цыклу «Азбука паліталогіі»

МЕРКАВАННЕ

САМАКІРАВАННЕ: ГОРЫ ПАПЕРЫ І СТРАЧАНЫЯ НЕРВЫ

Вольга ХВОІН

Праз паўгода мусяць адбыцца выбары ў мясцовыя саветы дэпутатаў. Ужо пачалося абмеркаванне магчымага ўдзелу ў ім прадстаўнікоў ад розных палітычных структур. Але ці салодкі хлеб народнага абранніка, і ці ёсць сэнс увогуле ісці ў дэпутаты? Адказ на гэта пытанне мы спрабавалі высветліць у асобаў, якія маюць практычны досвед удзелу ў органах самакіравання краіны.

Бадай адным з самых вядомых дэпутатаў мясцовых саветаў з'яўляецца Алесь Зарэмбюк. У 2003 годзе ён стаў дэпутатам Мастоўскага раённага савета — дарэчы, самым маладым з агульнай кагорты абраннікаў: тады 20-гадовы Алесь навучаўся на факультэце сацыялогіі Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Я. Купалы. Але гэта не перашкодзіла яму перамагчы свайго суперніка са значнай перавагай — за Алесь аддалі свае галасы 74,4 працэнта выбаршчыкаў.

У мясцовых выбарах 2007 года Алесь Зарэмбюк таксама ўдзельнічаў, але прайграў свайму апаненту два галасы. Праўда, у былога дэпутата ёсць пэўныя сумневы адносна праўдзівасці агучаных вынікаў галасавання. Паводле яго слоў, старшыня выбарчай камісіі

паўгадзіны не мог абвесціць вынікаў галасавання, хаця бюлетэні былі ўжо падлічаныя, некуды хадзіў, з кімсьці раіўся.

Таму ці ісці на наступныя выбары, Алесь пакуль для сябе не вырашыў: «Калі выбарчае заканадаўства не будзе змененае, застануцца ранейшыя правілы гульні, то і ўдзельнічаць вялікага сэнсу ў выбарах няма. Дэпутатамі стануць тыя, хто трэба. Магчыма, некага прапусцяць ці не змогуць пракантраляваць».

Разам з тым малады палітык гаворыць, што хоча ўдзельнічаць у выбарах, «бо працуе з выбаршчыкамі, хаця і не з'яўляецца дэпутатам». Сёлета, напрыклад, разам з жыхарамі мястэчка вырашылі праблему асвятлення аднаго з мікрараёнаў Мастоў. У тым жа мікрараёне дамагліся забароны праезду грузавых аўтамабіляў, якія перавозілі хімічныя ўгнаенні. У выніку вада ў студнях па ўтрыманню нітрату перавышала санітарна-гігіенічныя нормы ў дзесяткі разоў. Вырашэнне такіх дробных праблем займае многа часу, аднак, адзначае Алесь, калі людзі праўдліва свая ініцыятыву, то аднойчы ўсё скранаецца з мёртвай кропкі.

«Тое, што называецца ў нас мясцовым самакіраваннем, абсалютна не падобнае на сістэмы ў суседніх краінах. Паўнамоцтвы дэпутатаў моцна абмежаваныя, Беларусь не далучаная да еўрапейскай Хартыі аб мясцовым самакіраванні. Уся ўлада на месцах дэ-факта ў выканаўчых камітэтаў», — дзеліцца назіраннямі са свайго працы экс-дэпутат. І тлумачыць,

чаму так ёсць: «Сесіі дэпутатаў праходзяць, але яны неэфектыўныя, бо абсалютная большасць людзей прызначаныя туды — гэта старшыні калгасаў, гаспадарак. Яны цалкам залежныя ад улады сваімі працоўнымі кантрактамі. Калі ўздымуць нейкае балочае для выканаўчай улады пытанне, то могуць пасля пацярпець. Таму важна, каб людзі ішлі незалежныя. Плюс, калі на Захадзе любая тэрыторыя, якая мае самакіраванне, сама вызначае, як ёй жыць і развівацца, то ў нас гэтага абсалютна няма. У нас уся сістэма кіравання падпарадкавана вертыкалі. Старшыні выканкамаў, якія ўплываюць на вырашэнне многіх пытанняў, прызначаюцца кіраўніком дзяржавы, яны ніяк не залежаць ад жыхароў».

Ці гатовыя беларусы вызначаць, якім будзе іх горад, мястэчка, вёска? Сёння большасць найперш цікавіць уласнае выжыванне, здабыццё грошай на жыццё, выхаванне дзяцей. «Але калі б былі свабодныя і справядлівыя выбары, то няхай не паўсоль, а ў 20–30 гарадах са 117 маглі б прыйсці актыўныя прадстаўнікі грамадскасці. Калі маеш уладу, то прасцей змяняць ментальнасць людзей, у тым ліку і іх погляды», — адзначае былы дэпутат Мастоўскага райсавета.

Што такое самакіраванне ў вёсцы? Горы паперы і страчаныя нервы. Так адказвае Аляксандр Пудоўкін з вёскі Лунна. Яго двойчы абіралі дэпутатам Лунненскага сельскага Савета і адзін раз — дэпутатам Мастоўскага раённага. За час свайго дэпутацтва спадар Аляксандр прыйшоў

да высновы, што сельскія саветы не маюць ні ўлады, ні грошай. Усё вырашаецца праз зварты ў райвыканкам, там жа размяркоўваюцца фінансы. А якому з сельскіх саветаў на што хопіць, іншая справа.

У вёсках праблема звычайна побытавага характару: рамонт дарог, газіфікацыя, водазабеспячэнне, асвятленне, забеспячэнне насельніцтва спажывецкімі таварамі, медычнай дапамогай. За год, па словах дэпутата, ён фіксуе 20–40 вусных зваротаў з просьбаю ў нечым дапамагчы. Гэта — апроч уласных ініцыятыў. Звычайна, вырашэнне той ці іншай праблемы займае нямала часу, але здараецца і хуткае рэагаванне. Ад ліпеня вясковую аптэку зачынілі на рамонт — разбурылася падлога. Надыйшлі халады, людзей аптэкарка прымала з чорнага ўваходу, скаргі на нязручнасці абслугоўвання і кепскія ўмовы працы ігнараваліся. Пасля зварту дэпутата ў чатыры інстанцыі (Камітэт дзяржкантролю, абласны адзел аховы здароўя, аблвыканкам і раённую газету) справа скранулася з месца праз некалькі дзён. Цяпер у аптэцы маштабны рамонт.

Аднак карысную працу дэпутата, па вялікім рахунку, можна назваць няўдзячнай. «Уладзе патрэбныя паслухмяныя людзі. У мяне часам пытаюцца, чаму мне нямецца, воль жа іншыя не ступаюць асабліва, пасядзяць на сесіі — і ціхенька за дзверы. Але я лічу, што калі стаў дэпутатам, то мушу выконваць свае абавязкі», — абгрунтоўвае ўласную пазіцыю Аляксандр Пудоўкін. Дарэчы, да 2004 года ён працаваў у мясцовым сельскім савете, пасля яго звольнілі па скарачэнню штату.

У давяршэнне дэпутат перыядычна чуе ў свой бок, што ён бэнэфаец, мае мякі грошай, ці наадварот, што сям'я яго — ледзь не бамжы. І гэта ў падзяку за тое, што не лянуюцца чалавек займацца справамі сваіх аднавяскоўцаў. «Ціснуць на мяне не проста, але эффект тармажэння ствараюць добра. Патрэбныя новыя людзі, якія нешта хочучь змяніць тут, у свайой краіне, у свайой мясцовасці. Той склад дэпутатаў, што мы маем цяпер, — з мінулага. А наш час, калі можна вольна працаваць і не атрымліваць ад гэтага маральных пакут, яшчэ не прыйшоў», — з сумам рэзюмуе народны абраннік.

ФАКТЫ, ПАДЗЕІ, ЛЮДЗІ

НАВІНЫ РЭГІЁНАЎ

ВІЛЬНЯ. СУСТРЭЧА СА СТУДЭНТАМІ

Перад студэнтамі Еўрапейскага гуманітарнага ўніверсітэта ў аўторак выступіў адзін з заснавальнікаў БНФ, палітэмігрант Зянон Пазняк. Ён распавядаў пра сваё бачанне падзей на Беларусі, якія адбыліся ў недалёкім мінулым, пра тое, што адбываецца зараз, і пра наступствы палітычнай дзейнасці цяперашняга кіраўніцтва краіны ў недалёкім будучым.

ГРОДНА. У ТБШ ЗНОЎ КІНО

Гродзенскі рух «За Свабоду» зладзіў чарговы адкрыты прагляд фільмаў у кампаніі «Свабоднае кіно». Гэтым разам глядачы пабачылі стужку «НКВД — Гестапа. Браты па крыві», тэмай якога стала блізкае супрацоўніцтва дзвюх, на першы погляд, антаганістычных структур — НКУС і Гестапа. НКУС і Гестапа супрацоўнічалі ў розных галінах — у тым ліку ў абмене вязнямі. СССР адсылаў у Германію ў асноўным антыфашыстаў і яўрэяў, якіх там знішчалі. Немцы выдавалі Маскве людзей, якія раней эмігравалі з Расіі ды выступалі супраць Савецкага Саюзу. Яны ў асноўным загінулі ў ГУЛАГу. Працаўнікі НКУС і Гестапа рабілі супольную працу і добра адзін аднаго разумелі. Нават метадыка працы з вязнямі была падобная. Пра гэта сведчаць кадры з Віленскага музея генацыду і Музея Гестапа ў Кельне. Пасля прагляду гродзенскі даследчык і журналіст Андрэй Пачобут распавядаў пра метады працы НКУС-МДБ-КДБ у Гродне і на Гродзеншчыне ў 1930–1950 гады.

БРАСЛАЎ. КАБ ПАМЯТАЛІ

Яўрэйскі часопіс «Мішпоха» ўжо не раз пісаў аб яўрэйскай гісторыі гэтага мястэчка і другіх населеных пунктаў паўночнага захаду Беларусі. Як вядома, многія з іх маюць багатую яўрэйскую спадчыну. Рэдакцыя часопіса супольна з арганізатарамі цэнтра «Маё мястэчка» ў працяг даследаванняў гісторыі выступілі з новай ініцыятывай. І дзеля гэтага запрасілі адгукнуцца ўсіх, хто нарадзіўся тут, жыў, працаваў, гасцяваў, памятае даваенныя тутэйшыя мястэчкі. Тут могуць быць проста ўспаміны, фотаздымкі. Арганізатары акцыі, якая ахоплівае 21 раён сучаснага тэрытарыяльнага дзялення Беларусі, могуць здзейсніць аўдыё- і відэазапіс успамінаў сведкаў.

СВІСЛАЧ. УШАНАВАЛІ ПАМЯЦІ

Традыцыйныя ўрачыстасці ў гонар арганізатараў і ўдзельнікаў вызвольнага паўстання 1863 года адбыліся ў Свіслачы 25 кастрычніка. Каб аддаць даніну павагі героям, сюды з'ехалі грамадскія дзеячы і палітыкі з усёй краіны. Сёлета мерапрыемства адбылося ў 14-ы раз.

Ушанаваць памяць братаў Каліноўскіх (Віктара і Кастуся) прыехалі каля 100 чалавек. Урачыстасці пачаліся імшой у Свіслацкім касцёле, пасля чаго арганізатары і ўдзельнікі мерапрыемства накіраваліся ў Якушоўку, на месца, дзе калісьці жыла сям'я Каліноўскіх. Зараз тут усталяваны вялізны жалезны крыж і валун з памятнай шыльдай. Пазней людзі вярнуліся ў горад, дзе ўсклалі кветкі да помнікаў Рамуальду Траўгуту, Кастусю Каліноўскаму і запалілі каля гэтых помнікаў знічы. Ушанаванне памяці братаў Каліноўскіх працягнулася на магіле Віктара Каліноўскага. Тут гродзенскі каваль Эдуард Мацко ўзгадаў, як быў усталяваны зроблены ім крыж.

Урачыстасці па ўшанаванню памяці паўстанцаў 1863 года скончыліся святочным канцэртам слонімскага барда Валерыя Жамойціна. Мерапрыемства адбылася пад пастаянным наглядом людзей у цывільным, якія здымалі ўсё, што адбывалася, на відэакамеру. Увесь час за аўтобусам удзельнікаў ехала блакітная «газель», упакаваная супрацоўнікамі гродзенскага АМАПу.

МІЁРЫ. АДНОЎЛЕНА ШЛЯХ ВІКІНГАЎ

Іспраісці па ім стала магчымым дзякуючы міжнароднаму праекту «Панарама Дзвіна—Даўгава», да якога спрычыніліся шведы, латышы, беларусы. Аднак гэта пакуль частка легендарнага шляху «з варугу ў грэкі» — водная дарога ад Балтыйскага да Чорнага мора праз беларускія рэкі і азёры, — якую асвоілі скандынавы. У свой час гэты шлях паспрыў графству Готланд стаць самым багатым краем у Швецыі. Ініцыятарам праекта выступіў намеснік губернатара па міжнародных сувязях графства Ленард Эдлунд, які сёлета ў пятнаццаты раз наведваў Беларусь. На сённяшні дзень гэты маршрут пралягае ад Шведскага вострава Готланд да Віцебска.

ПРЭЗЕНТАЦЫЯ

НЕВЯДОМАЯ НАМ КРАІНА

Эла ДЗВІНСКАЯ

На сядзібе ТБМ адбылася прэзентацыя новай кнігі Алега Трусава «Невядомая нам краіна» (Беларусь у яе этнаграфічных межах).

Аўтар на сустрэчы з чытачамі распавёў, што працаваў над кнігай на працягу сямі гадоў, вывучаючы і назіпазваючы матэрыялы ў архівах розных гарадоў і краін. Асновай раздзелаў і артыкулаў сталі 15-хвілінныя перадачы, якія гучалі на

Радыё «Свабода» і публікацыі ў «Нашым слове».

Дапамогу ў падрыхтоўцы кнігі да выдання аказаў Станіслаў Суднік. Менавіта ён вучыўся ў Цвярской ваеннай акадэміі, цікавіўся гісторыяй старажытнай сталіцы, ствараў там беларускія класы для навучанцаў. Высокую адзнаку выданню даў рэцэнзент прафесар Анатоль Пятровіч Грыцкевіч.

Кніга ўтрымлівае аповеды пра Вялікае княства Смаленскае, пра Цвярскую дзяржаву і іншыя тэрыторыі, дзе жылі ў мінулым этнічныя беларусы. Аўтар абапіраўся на даследаванні

АКЦЫЯ

ДЗЯДЫ ДАЗВОЛІЛІ

Мінгарвыканкам дазволіў правядзенне акцыі з нагоды дня памінавання продкаў Дзяды. Пра гэта БелаПАН паведаміў адзін з заяўнікаў акцыі, намеснік старшыні Кансерватыўна-хрысціянскай партыі — БНФ Сяргей Папкоў.

Паводле яго слоў, шэсце пачнецца 1 лістапада ў 10.30 каля Мінскага гадзіннікавага завода на праспекце Незалежнасці. Яго ўдзельнікі накіруюцца да ўрочышча Курапаты, дзе адбудзецца мітынг. Час правядзення акцыі — з 10.30 да 17.00.

Дэманстранты пройдуць па маршруце: праспект Незалежнасці — вуліца Каліноўскага — вуліца Сядых — вуліца Карбышава —

вуліца Гамарніка — вуліца Міранічэнкі. У 15.00 павінен адбыцца мемарыяльны мітынг на тэрыторыі ўрочышча Курапаты, дзе, па розных ацэнках, у гады сталінскіх рэпрэсій былі расстраляныя ад 30 000 да 200 000 чалавек.

Прадстаўнікі КХП—БНФ таксама падавалі заяўку на правядзенне шэсця і мітынгу ў Лошыцкім яры, дзе ў перыяд сталінскіх рэпрэсій праводзіліся масавыя расстрэлы нявінных людзей. «Гэта шэсце мы плануем арганізаваць 8 лістапада. Заяўка была адпраўлена ў гарвыканкам, аднак адказу на яе пакуль няма», — паведаміў Папкоў.

АДУКАЦЫЯ

ШКОЛЬНІКІ БЕЗ ПАДРУЧНІКАЎ

Іван БАРЫСАЎ

Прайшло ўжо амаль два месяцы новага навучальнага года, але шмат якія вучні бялыніцкіх школ вымушаны займацца без падручнікаў. І гэта пры тым, што бацькі школьнікаў за іх заплацілі.

Не хапае падручнікаў нават у лепшай навучальнай установе раёна — гімназіі № 1 Бялыніч. Шмат хто з вучняў у выпускных адзінаццатых класах не мае вучэбных дапаможнікаў па рускай літаратуры, фізіцы, хіміі, беларускай мове.

Па словах вучаніцы 11 «А» класа гімназіі Яўгеніі, недахоп падручнікаў вельмі ўскладняе навучанне. У прыватнасці, як кажа Яўгенія, яна асабіста збіраецца здаваць выпускны экзамен за курс сярэдняй школы па беларускай мове, таксама плануе праходзіць тэсціраванне па гэтай прадмету, а асабіста падручніка ёй у школе не далі. Таму, каб падрыхтавацца да ўрокаў, даводзіцца хадзіць да сяброўкі.

Бацька дзяўчыны кажа, што грошы за карыстанне падручнікамі ён заплаціў цалкам, і яму абсалютна не зразумела, чаму яго дачка не забяспечана ўсім неабходным для добрай вучобы.

Бракуе падручнікаў не толькі ў гімназіі № 1 Бялыніч, але і ў астатніх школах Бялыніцкага раёна — Машчаніцкай, Вішоўскай, Ланькаўскай і іншых. Як тлумачаць настаўнікі, гэта праблема ўзнікла ў сувязі з тым, што з-за рэформы і пераходу на адзінаццацігадовае навучанне розныя класы пачынаюць вывучаць прадметы ў адзін тэрмін. Так, напрыклад, раней фізіку пачыналі вывучаць з сёмага класа, зараз — з шостага і г. д.

Здзіўляе толькі адно: чаму пытанне забеспячэння дзяцей падручнікамі не вырашана да гэтага часу, хоць рэформа сістэмы адукацыі ідзе ўжо больш за год. Тым больш, што год таму на сустрэчы з выбаршчыкамі ў той жа гімназіі № 1 кандыдата ў дэпутаты Палаты прадстаўнікоў Валерыя Іванова яго давераная асоба, начальнік аддзела адукацыі Бялыніцкага райвыканкама Мікалай Пашкоўскі казаў, што з пераходам на адзінаццацігадовае навучанне ў нашым раёне ні ў вучняў, ні ў педагогаў не будзе аніякіх праблем.

Магчыма, шаноўны Мікалай Іванавіч, які, дарэчы, днямі быў узнагароджаны медалём «За працоўныя заслугі», меў на ўвазе нешта іншае, але праблемы з забеспячэннем дзяцей падручнікамі ў Бялыніцкім раёне ёсць.

ПРАВЫ ЧАЛАВЕКА ЗАТРЫМАЛІ ЗА ІНФАРМАЦЫЮ

У Брэсце вечарам 27 кастрычніка падчас правядзення інфармацыйнай акцыі быў затрыманы мясцовы актывіст дэмакратычных сіл Іван Стасюк.

Як паведаміў праваабаронца Раман Кісляк, актывіста затрымалі ў інтэрнаце Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Пушкіна. Там Іван Стасюк распаўсюджваў грамадска-палітычны бюлетэнь «Дзедзіч», які выдае ініцыятыўная група брэсцкай дэмакратычнай моладзі.

«Супрацоўнікі міліцыі даставілі Стасюка ў Ленінскі РАУС Брэста, адкуль яго адпусцілі літаральна праз пяць хвілін без складання пратакола», — адзначыў праваабаронца.

Да гэтага Стасюк паспеў распаўсюдзіць 150 экзemplараў бюлетэня. На момант затрымання ў яго заставалася яшчэ 20 экзemplараў. Цікава тое, што ахоўнікі парадку іх не канфіскавалі.

Ларыса Шыганова, БелаПАН

Генадзя Ластоўскага, Адама Кіркора, Аркадзя Смоліча.

«Кожная дзяржава мае свае этнаграфічныя і палітычныя межы, — пракаментываў Алег Трусаў. — Нашы межы мяняліся ў XX стагоддзі разоў дваццаць. Сталіцай беларускай дзяржавы былі Вільня і нават 5 дзён Смаленск. Аднойчы ў Германіі я ўбачыў на вакзале надпіс: «Цягнікі да Кёнігсберга часова не ходзяць». Немцы не забываюць сваю гісторыю, захоўваюць успаміны пра гістарычныя назвы, памятаюць, дзе знаходзіцца магіла Імануіла Канта».

У выданне, ажыццёўленае пра падтрымку ГА «Бацькаўшчына», увайшла таксама рэцэнзія на кнігі Вольгі Патавай, Пятра Краўчанкі і іншых аўтараў.

ПАРТНЁРСТВА

XII МІНСКІ ФОРУМ

4–6 лістапада пройдзе XII Мінскі форум, яго тэма «Беларусь і Усходняе партнёрства: перспектывы развіцця ў сферах палітыкі, эканомікі і грамадства».

Як паведаміў арганізатар форуму Нямецка-беларускае таварыства, адкрыюць мерапрыемства кіраўнік Адміністрацыі прэзідэнта Уладзімір Макей, пасол ФРГ Гебхарт Вайс і старшыня Усходняга камітэта германскай эканомікі Клаус Мангольд.

Работа форуму пройдзе ў трох рабочых групах: «Знешняя

палітыка: Беларусь — сусед у Еўропе», «Эканоміка: новыя задачы эканамічнай палітыкі», «Грамадства: новыя формы ўзаемадзеяння паміж дзяржавай і грамадствам». Вынікі форуму будуць падведзены на пленарным пасяджэнні.

Свой удзел у XII Мінскім форуме пацвердзілі прадстаўнікі дзяржструктур, незалежныя палітолагі і аналітыкі, журналісты незалежных СМІ, дэпутаты бундэстага, Еўрапарламенту, прадстаўнікі дзяржструктур Германіі, Літвы, Польшчы, Фінляндыі.

Марына Рахлей, БелаПАН

ТВДНЁВЫ АГЛЯД

ДАЙЦЕ ГРОШАЙ!

Сяргей САЛАУЁЎ

«Дайце грошай!» — гэта галоўнае пасланне беларускага ўрада Расіі. 28 кастрычніка прэм'ер-міністры Беларусі і Расіі Сяргей Сідорскі і Уладзімір Пуцін сустраліся ў Маскве.

Як паведамілі ў прэс-службе беларускага ўрада, прайшлі перамовы прэм'ераў у пашыраным складзе, а таксама пасяджэнне Савета міністраў Саюзнай дзяржавы. Сідорскі сустрэўся з кіраўніком Ашчаднага банка Расіі Германам Грэфам.

У парадку дня пасяджэння саюзнага Саўміна было каля 25 пытанняў. У прыватнасці, прааналізаваны вынікі выканання плана сумесных дзеянняў урадаў дзвюх краін па мінімізацыі наступстваў фінансаванага крызісу, паліпшэнні параметраў плацежнага балансу, удасканаленні ўмоў выдзялення прадпрыемстваў дзейнасці і ўзаемнага гандлю, падведзены вынікі гандлёва-эканамічнага супрацоўніцтва Беларусі і Расіі за першае паўгоддзе 2009 года.

На пасяджэнні будзе разгледжаны праект дэкрэта Вышэйшага дзяржаўнага Саюза дзяржавы «Аб бюджэце Саюзнай дзяржавы на 2010 год».

Апошні раз Сідорскі і Пуцін сустраліся 6 кастрычніка ў Маскве. Падрабязнасці тых перамоў засталіся невядомыя, нягледзячы на тое што сустрэча доўжылася як мінімум чатыры гадзіны. Паводле неафіцыйнай інфармацыі, прэм'еры абмяркоўвалі пытанні па цане на газ і аб выдзяленні Беларусі крэдыту.

А пакуль высокія бакі абмяркоўваюць праграмы крэдытаў, крэдыторы гінуць у Беларусі.

Самалёт бізнес-авіяцыі авіякампаніі «С-Эйр», які накіроўваўся чарговым рэйсам з маскоўскага аэрапорта Унукава-3, знік з экрану радару 26 кастрычніка 21.30. Абломі і пяць цел загінулых — грамадзян Расіі — былі знойдзеныя пазней паміж вёскамі Драчкава і Пяцігодка Смалявіцкага раёна Мінскай вобласці.

Знойдзены адзін з двух бартавых самаліцаў («чорных скрыняў»).

Мінтранс РФ абнародаваў звесткі аб экіпажы і пасажырах самалёта. Камандзір паветранага судна — Самойлаў Аляксандр, 1958 года нараджэння. Скончыў Сасаўскае лётнае вучылішча грамадзянскай авіяцыі

ў 1981 годзе. Агульны налёт — 11 900 гадзін; з іх ноччу — 1 450 гадзін. У лістападзе 2007 года перавучаны на самалёт ВАе-125 у Чэстэрфілдзе (Вялікабрытанія); налёт на ВАе-125 — 725 гадзін. У маі 2009 года праходзіў падрыхтоўку па курсу павышэння кваліфікацыі ў Дубаі (Аб'яднаныя Арабскія Эміраты).

Памочнік камандзіра паветранага судна — Снімшычкаў Сяргей, 1962 года нараджэння. Скончыў Армавірскае вышэйшае ваеннае Чырвонасцяжнае вучылішча лётчыкаў у 1983 годзе. У снежні 2006 года ў Санкт-Пецярбургскім універсітэце грамадзянскай авіяцыі скончыў курсы перападрыхтоўкі на пілота самалёта Ту-154. Агульны налёт на самалётах грамадзянскай авіяцыі — 825 гадзін. У лютым 2007 года перавучаны на ВАе-125 у Дубаі. Налёт на ВАе-125 — 825 гадзін. Там жа ў красавіку 2009 года праходзіў падрыхтоўку па курсу павышэння кваліфікацыі.

Мне проста цікава, чаму разбіваюцца лётчыкі вышэйшай катэгорыі? Не так даўно разбіліся «Рускія віязі». Не так даўно здарылася катастрофа з беларускім самалётам у Польшчы. Зараз — катастрофа з самалётам, якім кіравалі дасведчаныя пілоты...

«С-Эйр» выконвае больш за тысячу рэйсаў на год. Hawker — самалёт, прызначаны для выкарыстання на авіялініях сярэдняй працягласці. Самалёты гэтага тыпу выпускаюцца з 1962 года, усяго іх было выраблена 763 штукі. Гэта адзіны ў Расіі хуткасны рэактыўны самалёт бізнес-класа з далёкасцю палёту каля 5 тысяч кіламетраў. Ён можа выкарыстоўвацца на аэрадроме з кароткай узлётна-пасадкачай паласой. Узровень бяспекі палётаў адпавядае самым высокім сусветным стандартам.

Можа, нешта на беларускіх аэрадромах не так? Ці можа, не так з дыспетчарамі? Не, я нікога не абвінавачваю. Не маю такой адукацыі. Хай

разбярэцца з гэтым камісія. Проста прыкра, што гінуць людзі.

І добрая навіна. 26 кастрычніка Беларусь атрымала чарговы транс крэдыту Міжнароднага валютнага фонду ў памеры 699,5 мільёна долараў ЗША, паведаміў БелаПАН прэс-сакратар — начальнік упраўлення інфармацыі Нацыянальнага банка Беларусі Анатоль Драздоў.

21 кастрычніка савет дырэктараў МВФ прыняў рашэнне пра завяршэнне другога агляду рэалізацыі праграмы стэнд-бай і ўхваліў выдзяленне чарговага транс крэдыту ў аб'ёме 699,5 мільёна долараў ЗША.

Савет дырэктараў МВФ падкрэсліў прагрэс уладаў Беларусі ў рэалізацыі мер, накіраваных на зніжэнне негатыўнага ўплыву сусветнага фінансавана-эканамічнага крызісу.

Як заяўляюць у Нацбанку, прыняцце рашэння аб выдзяленні чарговага транс крэдыту «будзе спрыяць далейшай рэалізацыі мерапрыемстваў па стабільным функцыянаванні эканомікі краіны ва ўмовах глабальнага фінансавана-эканамічнага крызісу і аднаўленню ўстойлівага эканамічнага росту».

У студзені 2009 года кіраўніцтва МВФ ухваліла выдзяленне Беларусі крэдыту стэнд-бай у аб'ёме каля 2,46 мільярда долараў пад праграму эканамічных рэформ, разлічаную на 15 месяцаў (да красавіка 2010 года). Першы транс крэдыту ў 788 мільёнаў долараў ЗША па стаўцы LIBOR плюс 0,75% гадавых паступіў у Беларусь 14 студзеня, астатнія сродкі пералічваюцца з улікам штоквартальных справаздач беларускага ўрада.

Зулікам выдзеленага 21 кастрычніка трэцяга транс крэдыту агульная сума атрыманых Беларуссю да гэтага часу сродкаў па праграме стэнд-бай складзе каля 2,23 мільярда долараў ЗША.

Вядома таксама, што ўлады Беларусі вядуць перамовы з МВФ аб магчымасці рэалізацыі ў 2010 годзе новай крэдытнай праграмы.

ФІГУРЫ ТВДНЯ

ЯЎГЕН ПАЛУДЗЕНЬ

Намеснік міністра ўнутраных спраў Беларусі Яўген Палудзень вырашыў зрабіць жыццё журналістаў больш яркім. Прадстаўнік сілавога ведамства паведаміў, што бліжэйшым часам на вулічных акцыях будуць прысутнічаць прэс-афіцэры, супрацоўнікі МУС у сініх камізэльках, да якіх мусяць звяртацца прадстаўнікі СМІ па розных пытаннях. У чырвоныя камізэлькі апануць міліцыянтаў, якія будуць весці перамовы з удзельнікамі несанкцыянаваных акцый. У што будуць апануць «людзі ў цывільным», якія на цяперашніх акцыях апазіцыі канцэнтруюцца ў вялікай колькасці, — невядома.

Пры гэтым намеснік міністра запэўніў, што з боку кіраўніцтва МУС прынятыя захады, каб супрацоўнікі міліцыі не перашкаджалі працы журналістаў. Апошнія могуць многа расказаць пра практыку міліцыянтаў адносна «не перашкаджаць», калі да кожнага фотажурналіста прыстаўляецца некалькі чалавек у цывільным, якія не даюць здымаць затрыманы актывістаў ды разгоны акцый.

Паводле слоў Палудня, МУС плануе ўвесці не толькі рознакаляровыя камізэлькі для супрацоўнікаў міліцыі, але і забараніць здымаць буйным планам супрацоўнікаў органаў аховы правапарадку і саміх маніфэстантаў. Палогіцы, наступным новаўвядзеннем будзе стварэнне адмысловай кашары для журналістаў за метраў пяцьсот ад месца падзей, абгрунтаваць гэта зноў-такі можна клопатамі пра бяспеку працаўнікоў п'яра, мікрафона і камеры.

АНАТОЛЬ СЫС

Гэтага чалавека ўжо няма сярод нас, але ўгадаць пра яго варта. 26 кастрычніка споўнілася 60 год аднаму са стваральнікаў першага неформальнага літаратурнага аб'яднання «Тутэйшыя» Анатолю Сысу, выбітнаму паэту сучаснай Беларусі. Анатоля Сыса даўно негалосна далучылі да нацыянальнага Пантэону, паставіўшы постаць паэта на роўні з Максімам Багдановічам ды Янкам Купалам. Да юбілейнай даты выйдзе ў свет кніга выбраных вершаў Анатоля Сыса «Алаіза», у якую ўвайшлі лепшыя творы з прыжыццёвых зборнікаў паэта «Агмень», «Пан Лес» і «Сыс». Сучаснік Анатоля Сыса мастак і пісьменнік Адам Глобус так апісваў адносіны паміж паэзіяй і паэтам: «Сыс быў апантаным паэзіяй, апантанасць тая, часам, выглядала вар'яцтвам».

Я думаю, вершы мае відушчыя, аж пакуль не аслепнуў сам ад маланкі, самім жа пушчанай, я гарэў, як бязбожны храм...

(А. Сыс)

ВІКТОРЫЯ АЗАРАНКА

Беларуская тэністка Вікторыя Азаранка паднялася на 6-е месца ў адзіночным разрадзе ў сусветным рэйтынгу Жаночай тэніснай асацыяцыі (WTA). Гэта рэкорднае дасягненне ў яе кар'еры. Беларуская 20-гадовая спартсменка апырэдзіла ў рэйтынгу амерыканку Венус Уільямс і рускую Веру Званарову. Вяршыню сусветнага рэйтыngu ачольвае Дынара Сафіна (Расія). У сакавіку гэтага года Вікторыя Азаранка ўпершыню ў кар'еры прабілася ў дзiesiąтку мацнейшых тэністак свету і пратрымалася ў ёй увесь сезон.

Раней з беларусаў у дзiesiąтку сусветнай класіфікацыі прабівалася толькі Наталля Зверава — у сярэдзіне 1980-х гадоў яна займала пяты радок. Цяпер з беларусаў у першую сотню ўваходзяць таксама Вольга Гаварцова (58-е месца) і Анастасія Якімава (96-месца).

327 кастрычніка па 4 лістапада Вікторыя Азаранка выступіць у фінальным турніры WTA у Дохе (Катар) з прызавым фондам 4,55 мільёна долараў, куды дапускаюцца толькі 8 лепшых тэністак свету. На папярэднім стадыі беларуска вызначаная ў адну групу з Сафінай, Вазняцкі і Янковіч. У другой чацвёрцы сёстры Уільямс, Кузняцова і Дзяменцьева.

АСОБА

▶ ТРЭЦІ СЕКТАР

АЛЕГ ТРУСАЎ

Аляксандр ТАМКОВІЧ

Цяжка ўявіць, але стаць камуністам Алега Трусава прымусіў... Зянон Пазыняк. Да гэта Трусаў двойчы адмаўляўся. Першы раз яму прапанавалі стаць сябрам КПСС яшчэ ва ўніверсітэце. Падчас працы ў Спецыяльных навукова-рэстаўрацыйных вытворчых майстэрнях Мінкульта БССР (СНРПМ МК БССР) стаць камуністам Трусава прапанаваў Зянон Пазыняк і аргументаваў гэта так: «Ты павінен уступіць у КПСС і ўзначаліць там абарону Верхняга горада». Было гэта ў 1979 годзе.

Мсціслаўскія карані

Алег Анатольевіч Трусаў нарадзіўся 7 жніўня 1954 года ў Мсціславе. Калісьці гэта была сталіца адпаведнага княства, якое з часам ператварылася ў ваяводства.

Не аднойчы даводзілася чуць пра рускае паходжанне Трусава. Маўляў, Таварыства беларускай мовы ўзначальвае этнічны рускі. Сапраўды, бацька Алега Анатольевіча — з памораў, нарадзіўся на мяжы Валагодскай і Архангельскай абласцей. А маці са шляхецкага роду Драздоўскіх і Мяжэвічаў. Аднак, паколькі яна нарадзілася на Урале, дзе тады працаваў дзед Трусава, ёй у пашпарце напісалі — руская.

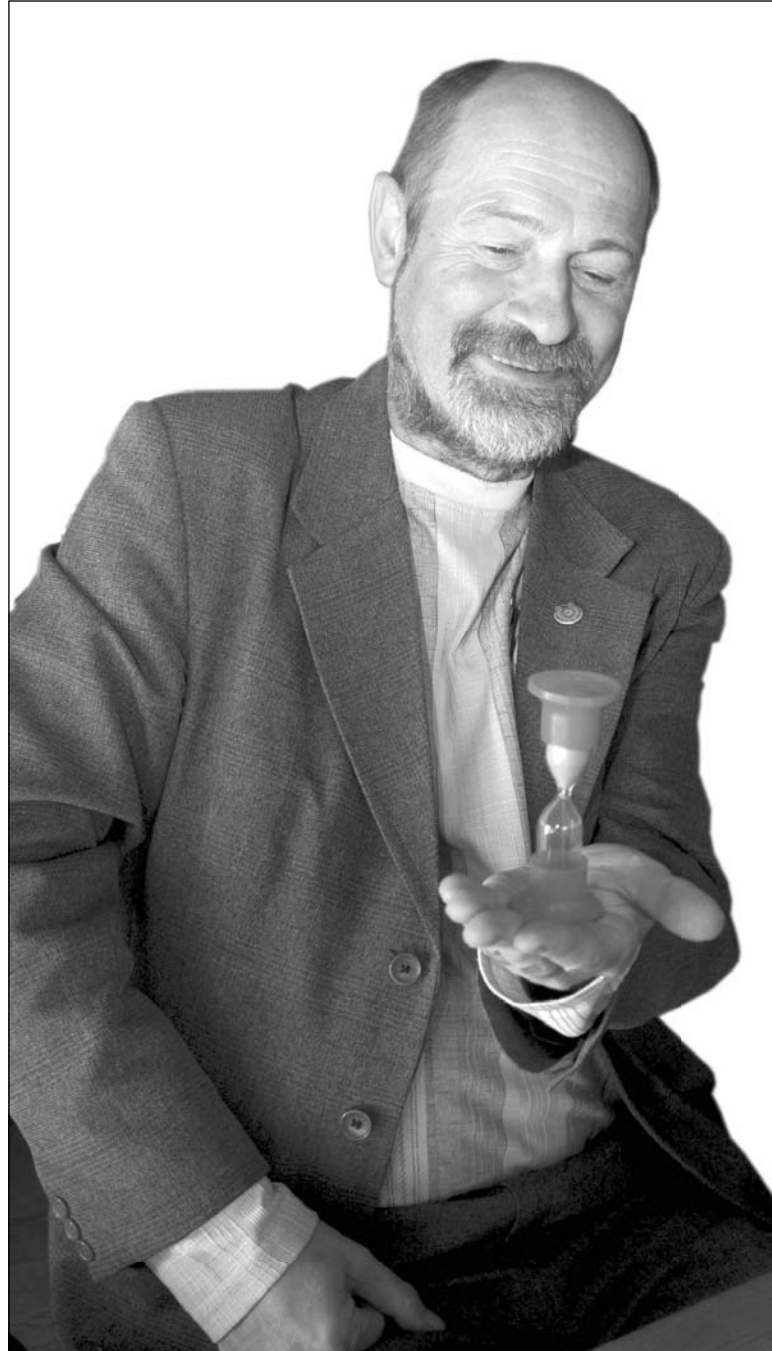
Так што Алег Трусаў не толькі этнічны беларус, але і нашчадак беларускай шляхты. Тым больш, што сам ён, хоць і паездзіў па свету, але доўга за межамі Беларусі ніколі не жыў.

Так атрымалася, што бацькі Трусава разышліся рана. Яму было толькі чатыры з паловай гады, калі хлопчык застаўся ў Мсціславе, на выхаванні ў бабулі і прабабулі. Бацька вярнуўся на Валагодчыну. Больш сын яго ніколі не бачыў і толькі нядаўна даведаўся, што той ужо памёр. Маці з'ехала ў Кобрын, сустракаўся з ёй Алег усяго раз на год.

Прабабуля (1882 года нараджэння) выхоўвала хлопчыка, скажам так, у «дабальшавіцкім духу». Пражыла роўна сто гадоў. Дзякуючы такому выхаванню Алег Трусаў яшчэ ў маленстве вывучыў мсціслаўскі дыялект беларускай мовы і, калі зараз адкрывае слоўнік Насовіча, чытае ў ім словы свайго дзяцінства.

У 1961 годзе Алег Трусаў пайшоў у пабудаваную яго дзедом яшчэ ў 1908 годзе школу (былую гімназію), потым беларускі педтэхнікум, дзе вучыўся Аркадзь Куляшоў і родная бабуля Ганна. На жаль, зараз, нягледзячы на пратэсты, школа гэта ўжо цалкам пераведзена на рускую мову.

Па заканчэнні з залатым медалём школы, Алег у 1971 годзе паступіў на гістарычны факультэт

тэт БДУ, маючы перад сабой цвёрда вызначаную мэта — стаць археолагам. Пра гэта ён марыў яшчэ ад першага класа, калі яму ўпершыню давялося трапіць на раскопкі. Як быццам бы спецыяльна пад яго мару ў 1973 годзе ў БДУ адкрылі кафедру археалогіі. Трусаў быў яе першым выпускніком у 1976 годзе. Размеркаванне атрымаў у СНРПМ МК БССР, дзе ў 1980 годзе стаў загадчыкам археалагічнага аддзела і прапрацаваў там да 1994-га.

Паралельна Алег вучыўся ў завочнай аспірантуры інстытута гісторыі Акадэміі навук БССР. У 1981 годзе ў Ленінградзе абараніў кандыдацкую дысертацыю на тэму «Археалагічнае вывучэнне помнікаў манументальнага дойлідства XI–XVII стст. на тэрыторыі Беларусі (метадычныя даследаванні)».

У публічную палітыку

Палітыкай Алег Трусаў пачаў займацца з 1988 года дзякуючы Міхасю Ткачова. Атрымалася гэта так. Напярэдадні камандзіроўкі 19 кастрычніка шпацыраваў міма Чырвонага касцёла (тады «Дом кіно») на вакзал, каб купіць білет. Выпадкова сустраў Ткачова, які прапанаваў зайсці ў гэты будынак. Маўляў, там будзе шмат чаго цікавага, а білет яны купіць пазней. Так Трусаў тра-

піў у аргкамітэт па стварэнню БНФ, а праз два гады вылучыўся ў дэпутаты Вярхоўнага Савета 12-га склікання. Перамог. Стаў намеснікам старшыні камісіі па адукацыі, культуры і захаванні гістарычнай спадчыны. І быў сярод тых дэпутатаў, хто абвясцілі галадоўку пратэсту ў залі пасяджэнняў ВС.

У сакавіку 1991 года была створана Беларуска сацыял-дэмакратычная грамада, старшыней якой абралі Міхася Ткачова, а намеснікам — Алега Трусава. Праз год, пасля заўчаснай смерці Ткачова, Алег Анатольевіч стане на чале партыі і будзе кіраваць ёй да лета 1995 года.

Паралельна з партыямі на хвалі перабудовы пачалі фарміравацца і грамадскія арганізацыі. Ці не першай з іх, 28 верасня 1989 года, было афіцыйна зарэгістравана Таварыства беларускай мовы (ТБМ), створанае па ініцыятыве выбітнага паэта і грамадскага дзеяча Ніла Гілевіча, які і быў абраны яе першым старшыней. Алег Трусаў сфарміраваў тады суполку ТБМ у Савецкім раёне, якой і кіраваў да красавіка 1997 года, да моманту абрання яго намеснікам старшыні ТБМ — на той час Генадзя Бураўкіна.

У той час, аб чым мала хто ведае, над ТБМ нависла першая пагроза высялення з офіса, што аўтаматычна цягнула за сабой

страту рэгістрацыі, а значыць, і магчымасць легальнага існавання, і непазбежнае скарачэння колькасці сябраў, што для такой арганізацыі, як ТБМ, па вызначэнню прызванай на масавы фармат дзейнасці, азначала непазбежнае знікненне з грамадскай арэны. Дарэчы, сітуацыю тую вырашыў тагачасны мэр Мінска Уладзімір Ярмошын пасля сустрэчы з тагачасным старшыней ТБМ Генадзем Бураўкіным.

17 красавіка 1999 года на VI з'ездзе ТБМ Алега Трусава прапанавана Генадзя Бураўкіна абралі старшыней. З гэтага моманту ўсе больш ведаюць Трусава — грамадскага дзеяча, чым Трусава — палітыка.

ТБМ

Па інерцыі (беларуская мова, бел-чырвона-белы сцяг, «Пагоня») ТБМ успрымаецца як нешта вельмі блізкае да БНФ. На самай жа справе Таварыства беларускай мовы значна шырэй адной плыні. Палітычная прыналежнасць тут не мае ніякага значэння. У склад арганізацыі ўваходзілі ды ўваходзяць і камуністы, і дзеючыя міністры. У новых валандэраў не пытаюцца ні пра партыйнасць, ні пра нацыянальнасць, ні пра веравызнанне. Крытэрыі адзін — лобом да беларускай мовы. Як вядома, нават БНФ не пазбегла расколу. У ТБМ жа за дваццаць год існавання не было ніякіх унутраных сварак, ніякіх расколаў. Бо няма чаго дзяліць. І ёсць за што змагацца — канкрэтнае і духоўнае — за мову.

Дарэчы, палітычныя партыі вельмі паважаюць ТБМ, якое на сённяшні дзень налічвае пяць з паловай тысяч сябраў. Лічба для Міністэрства юстыцыі — толькі самыя актыўныя. На самай справе, сябраў значна больш.

На думку Алега Трусава, ва ўмовах таталітарнай дзяржавы «трэці сектар» мае больш перспектывы, чым іншыя. І з Трусавым цяжка не пагадзіцца. Што такое польская «Салідарнасць» або літоўскі «Саюдзіс»? Гэта не палітычныя партыі, а тыповыя недзяржаўныя структуры. І БНФ такім быў. Пакуль не стаў партыяй. Самай вялікай памылкай Пазыняка і яго каманды Трусаў лічыць стварэнне партыі БНФ. З гэтага і пачаўся развал. Трэба было спачатку прыйсці да ўлады.

За мову, за Беларусь!

Калі гутарка ідзе пра ТБМ, без разважанняў пра цяперашні стан беларускай мовы абысціся немагчыма. Мабыць, камусьці гэта падасца спрэчным, але Трусаў апошнім часам сцвярджае, што сёння яна «патроху адраджаецца».

Сам ён пачаў размаўляць па-беларуску недзе на пачатку 1980-х гадоў. А першай беларускай кнігай для яго была «Новая зямля» Якуба Коласа, якую яму прэзентавалі на Дзень Савецкай Арміі ў восьмым класе. На беларускую мову Трусаў перайшоў свядома — у знак пратэсту супраць выключэння з БДУ некаторых студэнтаў, за «праяўленне нацыяналізму» (а па-сутнасці, за любоў да роднай мовы, да Беларусі). Каб лепш зразумець аргументы Алега Трусава, дазвольм сабе адну цытату з яго шматлікіх інтэрв'ю:

«Зараз пытанне чыста палітычнае. Трэба дачакацца зме-

ны палітычнай улады. Калі прэзідэнт і прэм'ер-міністр загавораць па-беларуску, нават не трэба змяняць заканадаўства. Хай будуць дзве мовы. Я б не мяняў ніякія законы, толькі б памяняў уладу. І ўсё. За два гады большасць людзей прыродзе на беларускую мову».

У самога Трусава перыяд пераходу на беларускую мову ўклаўся менавіта ў два гады. З 1982 года — паўсюль і з усімі — ён размаўляе выключна па-беларуску. І добра памятае, як да яго ставіліся ў рускамоўным Мінску — ляліся ў тралейбусах, крамах, патрабавалі «гаварыць нармальна». Сёння сітуацыя змянілася кардынальна. Пачуўшы мову, прапускаюць без чаргі, нават міліцыянты выказваюць павагу, некаторыя таксісты за праезд грошай не бяруць.

Яго прапановы перавесці на беларускую мову ўсе дзяржаўныя ўстановы ўжо не выклікаюць з'едлівых усмешак. Сацыялагічнае апытанне, праведзенае нядаўна Беларускай інстытутам стратэгічных даследаванняў сумесна з лабараторыяй «Новак», нечакана пацвердзіла аптымістычнае ўспрыняцце моўнай сітуацыі Алегам Трусавым. 83,7 працэнта жыхароў краіны лічаць беларускую мову нацыянальным сімвалам і нацыянальным здабыткам. І каля 50 працэнтаў назвалі людзей, што размаўляюць на мове, элітай нацыі.

Вынік — насуперак шматвекавой традыцыі на знішчэнне мовы. Насуперак афіцыйнай палітыцы апошніх паўтара дзесятка гадоў. Вынік, у якім, без сумневу, ёсць немалы ўнёсак ТБМ. І, зразумела, Алега Трусава.

Аптыміст

У адрозненні ад многіх шчырых беларусаў, Алег Трусаў не плача і не енчыць пра гаротны стан беларускай мовы. Ён за яе, можна сказаць, змагаецца, але дакладней будзе — метадычна працуе.

І як стратэг, і як шараговец. У залежнасці ад абставін і забываючыся на свае пагонны. Аналізуе і ацэньвае сітуацыю, расклад сіл і магчымасцей. Манеўруе і атакуе. Утрымлівае плацдарм і пашыршае яго хоць на сантыметр-другі.

Дамагліся, каб абвесткі ў грамадскім транспарце загучалі на беларускай мове — сцяжок на моўнай мапе Беларусі. Замянілі шыльды з назваў вуліц на беларускамоўныя — яшчэ сцяжок. Арганізавалі пры ТБМ курсы па вывучэнню беларускай мовы — на карысць. Зладзілі супольна з іншымі грамадскімі аб'яднаннямі шырокае кампанію «Будзьма беларусамі!» — поспех.

Трэба дзеля гэтага размаўляць з чыноўнікамі — вокам не міргне. Сесці за стол грамадскай камісіі пры прэзідэнцкай адміністрацыі — без хістанняў. Аднак і першае пытанне ў лоб — пра мову. І пра дэмакратычны пераўтварэнні.

Але ж калі трэба — у лабавую атаку, без ваганняў. Напрыклад, калі зноўку над ТБМ узнікла пагроза быць пазбаўленым офіса. Пад удзеяннем хвалі пратэстаў раённая адміністрацыя адступіла. І ТБМ жа першая ўдарыла ў зван пра небяспеку маніпуляцый з пытаннем наконт роднай мовы напярэдадні перапісу.

Быць гнуткім і не здраціць прынышпам, самому сабе — здаецца, гэта Алегу Трусава ўдаецца.

▶ ПАДРАБЯЗНАСЦІ

ЯШЧЭ АДНА КААЛІЦЫЯ

Вольга ХВОІН

Прадстаўнікі розных палітычных структур Беларусі падпісалі пагадненне аб стварэнні Беларускага незалежніцкага блоку (БНБ). Да яго далучыліся партыя БНФ, арганізацыі «Малады Фронт», «Правы Альянс», МХСС «Маладыя дэмакраты», рух «За Свабоду», аргкамітэты Партыі свабоды і прагрэсу, Беларускай хрысціянскай дэмакратыі, рух салідарнасці «Разам», рух «Маладая Беларусь». Аб'яднаная грамадзянская партыя ад уступлення ў кааліцыю адмовілася. Новаствораны блок будзе адкрытым для далучэння ўсіх суб'ектаў беларускага дэмакратычнага руху, якія падтрымліваюць акрэсленыя ў пагадненні мэты і каштоўнасці, заяўляюць заснавальнікі БНБ.

Ініцыятарам стварэння кааліцыі выступіла партыя БНФ пасля правядзення апошняга з'езду і змены кіраўніцтва. Старшыня партыі БНФ Аляксей Янукевіч заявіў, што ранейшая кааліцыя — Аб'яднаная дэмакратычная сілы — даўно сябе зжыла. «АДС мёртвы ўжо досыць даўно. Гэта не было звязана ні са стварэннем новай кааліцыі, ні са зменай кіраўніцтва ў партыі БНФ. АДС як палітычная кааліцыя памёр пасля мінулых прэзідэнцкіх выбараў. Незалежніцкі блок не ствараўся як нешта насуперак АДС, гэта структура ўжо не стаіць на парадку дня», — падкрэсліў палітык.

Разам з тым экс-старшыня партыі БНФ Лявон Баршчэўскі бачыць

у новай кааліцыі спробу стварэння калабаранцкай апазіцыі. «Я чытаў праект Дэкларацыі. Там ніводнага слова пра змаганне з рэжымам няма», — цытуе афіцыйны сайт АДС Баршчэўскага. Па яго словах, таталітарныя ідэалогіі камунізму і фашызму, асуджэнне якіх дэкларуе БНБ, — гэта гістарычныя пагрозы. А намер кааліцыі не змагацца з такой з'явай, як «лукашызм», трывожыць палітыка.

Па задуме стваральнікаў Беларускага незалежніцкага блоку, яго дзейнасць мусіць грунтавацца на супольнасці ідэйных перакананняў: за падставовыя каштоўнасці вызначаюцца свабода і годнасць чалавека, незалежнасць і дэмакратычны лад кіравання Беларусі, на-

цыянальныя традыцыі і культурная спадчына дзяржавы. Такім чынам, у шэрагу прыярытэтаў новай палітычнай кааліцыі — стварэнне ўмоў для правядзення ў дзяржаве свабодных і справядлівых выбараў, ініцыятыва рыначных рэформаў, праца, накіраваная на спыненне палітычных рэпрэсій і вызваленне палітвязняў, наладжванне стратэгічнага супрацоўніцтва з краінамі-сябрамі праграмы «Усходняе партнёрства» і Еўрасаюза.

«Акрамя незалежнасці, дэмакратыі, нам важны еўрапейскі выбар Беларусі. Гэта цэлы шэраг дзеянняў, якія мы збіраемся ажыццявіць, — тлумачыць Аляксандр Мілінкевіч. — Мы не лічым, што адным жаданнем мы

калісці станем сябрам Еўрасаюза, а для мяне гэта стратэгічная мэта. Нам трэба многае зрабіць у мадэрнізацыі гаспадаркі, ажыццявіць сацыяльныя і палітычныя рэформы, і самае галоўнае — мы мусім змяніць менталітэт нашых людзей, каб яны зразумелі, што беларусы былі, ёсць і будуць еўрапейскай нацыяй. Мы адчуваем сваю моц не таму, што за намі вялікія арганізацыі, а таму што верым — ідэя свабоды, салідарнасці, справядлівасці, еўрапейскага шляху аб'яднае многіх і многіх людзей». Што тычыцца падкрэсліў, што не мае «русифікацыі», аднак «супраць расійскага імперыялізму, але не Расіі».

Фота Юрыя Дзядзініна

▶ КАНТАКТЫ

«УСХОДНЯЕ ПАРТНЁРСТВА»: ДАМОВЫ НА БУДУЧЫНЮ

Вольга ХВОІН

Супрацоўніцтва Беларусі з Еўрапейскім саюзам пакуль адбываецца на ўзроўні перамоў, кансультацый і вырашэння арганізацыйных пытанняў.

Трэці сектар Беларусі на Форуме грамадзянскай супольнасці, першы этап якога адбудзецца 16–17 лістапада ў Бруселі, павінны прадстаўляць 27 грамадскіх арганізацый Беларусі. Мяркуюцца, што гэта будуць як прадзьяжаныя, так і незалежныя НДА. Агулам у форуме прымуць удзел 220 НДА з шасці краін-чальцоў праграмы «Усходняе партнёрства» — Азербайджана, Арменіі, Беларусі, Грузіі, Малдовы і Украіны. Большасць НДА — 141 — будзе з краін-удзельніц праграмы «Усходняе партнёрства», астатнія 79 — з краін-сябраў ЕС, міжнародных арганізацый і трэціх краін. На гэтым форуме грамадзянская супольнасць будзе прадстаўлена грамадскімі арганізацыямі, прафсаюзамі, аб'яднаннямі працадаўцаў, аналітычнымі цэнтрамі і некамерцыйнымі фондамі. Сферы іх дзейнасці так ці інакш звязаны з чатырма платформамі новай палітыкі Еўропы: дэмакратычным кіраваннем, эканамічнай інтэграцыяй, навакольным асяроддзем і энергетычнай бяспекай, а таксама ў сферы кантактаў паміж людзьмі.

Праграма «Усходняе партнёрства» ад пачатку прадугледжвала шырокі ўдзел у ёй грамадзянскай супольнасці як інструмента, які павінен кантраляваць дзяржаўную ўладу і мусіць узмацняць давер грамадства да органаў дзяржаўнага кіравання. Аднак афіцыйны Мінск імкнецца да маніпаляцыі стасункаў з ЕС, а працэс напавунення праграмы «Усходняе партнёрства» адбываецца ў прыхаваным рэжыме. Таму задача Форума грамадзянскай супольнасці — у тым ліку і ўцягнуць у працэс прыняцця рашэнняў і іх абмеркавання трэці сектар і апазіцыю.

Што тычыцца непасрэдна кантактаў з інстытутамі ўлады, то сярод апошніх навін — завяршэнне фармавання працоўнай групы па стварэнні канцэпцыі «Еўранэст» — парламенцкай структуры праграмы Еўрасаюза «Усходняе партнёрства». Група была арганізавана

21 кастрычніка ў Стасгольме на сустрэчы старшыняў міжнародных камісій парламентаў краін-удзельніц «Усходняга партнёрства», дэпутатаў Еўрапарламента і краін Еўрасаюза. Пачатак працы сходу плануецца на восень гэтага года. У «Еўранэст» увайдучы 60 дэпутатаў Еўрапарламента і 60 дэпутатаў з краін-сябраў «Усходняга партнёрства» (па 10 прадстаўнікоў ад кожнай краіны). Канцэпцыю «Еўранэст» плануецца распрацаваць на працягу паўгода.

З бюджэту праграмы 2007–2010 гадоў у 600 мільёнаў еўра для беларускіх праектаў пакуль што вылучана толькі 20 мільёнаў. Але ўжо плануецца падвышэнне выдаткаў на 75 працэнтаў. Галоўнае ж, адкрываецца шлях да супрацоўніцтва з краінамі ЕС, а значыць, да новых праектаў, да інвестыцый. Іх рэалізацыя залежыць ад хуткасці, з якой будзе

запушчана ў дзеянне праграма «Усходняе партнёрства».

Грошы Еўрасаюза будуць выкарыстоўвацца для рэалізацыі плана рэфармавання праграмы «Усходняе партнёрства» праз выкананне праграм Комплекснага развіцця інстытуцыянальнага патэнцыялу, а таксама праз забеспячэнне абсталяваннем і стварэння спецыялізаванай інфраструктуры. Таксама за кошт павелічэння рэсурсаў будзе падтрымлівацца праца платформ, атрымаюць падтрымку ключавыя ініцыятывы. У выніку гэтыя сродкі будуць выкарыстаны для падтрымкі партнёраў у працэсе фармавання іх рэгіянальнай палітыкі, накіраванай на забеспячэнне стабільнасці шляхам садзейнічання ўнутранай аб'яднанасці і скарачэння сацыяльна-эканамічнай няроўнасці.

Адным з найбольш актуальных пунктаў супрацоўніцтва з ЕС для Беларусі, прынамсі яе грамадзян, з'яўляецца змяненне кошту на візы ды спрашчэнне візавага рэжыму. Прычым у гэтым пытанні памкненні як уладаў, так і апазіцыі супадаюць. Аднак яго вырашэнне краіны ЕС разглядаюць у суадносінах з крокамі Беларусі па шляху лібералізацыі. Падчас апошняга візіту ў Брусель міністр замежных спраў Беларусі Сяргей Мартынаў меў сустрэчу з намеснікам старшыні Еўрапейскай камісіі — камісарам па пытаннях правасуддзя, свабоды і бяспекі Жакам Барро. Бакі закралі шырокі круг пытанняў, датычных спрашчэння візавага рэжыму паміж ЕС і Беларуссю,

Першай супольнай акцыяй БНБ будзе правядзенне 14 лістапада Беларускага еўрапейскага форуму, праз які палітыкі бачаць стварэнне «дыскурсу для геапалітычнага выбару краіны».

На вяршыню палітычнай плыні паступова выходзіць тэма наступных прэзідэнцкіх выбараў. У Беларускім незалежніцкім блоку існуе як мінімум два патэнцыйных кандыдаты на ўдзел прэзідэнцкай кампаніі: сустаршыня аргкамітэту партыі БХД Віталь Рымашэўскі і лідэр руху «За свабоду» Аляксандр Мілінкевіч. Раней з вуснаў палітыкаў гучалі заявы, што ўдзел у выбарчай кампаніі немагчымы без унясення змяненняў у выбарчае заканадаўства. Цяпер вядома, што на гэтай сесіі парламенту будуць разгледжаныя папраўкі ў Выбарчы кодэкс Беларусі, якія ўлічваюць пажаданні АБСЕ, выказаныя пасля падвядзення вынікаў парламенцкіх выбараў 2008 года. Мілінкевіч лічыць, што змены ў Выбарчым кодэксе — не гарант справядлівых выбараў.

«Я б не перабольшваў значэнне зменаў у заканадаўстве, — гаворыць экс-кандыдат на пасаду прэзідэнта Беларусі. — Галоўнае, як яно будзе выкарыстоўвацца. Заўжды гавару: «У Сталіна хіба канстытуцыя кепская была? Лешч, чым у француззаў. І што з таго?». Закон добры, а суда незалежнага няма, пракуратура не працуе, міліцыя пачынае рэпрэсіі. Ці будуць выбары дэмакратычнымі толькі ад змены заканадаўства, я не ўпэўнены. Справядлівыя выбары — гэта не толькі падлік галасоў, але і доступ да СМІ, людзей. Я не веру, што гэта з'явіцца».

умацавання межаў і барацьбы з нелегальнай міграцыяй. Былі паітыўна адзначаныя вылікі Беларусі па працідзеяні арганізаванай злчыннасці, гандлю людзьмі і па іншых агульных выкліках. Па выніках размовы была дасягнута дамоўленасць аб правядзенні рабочых кансультацый паміж кампетэнтнымі беларускімі ведамствамі і службамі Еўракамісіі па тэме візавага рэжыму.

Не сакрэт, што афіцыйны Мінск зацікаўлены і ў фінансавых уліваннях. Пакуль што размова ідзе пра мінімальныя сумы. Пасля сустрэчы кіраўніка беларускага знешнепалітычнага ведамства з камісарам ЕС па эканамічных і фінансавых пытаннях Хаакінам Альмунія было заяўлена, што ЕС працуе над пытаннем аказання Беларусі мажорытарнай дапамогі. Пытанне пра памер сумы Еўракамісіі будзе вырашаць некалькі месяцаў, паведамляе БелаПАН. Дапамога Беларусі, якую прапануе Еўракамісія, павінна быць ухвалена Еўрапарламентам і Саветам ЕС.

Пакуль можна сцвярджаць, што ўсе названыя вышэй дамоўленасці маюць папярэдні характар. У лістападзе ў Бруселі міністры замежных спраў краін Еўрасаюза ацэняць, ці ёсць прагрэс у Беларусі ў сферы выканання правоў і свабоды чалавека. Калі іх высновы будуць мець станоўчы характар (а пра тое гаворыць зацікаўленасць ЕС ва ўцягненні Беларусі ў сваю сферу ўплыву), можна будзе чакаць рэалізацыі канкрэтных праектаў і задач.

ГРАМАДСТВА

▶ НАТАТКІ

ВАКАЦЫІ НА ВЫСПЕ ПЕРАПІС

Ася ПАПЛАЎСКАЯ

На 11 дзён цэнтр Еўропы сышоў у папярова-апытальнае падполле. Так думала б я, калі б не была актыўным падпольшчыкам. Перапісчыкам, то бок. Мы не на 11 дзён адмовіліся ад жыцця і з'ехалі на выспу Перапіс, мы аселі там на месяц.

Мала хто ведае, што на гэтай выспе існуюць тры асноўныя законы. Першы — ажыццяві папярэдні абыход. Другі — перапішы! Трэці — вазьмі за шкірку інструктара і здзейсні кантрольны абыход. Чацвёртым (негалосным) законам стаўся — падлічы, падбі, аформі партфель. Толькі пасля гэтых аперацый можна здаць зброю (флікер, свісток, ліхтарык звычайны кітайскі, дзве гелевыя чорныя асадкі ды аловак), дакументы (пасведчанне ды значок) і вярнуцца ў краіну Жыццё.

Міністэрства статыстыкі ж наогул вымушана заняць пазіцыю зацягнутага абароны: не менш як два гады кампутары будуць сканаваць крывенькія почыркы перапісчыкаў, статысты будуць хапацца за галовы, ламаць алоўкі і падлічваць, падлічваць, падлічваць...

Сяджу я зараз на выспе і перад чарговым рэйдам разведкі пішу гэтыя нататкі.

На вайне як на вайне

Збіралі перапісчыкаў як на вайну. Прыйшла да нас спадарыня Адміністрацыя і заявіла: «Вы ж, дарагія студэнты, не хочаце ісці супраць дзяржавы? Вы абавязаны падпарадкавацца! Вы не маеце права адмовіцца! А калі заўтра вайна, вы таксама скажаце: не пайду?!» З нервова-істэрычнай плыні свядомасці мы, «дарагія студэнты» (як высветлілася пасля, ніякія мы не дарагія: кошт нам — 4 базавыя велічыні), зразумелі адно — пратэставаць бессэнсоўна. Мне асабіста пагразілі адлічэннем. Маўляў, нам такія студэнты, вядома, неабходныя, але ж не забывайце, што мы таксама людзі і можам вам дужа нашкодзіць. У словах і позірку чыталася: «Адлічыць, вядома, не адлічым, але памятайце пра размеркаванне, што вас неўзабаве чакае, мілая Ася!»

Пасля гэтай спадарыня Адміністрацыя скардзілася журналістам, што студэнты яе няп-

равільна зразумелі, што ніякага прымусу не было, што ўсе як на духу сказалі: добраахвотнікам хачу ў стройныя шэрагі перапісчыкаў!

Усім няпраўдамі нас сабралі ў адным пакойчыку, дзе цягам некалькіх дзён адбываліся палявыя вучэнні. Нас вучылі карыстацца асадкай і алоўкам («Літары трэба друкаваныя пісаць! Друкаваныя, я сказала! Зараз на дошцы напішу! Вось так, усім зразумела?»), ліхтарыкам, што выдалі па прынцыпу «адзін ліхтарык на тры студэнты», флікерам («Пра флікер, флікер не забудзьце! Гэта апазнавальны знак! Вас павінна быць бачна ў цемры!»), свістком (таксама адным на трох), значком («І значок абавязкова чапляйце! Гэта адзін з асноўных паказнікаў, што вы — перапісчык!») і, канечне, бланкамі («Нават калі бланк парвалі, калі ён упаў у лужыну, калі на яго напісала котка ці яшчэ хто, не выкідайце! Усё вяртайце нам. Для справаздачнасці»; «Ставім толькі крыжыкі! Ніякіх птушчак! Гэта ж кампутарам чытаць!»; «Усім зразумела, што такое домагаспадарка? Што мы павінны запытацца, калі чалавек не разумее гэта слова?»). Пасля нас праз тэсты (ну зусім як пры паступленні на свае факі) правярылі на профпрыдатнасць да такой адказнай і нялёгкай справы, як перапіс насельніцтва. Падсунулі кантракты з пратэрмінаванымі датамі і няўцямнымі фармулёўкамі... І адправілі ў бой.

Першы бой. Ён цяжкі самы

А 8 раніцы 14 кастрычніка мы ўжо былі на сваіх пастах. Інструктары выдалі нам тры самыя зялёныя партфелі з усім неабходным начиннем (мне нават удалося адваяваць ліхтарык), раздалі кожнаму па 114 кватэр і скамандавалі: «Наперад!»

На папярэдні абыход. Мне дасталіся 2 дамы: корпус аднаго дзевяціпавярховіка і пяціпавярховая хрушчоўка. Раён нам, журфакаўцам, дастаўся нядрэны — Фрунзенскі, вызначаны па няхітрай формуле: «Дзе вучацца, там няхай і перапісваюць», — вырасьлі спадары статысты.

У першы дзень ува мне змагаліся два пачуці: няўпэўненасці (што за людзі трацяцца?) і няёмкасці перад людзьмі, якіх вымушана дарма турбаваць. Дарма, бо так ужо было: падчас папярэдняга абыходу мы высвятлялі колькасць чалавек, што пражываюць у кватэры, але ж гэтыя дадзеныя ёсць у ЖЭСе. Лішнім аказалася і дамаўляцца з жыхарамі пра час і дзень наведвання: амаль усе кватэры адчыніліся мне ў іншыя тэрміны. Да няёмкасці прымешвалася дурное адчуванне сябе папталёнам. Літаральна як у верхшы Самуіла Маршакка: «Кто стучится в дверь ко мне! / Столстой сумкой на ремне...» І яшчэ я вельмі баялася расчаравацца.

А атрымала нечаканую радасць ад першых жа сустрэч з людзьмі. Пачуццё гэта не знікае і зараз, калі перапіс скончыўся. Жыхары маіх кватэр аказаліся на дзіва прыемнымі людзьмі. У першым

доме да мяне выбегла жанчына і хадзіла са мной па ўсіх паверхах, сама званіла ў дзверы, тлумачыла, з якой нагоды: «Валюша, адмыкай! Перапіс!» Дапамагала з апытаннем: «Гавары, колькі ў вас чалавек жыве?»

У другім доме і таго лепей: жанчына з першага пад'езда расказала, колькі чалавек дзе жыве, прычым не толькі ў сваім пад'ездзе, але і ў астатніх трох:

— Я чаму ўсё ведаю? Жыву тут з 1970 года. Спачатку ў троечым пад'ездзе, а цяпер вось у першым. А што ж ты будзеш бегаць? Мне ж шкада цябе! Ты ж студэнтка... Ой, бедныя вы, бедныя. У мяне ўнучка таксама студэнтка... Ооооо...

11 дзён вясёлага жыцця

Час асноўнага перапісу быў сапраўды вясёлым. Канечне, быў ён і цяжкім: прыходзіла дадому і не еўшы падала спаць (праўда, некалькі разоў такі прымусіла сябе напісаць справаздачу ў ЖЖ за дзень, а пасля стаўлялася настолькі, што пісала справаздачы назаўтра.

Мы мясціліся ў школе, як і большасць перапісных пунктаў, і нам на два інструктарскія ўчасткі выдзелілі адзін пакой. Так шчасліва супала, што інструктараў майго і не майго ўчастка былі маладыя абаяльныя, а галоўнае — вясёлыя людзі: мой інструктар Макс і не зусім мой інструктар Надзя. Паміж намі неяк адразу ўсталяваліся нефармальныя, сяброўскія стасункі.

Акрамя таго, што Макс прыцягнуў бумбокс, пад які мы калбасіліся, было шмат нагодаў для смеху ў самім перапісе. Дакладней, у перапісчыках. Справа ў тым, што не ўсе перапісчыкі прайшлі такую добрую падрыхтоўчую школу, як я. Хтосьці з іх на занятках спаў, балбатаў, чытаў... Хтосьці заняткі наогул прагуляў. Вось гэтыя дзве катэгорыі студэнтаў-перапісчыкаў і былі пастаўшчыкамі «гумар-

сак». Праўда, пад канец перапісу Максу, мне і маёй сяброўцы Вераніцы чаццела застрэліцца, правяраючы бланкі гэтых невукаў. Яны такое пананісвалі ў анкетах, што мама дарагая!.. То ў іх 28-гадовы мужчына ходзіць у дзіцячы садок, то 85-гадовая бабуля вучыцца ва ўстанове адукацыі, то сын з'яўляецца яшчэ і мужам (а адзін раз сын быў і мужам, і братам адначасова!), то мужчыны нарадзілі аднаго, а то і некалькі дзяцей... Выпраўляючы гэта, мы згубілі часу болей, чым перапісваючы.

Вельмі забаўляла і весяліла Макса мая беларуская мова. За час нашых размоў ён вывучыў такія смешныя словы, як «асадка», «ліхтарык», «шкарпэткі», «прас», «прышпільна»... Кожнае слова ён суправаджаў забаўнымі каментарамі, паўтараў яго па некалькі разоў, каб запомніць. А адзін дзень нават сам з усімі па-беларуску размаўляў. «Ох, цяжка...» — прызнаўся пасля Макс.

Забаўныя нечаканкі здараліся і падчас перапісу. Перапісвала адзіночную жанчыну, у якой жыве шыкоўны вялізны пухнаты кот. Толькі я села запаўняць бланк, як гэты цуд скокнуў мне на калені, звярнуўся клубочкам і захроп! У другой кватэры, пакуль я перапісвала, сімпатычны шчанок не толькі аблізаў мне ўсе рукі, але і неўпрыкмет пагрыз мой зялёны партфель... Дзверы трэцяй адмакнула дзяўчына і са страхам у вачах запыталася: «Нас, што, высяляць будуць?»

Яшчэ адзін выпадак. Калі я перапісвала спявачку Галіну Шышкову, яе непаседлівы сыноч усё абураўся: чаго гэтая цёця ад іх хоча?! Калі ж Галіна задумалася, як лепей пазначыць род заняткаў, ён рашуча спыніў наша абмеркаванне: «Вы няправільна пішаце! Пішыце: зорка!»

«Вы такая адна!»

Асобна варта сказаць колькі слоў пра рэакцыю людзей на

маю беларускую мову. Мые гэта парадавала і крыху здзівіла, але толькі аднойчы я пачула: «Я не разумю па-вашаму. По-русски говорите!» Але тое быў чалавек з ярка выражанай каўказкай знешнасцю.

Людзі рэагавалі ў асноўным прыязна, з добрай усмешкай. Адны самі пераходзілі на беларускую мову і доўга выбачаліся, што гавораць з памылкамі, іншыя проста хвалілі, трэці пасміхаліся, маўляў, нічога-нічога, пагаворыш крыху і супакоішыся. Толькі адна жанчына запыталася: «А вы беларускую мову выкладаеце?» А іншая маладзіца доўга і падрабязна выпытвала, чаму я размаўляю па-беларуску, да якой партыі належу, дзе працую, чым займаюся...

Большасць людзей называла роднай мовай беларускую. Шмат людзей суправаджала адказ каментарам: «Ну, а як інакш? Жывем у Беларусі, па нацыянальнасці беларусы, то і родная — беларуская!» Некаторыя адказвалі так: «Родная беларуская, а размаўляем, натуральна, па-рускі! Пакажыце мне таго чалавека, хто па-беларуску размаўляе!» Я падумала на іх вочы, і яны спыталіся выправіцца: «Ой, даруйце, калі ласка... Але вы такая адна! Гэта дакладна!»

Фішкай другога перапіснага дня (дзій наступных таксама) на пытанне: «На якой мове размаўляеце дома?» стаў адказ: «Як прэзідэнт!» Людзі паглядзелі сюжэт, у якім Аляксандр Рыгоравіч адказаў, што размаўляе дома і па-рускі, і па-беларуску, і на траянцы, і адказвалі, як ён. З такім гонарам, маўляў: і мы так жа!

За ўвесь перапіс толькі адна жанчына адмовілася ад перапісу: «Нічога я вам не скажу. Бярыце звесткі ў ЖЭСе», — і захлопула дзверы. Зараз я чакаю кантрольнага абыходу: пойдзем з інструктараў у кожную дзсятую кватэру правяраць, ці правільна я ўсё запісала. Вось тут пачнецца, мусіць, самае цікавае.

ТЭЛЕТЫДЗЕНЬ

4 ЛІСТАПАДА, СЕРАДА

06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.55 Навіны.

06.05 Дзень спорту.

06.10, 07.05, 08.10 «Добрай раніцы, Беларусь!».

06.45, 07.45 Зона Х.

07.30, 11.50 Дзелавое жыццё.

08.35 Сфера інтарэсаў.

09.05 Ваенная драма «Застава Жыліна».

09.55 Меладрама «Сёстры па крыві».

10.50 Серыял «Не нарадзіся прыгожай».

11.35 «OFF STAGE LIFE».

12.10 Фантастычны серыял «Зорны крэйсер «Галактыка» (ЗША-Вялікабрытанія).

13.10 Дээтэктывы серыял «Вероніка Марс-2» (ЗША).

14.05 Альманах вандраванняў.

14.30 Відэафільм АТН «Лета ў Прыпяцкім» цыклу «Нацыянальныя паркі Беларусі».

15.15, 19.20 Навіны рэгіёна.

15.25 Хранікальна-дакументальны цыкл «Нябачны фронт» (Беларусь).

15.55 Меладраматычны серыял «Сяброўка банкіра» (Расія).

16.50 Меладрама «Сёстры па крыві».

17.50 Серыял «Не нарадзіся прыгожай».

18.50, 00.00 «Зона Х». Крымінальная хроніка.

19.30 «Зямельнае пытанне».

19.50 Ваенная драма «Застава Жыліна».

20.50 «Спортлато 5 з 36». Забаўляльная шоў.

21.00 Панарама.

21.35 Футбол. Ліга чэмпіёнаў УЕФА. Дынама (Кіеў)-Інтэр. Прамая трансляцыя.

23.40 Алімпійскі часопіс.

00.05 Дзень спорту.

00.20 Футбол. Ліга чэмпіёнаў УЕФА. Агляд.

01.30 Футбол. Ліга чэмпіёнаў УЕФА. Ліён-Ліверпуль.

5 ЛІСТАПАДА, ЧАЦВЕР

06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.55 Навіны.

06.05 Дзень спорту.

06.10, 07.05, 08.10 «Добрай раніцы, Беларусь!».

06.45, 07.45 Зона Х.

07.30, 08.30, 11.50 Дзелавое жыццё.

08.35 «Зямельнае пытанне».

09.05 Ваенная драма «Застава Жыліна».

09.55 Меладрама «Сёстры па крыві».

10.50 Камедыйна меладрама «Не нарадзіся прыгожай» (Расія).

11.40 Відэафільм АТН «Расоншчына-край крышталёвых рос» цыклу «Зямля беларуская».

12.10 Фантастычны серыял «Зорны крэйсер «Галактыка» (ЗША-Вялікабрытанія).

13.10 Дээтэктывы серыял «Вероніка Марс-2» (ЗША).

14.05 Уласнай персонал.

14.30 Відэафільм АТН «Нарач. Нязведаныя наваколлі» цыклу «Нацыянальныя паркі Беларусі».

15.15, 19.20 Навіны рэгіёна.

15.25 Хранікальна-дакументальны цыкл «Нябачны фронт» (Беларусь).

15.55 Меладраматычны серыял «Сяброўка банкіра» (Расія).

16.50 Меладрама «Сёстры па крыві».

17.50 Серыял «Не нарадзіся прыгожай».

18.50, 01.10 «Зона Х». Крымінальная хроніка.

19.30 Сфера інтарэсаў.

19.55 Ваенная драма «Застава Жыліна» (Расія). Заклучная серыя.

21.00 Панарама.

21.50 «Актуальнае інтэрв'ю».

22.05 Драматычны вострасюжэты серыял «Часткі цела» (ЗША).

23.10 Прэм'ера. Драма «Адночы ў правінцыі» (Расія).

01.15 Дзень спорту.

11.00 Нашы навіны.

11.05 Навіны спорту.

11.10 «Дэтэктывы».

11.50 «Ералаш».

12.00 «Ад паляўнічага да ахвяры. Урмас От».

13.00 Нашы навіны.

13.05 Навіны спорту.

13.10 «Зразумець. Прабачыць».

13.40 «Модны прысуд».

14.45 «Кантрольны закуп».

15.15 «Яўлампія Раманавя. Следства вядзе дылетант». Шматсерыйны фільм.

16.00 Нашы навіны.

16.10 Навіны спорту.

16.15 «Монтэкрыста». Шматсер. фільм.

18.00 Нашы навіны.

18.15 Навіны спорту.

18.20 Серыял «Мая выдатная няня».

18.55 «Рудая». Шматсерыйны фільм.

20.00 Час.

20.30 Нашы навіны.

21.00 Навіны спорту.

21.05 Галоўная прэм'ера года. «Адмірал». Шматсерыйны фільм.

22.10 Прэм'ера. «Непрыдуманнае забойства». Шматсерыйны фільм.

23.10 Нашы навіны.

23.25 Навіны спорту.

23.30 АНТ прадстаўляе: «Дакументальны дэтэктыў».

00.05 «Жанатая... з дзецьмі». Шматсерыйны фільм.

00.30 «Звар'яцеў ад цябе». Шматсер. фільм.

01.20 Нашы навіны.

01.35 Навіны спорту.

4 ЛІСТАПАДА, СЕРАДА

06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30 «24 гадзіны».

06.10 «Міншчына».

06.20 «Раніца. Студыя добрага настрою».

07.40 «СТБ-спорт».

08.30 «Аўтапанарама».

08.50 «Рэдакцыя». Серыял.

10.00 «Пяць гісторый».

10.40 «Анёл-захавальнік». Тэленавэла.

11.30 «Далёкія сваякі».

11.45 «Званая вячэра».

12.40 «Былая». Серыял.

10.05 «Адмірал». Шматсерыйны фільм.

11.00 Нашы навіны.

11.05 Навіны спорту.

11.10 «Дэтэктывы».

11.50 «Ералаш».

12.00 «Малахаў+».

13.00 Нашы навіны.

13.05 Навіны спорту.

13.10 «Зразумець. Прабачыць».

13.40 «Модны прысуд».

14.45 «Кантрольны закуп».

15.15 «Яўлампія Раманавя. Следства вядзе дылетант». Шматсерыйны фільм.

16.00 Нашы навіны.

16.10 Навіны спорту.

16.15 «Монтэкрыста». Шматсер. фільм.

17.10 «Хай кажучь».

18.00 Нашы навіны.

18.15 Навіны спорту.

18.20 Камедыйна серыял «Мая выдатная няня», 2004 год.

18.55 «Рудая». Шматсерыйны фільм.

20.00 Час.

20.30 Нашы навіны.

21.00 Навіны спорту.

21.05 Галоўная прэм'ера года. «Адмірал». Шматсерыйны фільм. Заклучная серыя.

22.10 Прэм'ера. «Непрыдуманнае забойства». Шматсерыйны фільм. Закл. серыя.

23.10 Нашы навіны.

23.25 Навіны спорту.

23.30 «Жанатая... з дзецьмі». Шматсерыйны фільм.

00.30 «Звар'яцеў ад цябе». Шматсер. фільм.

01.20 Нашы навіны.

01.35 Навіны спорту.

13.50 «Ваенная таямніца».

14.40 «Гадкае качаня». Моладзевы серыял.

15.30 «Смерш 2». Серыял.

16.50 «Новыя падарожжы дылетанта».

17.20 «Міншчына».

17.30 «Званая вячэра».

18.30 «Былая». Серыял.

20.00 «Сталічныя падрабязнасці».

20.10 «СТБ-спорт».

20.20 «Добры вечар, маляня».

20.30 «Дабро пажаліцца».

20.55 «Смерш 2». Серыял.

22.00 «Мінск і мінчане».

22.55 «Сталічныя падрабязнасці».

23.00 «Дэтэктыўныя гісторыі».

23.55 «Халасцякі». Серыял.

00.40 «Рэдакцыя». Серыял.

07.00 ЛАДная раніца.

08.00 Камедыйна серыял «Юрыкі» (Расія).

08.30 Гадзіна суду. Справы сямейныя.

09.30 У гэты дзень.

09.35 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).

10.30 Псіхалагічны дэтэктыў «Дзесяць негрыцят» (СССР). 2-я серыя.

11.45 Рэпартаж «Беларускай часіны».

12.30 Спорт-кадр.

12.55 Серыял «Начныя агні пятніцы» (ЗША).

13.45 Мультисерыял «Русалачка» (ЗША). Заклучныя серыі.

14.30 «Хачу усё ведаць». Кінчасопіс (Расія).

14.40 Пазакласная гадзіна.

14.55 «Лабірынты гісторыі беларускіх татарай». Частка 2-я.

15.25 Медыцынны таямніцы.

15.55 Дээтэктывы серыял «Камісар Мегрэ» (Францыя-Бельгія-Швейцарыя).

16.55 Гадзіна суду. Справы сямейныя.

18.00 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).

19.00 Драма «Каліна чырвоная» (СССР).

21.20 Калыханка.

21.35 Беларускае часіна.

22.35 Іншыя.

23.05 Камедыйна серыял «Юрыкі» (Расія).

23.40 Дээтэктывы серыял «На рагу ў Патрыярхальных-2» (Расія).

00.35 Дээтэктывы серыял «Камісар Мегрэ» (Францыя-Бельгія-Швейцарыя).

07.00 Музычная камедыя «Тытунёвы капітан».

08.25 Фільм «Формула кахання».

10.00 Фільм «Месца сустрэчы змяніць нельга».

13.50 Навіны - Беларусь.

14.00 Весткі.

14.25 Фільм «Месца сустрэчы змяніць нельга». Працяг.

16.50 Навіны - Беларусь.

17.00 Фільм «Месца сустрэчы змяніць нельга».

17.50 Прэм'ера. Юбілейны вечар Аляксандры Пахмутавай. Частка 1-я.

18.50 Навіны - Беларусь.

19.00 Весткі.

19.30 Прэм'ера. Юбілейны вечар Аляксандры Пахмутавай. Частка 2-я.

22.35 Навіны - Беларусь.

22.45 Прэм'ера-2009. Фільм «Тарас Бульба».

01.15 Прэм'ера. Фільм «Чалавек, які ведаў усё», 2009 г.

02.55 Заканчэнне эфіру.

07.05 «Праграма Максімум».

08.00 Сёння.

08.20 «Алтар перамогі».

09.10 Ліга Чэмпіёнаў УЕФА. Агляд дня.

10.00 Сёння.

10.20 «Дачны адказ».

11.20 Прэм'ера. «Анёл і дэман». Чыста крэатывнае забойства».

12.10 Дээтэктывы серыял «Угро».

13.00 Сёння.

13.25 Дээтэктывы серыял «Угро».

19.00 Сёння.

19.15 Дээтэктывы серыял «Угро».

20.20 Футбол. Ліга Чэмпіёнаў УЕФА. Рубін (Расія) - Барселона (Іспанія).

22.25 Рамантычная камедыя «Лавелас».

00.00 «Асабліва небяспечны!».

09.30 Экстрэмальны спорт. Freeride Spirit.

09.45 Футбол. Чэмпіянат свету да 17 гадоў у Нігерыі. Групавы этап. Італія - Уругвай.

11.00 Футбол. Чэмпіянат свету да 17 гадоў у Нігерыі (Абуджа). Групавы этап. Аргентына - Нігерыя.

11.45 Футбол. Чэмпіянат свету да 17 гадоў у Нігерыі (Абуджа). Групавы этап. Германія - Гандурас.

13.00 Аўтаспорт. Гонка нацыі. Кубак нацыі (Пекін, Кітай).

14.00 Аўтаспорт. Гонкі чэмпіёнаў (Пекін, Кітай). Прамая трансляцыя.

17.00 Футбол. Чэмпіянат свету да 17 гадоў у Нігерыі (Абуджа). 1/8 фіналу. Прамая трансляцыя.

19.00 Футбол. Чэмпіянат свету да 17 гадоў у Нігерыі (Абуджа). 1/8 фіналу.

19.50 Футбол. Еўрагалы. Навіны.

20.00 Футбол. Чэмпіянат свету да 17 гадоў у Нігерыі. 1/8 фіналу. Прамая трансляцыя.

22.05 Абраана па серадах.

22.15 Навіны коннага спорту.

22.20 Гольф. The Crown Family.

22.30 Гольф. Тур PGA. Турнір Viking Classic. Агляд.

23.30 Гольф. Еўратур.

00.00 Гольф-клуб. Навіны гольфа. Чэмпіянат World Matchplay.

00.05 Ветразевы спорт. Рэгата Bermuda Gold Cup. Бярмудскія выспы.

00.35 Яхт-клуб.

00.50 «Алімпійскія гульні». Часопіс.

01.20 Футбол. Чэмпіянат свету да 17 гадоў у Нігерыі (Абуджа). 1/8 фіналу.

19.00 Аб'ектыў (агляд падзеяў дня).

19.05 Праект «Будучыня».

19.30 «Бульбаны», мультисерыял: «Рэспубліка Бананія».

19.40 Форум (ток-шоу): «Бацькі і дзеці».

20.25 Рэпартаж.

21.50 Аб'ектыў (галоўнае выданне).

21.25 Гісторыя пад знакам Пагоні: «Гедзімін» (спазнаваўчая праграма).

21.30 «Кансультацыя ў ружовым садзе», серыял.

22.25 Асабісты капітал.

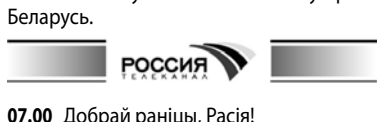
22.40 Аб'ектыў.

06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00 Нашы навіны.

06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 «Рудая». Шматсерыйны фільм.

07.00 Добрай раніцы, Расія!

09.20 Тэлесерыял «Адночы будзе каханне».

21.50 Прэм'ера. Крымінальны серыял «Час Волкава».

23.00 Сёння.

23.25 «Галоўны герой прадстаўляе».

00.15 «Позняя гутарка».

09.35 Аўтаспорт. Гонка нацыі. Кубак нацыі (Пекін, Кітай).

10.30 Аўтаспорт. Гонкі чэмпіёнаў (Пекін, Кітай).

11.45 Футбол. Чэмпіянат свету да 17 гадоў у Нігерыі (Абуджа). 1/8 фіналу.

13.15 Футбол. Чэмпіянат свету да 17 гадоў у Нігерыі (Абуджа). 1/8 фіналу.

14.05 Футбол. Чэмпіянат свету да 17 гадоў у Нігерыі (Абуджа). 1/8 фіналу.

15.30 Футбол. Чэмпіянат свету да 17 гадоў у Нігерыі (Абуджа). 1/8 фіналу.

17.00 Футбол. Чэмпіянат свету да 17 гадоў у Нігерыі (Абуджа). 1/8 фіналу. Прамая трансляцыя.

19.00 Футбол. Чэмпіянат свету да 17 гадоў у Нігерыі (Абуджа). 1/8 фіналу.

19.50 Футбол. Еўрагалы. Навіны.

20.00 Футбол. Чэмпіянат свету да 17 гадоў у Нігерыі (Абуджа). 1/8 фіналу. Прамая трансляцыя.

22.00 Баявыя мастацтвы. Байцоўскі клуб. Golden Glory.

00.30 Пра рэстлінг. Vintage Collection. ЗША.

01.30 Футбол. Чэмпіянат свету да 17 гадоў у Нігерыі (Абуджа). 1/8 фіналу.

19.00 Аб'ектыў (агляд падзеяў дня).

19.05 «Ранча Пікова Сямёрка», серыял.

19.30 YoLife! (моладзевая праграма).

19.50 На колах (аўтамабільны тэлечасопіс каналу «Нямецкая хваля»).

20.15 «Аляксандр Ісачоў. Майстар і Афрандыт», дак. фільм, 2008 г., Беларусь.

20.40 Еўрапейскі Саюз без сакрэтаў, 18 серыя: «Свята Еўропы».

21.00 Аб'ектыў (галоўнае выданне).

21.25 Гісторыя пад знакам Пагоні: «Вітаўт» (спазнаваўчая праграма).

21.30 «Афіцэр», дэтэктыўны серыял.

22.25 Без рэтушы: «Алкаш», дак. фільм, 2009 г., Польшча.

22.45 Аб'ектыў.

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Выпуск №7 (35)
(кастрычнік)

www.litbel.org www.novychas.gmail.com

Культурна-асветніцкі праект Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў» і «Новага часу»

Анонс

«НАВІНЫ»: асноўныя падзеі літаратурна-грамадскага жыцця кастрычніка	2
«БІБЛІЯТЭКА»: беларуская літаратура ў Інтэрнэце (праект «Камунікат» Яраслава ІВАНЮКА)	3
«ПАЭЗІЯ»: новыя вершы Ірыны БАГДАНОВІЧ	4
«ПЯТАЯ КАЛОНКА»: уводзіны ў карпаратыўную літаратуру	5
«ПРОЗА»: «жыццёвыя» апаведы з новай кнігі Віктара ШАЛКЕВІЧА	6-7
«КАЛЕЙДАСКОП»: пісьменніцкія прэміі, водгукі на кнігі, літаратурныя конкурсы	8

▶ СЛОВА

ЛІТАРАТУРА І КРЭЙЗІС, АБО БЕЛАРУСКІЯ «ВОЙНЫ І МІРЫ»

Кожная нацыянальная літаратура самадастатковая. Кожны народ мае такую літаратуру, якую заслужыў. І кожны народ мусіць мець літаратуру. Калі ён народ... Думаецца, гэта — аксіёмы.

Літаратура і час — дзве роднасныя катэгорыі, якія вымяраюць і цэлыя эпохі, і асобныя жыцці. Не па гадах ці месяцах вымяраюцца чалавечыя дзеі ў гісторыі і ў вечнасці, а па вартасці зробленага, створанага. Беларуская літаратура выконвала і будзе выконваць найперш функцыю стваральную. Невыпадкова беларуская мова ў адзіны шэраг сабрала гэтыя словы: стваральны, творчасць, твор... Літаратура, роднае мастацкае слова павінна і ствараць, і аб'ядноўваць нацыю. А нацыя — ствараць літаратуру. Бо, у рэшце рэшт, па вялікім рахунку, літаратура — гэта і нацыянальная слава, і нацыянальны клопат, і нацыянальная ідэя.

Сённяшні беларускі літаратурны працэс — як разрэзаны яблык, як расколаты арэх. Па-першае: абстраеца падзел на «чэсных» і «нячэсных», «правільных» і «няправільных» пісьменнікаў — пасля стварэння так званых «дзяржаўнага» пісьменніцкага саюза. Па-другое: прагна шукае «месца пад сонцам» так званая руская літаратура Беларусі, у пераважнай большасці графаманская плынь перапеваў расійскай класіцы. І ўсяму гэтаму («правільнаму» першаму і другому) аддадзеныя цяпер усе літаратурныя выданні, якія фінансуюцца з дзяржбюджэта. А да ўсяго — і Дом літаратара. І ідэалагічна-ўрадавая ўвага. І радыё з тэлебачаннем. І права судзіць — нават сваіх верных рэдактароў-штрайбхэраў. Так, зусім нядаўна страціў пасаду галоўнага рэдактара штотыднёвіка «ЛіМ» Анатоль Казлоў, які адным з першых выйшаў з апальнага Саюза беларускіх пісьменнікаў, але аказаўся непатрэбным і кіраўніцтву новага СП: за тое, што дазваляў згадваць у выданні прозвішчы некаторых членаў СП «альтэрнатыўнага», а зрэдку — нават і друкаваць некаторых... І «разбор палётаў» адбываўся не дзе-небудзь, а на паседжанні ў міністэрстве інфармацыі!.. Усё роўна як тыя «няўгодныя» аўтары пракажоныя ці дзяржаўныя тэрарысты... Урэшце, не такія ж падаткаплацельшчыкі...

Паралельна з тым у часе 2 кастрычніка на VII сустрэчы з прадстаўнікамі расійскіх рэгіянальных СМІ ў Нацыянальнай бібліятэцы кіраўнік Беларусі моцна раскрытыкаваў сучасных

пісьменнікаў краіны. «Пришли ко мне писатели... «Не издадут, не печатают...» — «Кто /из вас/ написал, — спрашиваю, — «Войну и мир». Или хотя бы «Поднятую целину»? Ничего нет!.. Я ваши боевые листки издавать не буду!.. На бюджете содержать не буду».

Як не парадасальна, але гэтыя словы Аляксандра Рыгоравіча ў цяперашняй сітуацыі выглядаюць справядлівымі! Калі яны, натуральна, ужытыя ў адносінах да вышэйзгаданых «пісателёў», якія «сядзяць на бюджэце» (а гэта, нагадаем, заробкі апарата «правільнага» СПБ, і плата за арэнду ім аграмадных плошчаў у Доме літаратара, і выданне іхніх жа кніг у дзяржаўным выдавецтве «Мастацкая літаратура». І дзяржаўныя ды прэзідэнцкія прэміі. І шмат чаго іншага... А яны яшчэ да ўсяго — ходзяць чуткі — ажно некалькі кандыдатур на званне народных пісьменнікаў прадставілі ў Адміністрацыю Прэзідэнта!.. Дык вось і давайце аддзелім «мухі ад катлет». Што новага і знакамітага ў крызісны час, «седзячы на дзяржбюджэце», выдалі на гара тыя «правільныя» пісьменнікі?! Дзе іх «Война и мир»? Ці хаця б «Поднятая целина»? Заснавалі кніжную серыю — і павыдавалі кіраўнікоў СП? А некаторых расхвалілі да памеру Нобелеўскіх лаўрэатаў! Хоць на родных рускамоўных прасторах іх тэксты з вядомых прычынаў — і невядомых, і непатрэбных...

Ну а чым, спытаеце, «заслужылі ўвагі» літаратары, якія «не сядзяць на бюджэце»?

Пры неабходнасці не складана прапанаваць пералік у сотню напісаных (і выданных) ім кніг паэзіі, прозы і драматургіі, пра якія б з гонарам марыла любая літаратура еўрапейскай краіны. Аднак абмяжуемся толькі сціплай згадкай пра асноўныя ідэйна-тэматычныя

магістралы ў развіцці сучаснага беларускага мастацкага слова.

Першая і асноўная ў тым кантэксце — дзяржаватворная літаратура. Гэта на новым мастацкім узроўні працяг традыцый нацыянальнай літаратуры, яе актыўнай спрычыненасці да пабудовы незалежнай і самастойнай Беларусі. Сучасная дзяржаватворная літаратура адметная выразным асветніцкім і грамадзянскім пафасам. Яе асноўнае ядро — нацыянальная ідэя. Нашую дзяржаватворную літаратуру складаюць гістарычная проза і драматургія, грамадзянская паэзія, мемуарная і дакументальная проза. У апошнія дзесяць-пятнаццаць гадоў на першы план актыўна выйшлі аўтары гістарычных раманаў, апавесцяў, г'есаў: В. Іпатава, У. Арлоў, Л. Дайнека, Г. Далідовіч, Л. Рублёўская, А. Пашкевіч, К. Тарасаў, А. Пётраршкіч, А. Дудараў, іншыя. На «перадавой» — як і раней — сёння сотні публікацый грамадзянскай лрыкі. Літаральна ў кожнага паэта — ад Н. Гілевіча, Г. Бураўкіна, С. Законнікава, А. Каско да самых маладых дзюўчат-пачаткоўцаў...

Свайго росквіту дасягае і літаратура эстэтызму. Апяванню ідэалаў прыгожага, гарманічнага і ўзнёслага прысвячалі і прысвячаюць свае творы Р. Барадулін, У. Някляеў, Л. Дранько-Майсюк, Н. Мацяш, М. Скобла, Э. Акулін, А. Камоцкі, А. Данільчык і сотні іншых — у паэзіі, В. Кармазаў, А. Кудравец, А. Сямёнава, Ф. Сіўко, С. Рублёўскі і многія іншыя — у прозе.

Асобны магiстрал у сучасным беларускім пісьменстве — літаратура катастрофізму, якая акцэнтуюе ўвагу на глыбінных прыродных катаклізмах, нацыянальных, псіхалагічных, маральных, светапоглядных, цывілізацыйных зрушэннях. Тут і незагойная чарнобыльская тэма, і новыя прарочыя апавесці ды прыпавесці В. Быкава, і аго-

лена-наболеная проза В. Казько, і проза неадаптаванага М. Купрэва, і разважліва-пранікнёная проза Б. Пятровіча, і апакаліпсічна-вычувальныя публікацыі У. Сцяпана, Ю. Станкевіча, мудрага В. Мудрова, іншых. Прадчуваннем зямнога катастрофізму насычана і нашая паэзія: Л. Сом, В. Аксак, а таксама ледзь не ўсіх маладзейшых.

Сваю годную і запатрабаваную ў свеце нішу распрацоўвае ў сучаснасці і беларуская літаратура эксперыменталізму: творы А. Разанава, І. Сідарука, С. Кавалёва, дзесяткаў прынятых у Саюз беларускіх пісьменнікаў «бумбамлітаўцаў», «шмэршэўкаўцаў» і «постмадэрнаўцаў»: тэксты В. Бурлак, В. Жыбуля, іншых.

І яшчэ — пра «набалелае». Беларуская дзяржава траціць на падтрымку сучаснай беларускай літаратуры не нашмат больш,

чым траціць на сваю дзейнасць які-кольвек — умоўна — хакейны клуб «Дынама «Смаргонь»» (натуральна, таксама не самаакупны). Не будзем ставіць пад сумнеў значнасць існавання падобных клубаў для фізічнай культуры Беларусі, а вось нашая культура духоўная без сучаснай літаратуры існаваць (тым больш развівацца) не можа. Апрыоры не можа! Затое (ужо калі час такі: крызіс-крэйзіс) прыбытку дае ў «спартыўнай канкурэнцыі» значна больш. Перакладаюць-друкуюць сучасных беларускіх літаратараў (заўважым, з СП «недзяржбюджэтнага») дзесяткамі — асобнымі кнігамі, сотнямі — у альманахах. У Швецыі, Фінляндыі, Літве, Польшчы, Германіі, Чэхіі, Аўстрыі, Сербіі, Славакіі, Славеніі, Балгарыі, Украіне, Расіі...

Зразумела, і грошы чужыя краіны на тое знаходзяць. А значыць, бачаць у тых тэкстах калі не «Войну і мир», дык «Мёртвым не баліць» ці «Чарнобыльскую малітву»... І радыя таму.

Дый не толькі яны радыя — а, спадзяюся, і беларускія чытачы.

Бо кожны народ мусіць мець літаратуру. Калі ён — народ...

Алесь ГАНАРОВІЧ

▶ ПАЛІЦА

НАВІНЫ «КНІГАРНІ ПІСЬМЕННІКА»

Выдавецкая серыя «Кнігарня пісьменніка», заснаваная Саюзам беларускіх пісьменнікаў, папоўнілася яшчэ двума кнігамі прозы: зборнікам сучаснай жаночай прозы «Пакахай мяне, калі ласка...» і гістарычным раманам Вольгі Іпатавай «Знак Вялікага Магістра».

Больш дваццаці беларускіх аўтараў прадстаўлены ў зборніку «Пакахай мяне, калі ласка». Сярод іх Наталка Бабіна, Югася Каляда, Міраслава Навіш, Яўгенія і Настасся Манцэвіч, Паліна Качаткова, Аксана Спрычан і многія іншыя, хто дагэтуль яшчэ не мае сваіх першых кніг. Большасць твораў, змешчаных у зборніку, цягам апошніх гадоў друкавалася ў часопісе «Дзеяслоў».

Новы гістарычны раман Вольгі Іпатавай «Знак Вялікага Магістра» распавядае пра знакавыя падзеі ў гісторыі беларускай дзяржаўнасці — эпоху князя Вітаўта. Аснову захапляльнага сюжэту складаюць раманычныя пачуцці і ліхварскія падманы, светлае каханне і жорстка здрада.

Кніжныя навінкі ад «Кнігарні пісьменніка» з'явіліся ў продажы.

Нагадаем, што дагэтуль у серыі «Кнігарня пісьменніка» выйшлі кніга прозы паэта Уладзіміра Някляева «Цэнтр Еўропы», гісторыка-прыгодніцкі раман Кастуся Цвіркі «Ваўчыны востраў» ды эсэістыка і публіцыстыка Віктара Казько «Дзікае паляванне ліхалецця».

Аб набыцці кніг серыі Саюза беларускіх пісьменнікаў «Кнігарня пісьменніка» можна даведацца па тэлефоне: **(Velcom) 637-66-43; (MTC) 274-85-97.**

Будзьма з кнігай!

НАВІНЫ

10 (2)

МЕСЯЦАСЛОЎ

ЮБІЛЕЙ МЕСЯЦА

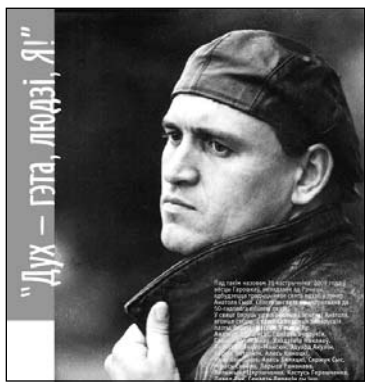
«Дух — гэта, людзі, я!». Пад такой назвай 31 кастрычніка 2009 года ў вёсцы Гарошкаў, непадалёк ад Рэчыцы, адбудзецца традыцыйнае свята паэзіі ў гонар Анатоля Сыса. Сёлета свята прымеркаванае да 50-гадовага юбілею паэта.

У свяце бяруць удзел родныя і землякі Анатоля, ягоныя сябры, а таксама вядомыя беларускія паэты, барды і мастакі: Анатоль Вяцінскі, Генадзь Бураўкін, Сяргей Законнікаў, Уладзімір Някляеў, Леанід Дранько-Майсюк, Эдуард Акулін, Барыс Пятровіч, Алесь Камоцкі, Каця Камоцкая, Алесь Бяляцкі, Сяргук Сыс, Міхась Скобла, Ларыса Раманава, Вальжына Цярэшчанка, Кастусь Герашчанка, Павел Лук, Генадзь Лапацін ды многія іншыя.

Ласкава запрашаем усіх, каму на справе, а не на словах, дарагі немяротны Дух айчынай паэзіі, хто любіць і памятае творчасць Анатоля Сыса — аднаго з найвыбітнейшых беларускіх паэтаў ХХ стагоддзя.

А 12-ай гадзіне 31 кастрычніка на Гарошкаўскіх могілках адбудзецца ўскладанне кветак да надмагільнага помніка паэту. У 12:30 — урачыстае адкрыццё мемарыяльнай дошкі. А 13-ай пачнуцца паэтычныя чытанні і бардаўскі канцэрт на падворку роднай хаты Анатоля Сыса.

Пад час свята таксама адбудзецца прэзентацыя кнігі паэтычных прысвячэнняў Анатолю Сысу «Ягамосць» і кнігі выбраных вершаў паэта «Алаіза».

КОНКУРС МЕСЯЦА

Часопіс перакладной літаратуры «ПрайдзіСвет» запрашае ўзяць удзел у чарговым конкурсе перакладнікаў.

Тэксты пазначаныя «калядна-містычнай» тэмай. На пераклад прапануецца дзевяць вершаў з дзевяці моваў: ангельскай, гішпанскай, італьянскай, нямецкай, польскай, расійскай, украінскай, французскай і шведскай.

Лепшыя пераклады будуць надрукаваныя ў трэцім нумары часопіса, выхад якога запланаваны на канец снежня.

Пераклады можна даслаць на электронны адрас рэдакцыі: rada@prajdzisvet.org.

Працы прымаюцца да 1 снежня.

АЛЬМАНАХ МЕСЯЦА

Увіленскім выдавецтве VAGA выйшаў паэтычны альманах, прысвечаны хайку.

Вершы пададзеныя на мове арыгіналу, па-ангельску і па-літоўску.

Дзякуючы WORLD HAIKU ASSOCIATION, у кнігу трапілі тэксты паэтаў з розных куткоў свету. Найбольш шырока прадстаўленыя хайдзіны Японіі, ЗША і Літвы.

З Беларусі ў зборнік уключаныя хайку трох паэтаў: Міраслава Адамчыка, Адама Глобуса і Анатоля Ілюшчыка.

«ПЕРАЎТВАРЭННЕ» МЕСЯЦА

Часопіс «Вожык» ператварыўся ў альманах і цяпер будзе выходзіць раз на паўгода накладам каля 2000 асобнікаў. Апошні, шосты «часопісны» нумар за гэты год пабачыў свет у чэрвені. Пасля рэдакцыя сыйшла ў адпачынак, пераехала ў новае памяшканне і... «пачала працу над першым нумарам альманаха». Зменіцца фармат выдання — да 96 старонак.

Ці будзе «Вожык» калючым — пакажа час... Нагадаем, што з падобных «рэформаў» пачыналася смерць літаратурных часопісаў «Першацвёт», «Крыніца», «Всемирная литература»...

ПАДЗЕІ

БЯЛГРАДСКАЯ СУСТРЭЧА ПІСЬМЕННІКАЎ

Сорок шосты па ліку міжнародны фестываль паэзіі адбыўся з 23 па 28 верасня ў Бялградзе. Сёлета фестываль сабраў каля пяцідзiesiąці паэтаў з 17 краінаў свету, у тым ліку: з Кітая, Індыі, Аўстраліі, Італіі, Турцыі, Іраку, Іспаніі, Балгарыі, Кіпра, Польшчы, Расіі, Чэхіі, Румыніі, Македоніі, Чарнагорыі. Саюз беларускіх пісьменнікаў і літаратурную форуму ў Сербіі прадстаўляў паэт і бард Эдуард Акулін.

Праграма фестывалю была насычаная і разнастайная. Паэтычныя сустрэчы ў Бялградзе, Бранкавым Коле, Лозніцы, Зайчары, Новым Пазары і Гамзіградскіх банях сабралі пад сцяг фестывалю

тысячы прыхільнікаў высокага паэтычнага слова. У рамках імпрэзы адбылося адкрыццё мастацкай выставы «Двухбаковасць», а таксама пленарнае пасяджэнне на тэму «Мова — наша мінулае і прышласць...», на якім абмяркоўваліся праблемы існавання нацыянальных моў у кантэксце працесаў эканамічнай і культурнай глабалізацыі. Найбольшую колькасць слухачоў

сабраў Земунскі летні амфітэатр, які месціцца над крутым берагам магутнага Дунаю, а таксама паэтычны «мітынг» у Бялградскім Каларчакавым універсітэце.

Форум шырока асвятляўся сербскімі СМІ. Фестывальныя падзеі штодзённа з'яўляліся ў тэле- і радыёэфіры, а таксама на старонках цэнтральных газет. Паклапаціліся арганізатары і пра адпачынак для гасцей. У першы ж дзень форуму было арганізавана паэтычнае плаванне на цеплаходзе па вечаровым Дунаі з творчымі прэзентацыямі ўдзельнікаў. Напрыканцы бялградскіх сустрэч госці наведалі гістарычную перліну Сербіі народныя музеі «Ромуліну» — летнюю рэзідэнцыю рымскіх імператараў, унікальны помнік архітэктуры III стагоддзя да н.э.

Па выніках фестывалю да канца году выйдзе паэтычная анталогія з вершамі яго ўдзельнікаў у перакладзе на сербскую мову.

Ул. інф.

НАРОДНЫ ПАЭТ БЕЛАРУСІ — ГАНАРОВЫ ГРАМАДЗЯНІН ДАГЕСТАНА

За вялікі ўнёсак у прапаганду і развіццё карацінскай мовы, умацаванне сяброўства паміж дагестанскім і беларускім народамі Сход дэпутатаў пасёлка Карат Ахвахага раёна Рэспублікі Дагестан пастанавіў прысвоіць званне Ганаровага грамадзяніна пасёлка Карат «з выдзяленнем зямельнага ўчастка ў мясцовасці Губані» народнаму паэту Беларусі, сябру Рады Саюза беларускіх пісьменнікаў Рыгору Барадуліну.

У адначас старшыня рэгіянальнай грамадскай арганізацыі «Карата», дэпутат Народнага Сходу

Рэспублікі Дагестан М.Муслімаў уганараваў беларускага паэта Сертыфікатам удзячнасці — «за папулярнызацыю карацінскай мовы і пераклад на беларускую зборніка вершаў паэта Х.Г.Асадулаева

«Горо», за веліч душы і бескарысную шчодрасць».

Віншаванне і ганараванне Рыгора Барадуліна прайшло ў менскім Доме дружбы.

Ул. інф.

Рыгор Барадулін з граматамі і падарункамі

ПАДЗЕІ

ЛЯВОНПАЛЬСКАЯ ЎРАЧЫСТАСЦЬ

Сяргей Панізьнік, Васіль Якавенка і Андрэй Плясанаў падчас імпрэзы

У мястэчку Лявонпаль, што на Мёршчыне, прайшло свята, прысвечанае 10-годдзю Музея Радзімазнаўства, музея, які стварыў пісьменнік і грамадскі дзеяч Сяргей Панізьнік пры мясцовым Цэнтры культуры і вольнага часу. Другою нагодай, каб сабрацца вялікаю кампаніяй, стала 50-годдзе пачатку літаратурнай дзейнасці Сяргея Сцяпанавіча.

Святкаванне пачалося з экскурсіі, а прадоўжылася ў вялікай зале Лявонпальскага клуба, у якім акураг да ўрачыстасці размясцілі некалькі выставаў фотаздымкаў, прысвечаных гісторыі мястэчка, графічныя рэканструкцыі мясцовых помнікаў: палацава-паркавы ансамбль графаў Лапацінскіх, якія некалькі стагоддзяў валодалі мястэчкам, збудаваная імі ўніяцкая царква, мемарыяльная калона ў гонар Канстытуцыі Рэчы Паспалітай 1791 года; карціны Валерыя Шчаснага і Аляксандра Аніськовіча, артыкулы пра музей і Лявонпаль у перыядычным друку, новыя музейныя набыткі.

У зале сабраліся не толькі мясцовыя жыхары, але й госці з Магілёва, Мінску, Віцебска, Дрысы (сённяшняга Верхнядзвінска), Мёраў: краязнаўцы Вітаўт Ермалёнак, Антон Бубала, Мікола Півавар, Сяргей Васільеў, Людміла Гагаліна-

ская, мастакі Валеры Шчасны і Аляксандр Аніськовіч, галоўны рэдактар раённай газеты «Мёрскія навіны» Леанід Матэленак і намеснік галоўнага рэдактара «Краязнаўчай газет» Уладзімір Пучынскі (які родам з Лявонпалля). Цёплыя словы прызнання і падтрымкі С. Панізьніку і загадчыцы сельскага цэнтра культуры Таццяне Кліманскай выказалі намеснік старшыні Мёрскага райвыканкама Марыя Баніфатава, начальнік аддзела культуры Аляксандр Тронькін, дырэктар раённага метадычнага цэнтра культурна-асветнай працы Васіль Мядзюха. З Мінска, у рамках кампаніі «Будзьма беларусамі!», на ўрачыстасць завіталі ад Саюза беларускіх пісьменнікаў папчэльнік і сябра Сяргея Панізьніка Васіль Якавенка, кампазітар, спявак, кіраўнік гурта «План» Андрэй Плясанаў.

Падчас імпрэзы С. Панізьнік адзначыў:

— Наше мястэчка на скрыжаванні духоўных шляхоў. Некалі нашыя продкі прыйшлі ў гэты куток, пасунулі мяжу плямёнаў, што тут жылі — і цяпер стагоддзі гэта нашая зямля. А ў нашых

прозвішчах, тапонімах і адметных мясцовых словах можна знайсці ўплывы латышоў, фіна-уграў ды іншых народаў, якія жылі поруч з намі. Нам шанаваць і памнажаць багатую спадчыну, нам перадаваць яе нашчадкам...

Выступы як самога гаспадара Музея Радзімазнаўства, так і гасцей чаргаваліся ўрыўкамі з аўдыёзапісаў, зробленымі Сяргеем Сцяпанавічам у 1960–70 гадах: вясельныя найгрышы і спевы людзей, якія ўжо даўно сыйшлі і засталіся адно ў памяці ды на магнітафоннай стужцы, цяпер ашчадна «залічаванай».

Чым не рай — наш край Прыдзвінскі?

Нездарма ж пане Лапацінскі Так натхніна тут палацы будаваў. Ажывем. Усё наладзім.

Караням сваім не здрадзім...

— прадэкламаваў у прысвечанні краязнавец з Дрысы Антон Бубала. Бадай, і будзе па-Бубалу, калі шчырых рупліўцаў на ніве захавання спадчыны і адраджэння ў нас стане яшчэ больш ды калі іх, як цяпер, будуць падтрымліваць землякі ды ўлады.

Лявон ПАЛЬСКІ

11 (3)

БІБЛІЯТЭКА

▶ ІНТЭРНЭТ

Яраслаў ІВАНЮК: «БЕЛАРУСКАГА СЛОВА Ё ІНТЭРНЭЦЕ НІКОЛІ НЕ БУДЗЕ ЗАШМАТ»

...Неяк я ў сваім блогу ўзяла пытанне наконт спынення дзейнасці многіх сайтаў, якія браліся займацца беларускай справай. На што ЖЖ-карыстальнік revansh-ist адказаў: «Я вопытным шляхам вымераў даўжыню нервовага імпульса ў мазгах беларуса — два гады. Калі новая ініцыятыва перажыве два гады, яе нарэшце заўважаюць і пачынаюць ставіцца да яе сур'ёзна. Падцягваюцца прыхільнікі і патэнцыйныя партнёры, пачынаюць наладжвацца патрэбныя кантакты. Ініцыятыва пераходзіць на доўгатэрміновыя рэйкі. Да гэтага ты як бы ёсць, але цябе як бы і няма ў галовах людзей. Вельмі цяжка бывае пратрымацца гэтыя два гады і не згубіць імпэт. Звычайна ўжо пасля першага года рукі пачынаюць апускаюцца. Калі не раней. Але іначай у нашай краіне і пачынаць нічога не варта...»

Гэтыя словы мне падаюцца вельмі слушнымі, трапнымі. Ды што й гаварыць? Доказы таму — на кожным кроку...

Беларуская інтэрнэт-бібліятэка www.kamunikat.org, створаная як прыватная ініцыятыва на грамадскіх пачатках, дзейнічае дзевяты год. Па сучасных мерках, не так і мала. Праўда, дзейнічае яна не ў Беларусі, а ў Польшчы (мо таму й паспяхова?). Што дапамагае праекту паспяхова існаваць і развівацца? Ці ёсць запатрабаванасць у ім? Зрэшты, якім чынам стваральнік сайта не губляе імпэт?.. Пра гэта і многае іншае мне распавёў аўтар ідэі, стваральнік Беларускай Інтэрнэт-бібліятэкі Камунікат.org Яраслаў Іванюк...

Пра стваральніка

Яраслаў Іванюк — выпускнік беларускага ліцэя імя Б. Тарашкевіча ў Бельску Падляшскім. Закончыў гістарычны факультэт Варшаўскага ўніверсітэта. Радыежурналіст. Аўтар радыёрэпартажаў пра беларусаў Беластоцчыны ды палітычную сітуацыю ў Рэспубліцы Беларусь. Яго рэпартажы (у сааўтарстве з Юркам Ляшчынскім) прадстаўлялі Польскае Радыевяшчанне на прэстыжных міжнародных конкурсах Prix Europa'2000 ды

Prix Italia'2006. Працаваў на Радые Паленія (1992–1996 гг.) ды на Радые Беласток (1996–2008 гг.). З канца красавіка 2008 г. — праграмны дырэктар Радые Рацыя.

Пра першыя зярняці

«Усё пачалося» недзе ў 2000 годзе, калі Яраслаў вырашыў перанесці матэрыялы з бюлетэню слухачоў беларускай рэдакцыі Радые Паленія ў Інтэрнэт. Бюлетэнь рэдакцыя выдавала цягам некалькіх гадоў, і Яраслаў быў яго рэдактарам. У выданні была рубрыка «Гістарычнае падарожжа», якая складалася з размоў з беларускімі гісторыкамі як з Польшчы, так і з Беларусі. Калі бюлетэнь з'явіўся ў Інтэрнэце — рубрыка пачала карыстацца найбольшай папулярнасцю сярод наведвальнікаў.

Так былі кінутыя «першыя зярняці» на глебу існуючага сёння маштабнага праекту Камунікат.org.

Пра памочнікаў ды партнёраў

На працягу амаль сямі гадоў нападуненнем сайта займаўся адзін Яраслаў. «Хаця на самым пачатку не было б гэта магчымым без дапамогі двух асобаў: маёй жонкі Дануты, якая навучыла мяне, як ствараюцца інтэрнэт-сайты з выкарыстаннем коду HTML, і Аляксандра Максімока, які ў гэты час быў сакратаром рэдакцыі Тыднёвіка беларусаў у Польшчы «Ніва» і займаўся выдавецкай справай», — кажа Яраслаў.

Менавіта Аляксандр Максімок вярстаў кнігі і часопісы, што выдаваліся Праграмнай Радай «Ніва», Беларускім гістарычным таварыствам, а таксама Беларускім літаратурным аб'яднаннем «Белавежа». Ад яго пасля згоды выдаўцоў і аўтараў і атрымаў Яраслаў дзесяткі (калі не сотні) звярстаных беларускіх кніг і часопісаў, што выдаваліся ў Польшчы.

У 2007–2008 гадах праект ажыццяўляўся ў супрацоўніцтве з рэдакцыяй часопісу «Палітычная Сфера». У бягучым годзе галоўнымі партнёрамі праекту з беларускага боку з'яўляюцца Згуртаванне беларусаў свету «Бацькаўшчына», Саюз беларускіх пісьменнікаў (сайт змяшчае сотні кніг яго членаў), а таксама шэраг беларускіх выданняў.

Цяпер над сайтам пастаянна працуе некалькі чалавек. Апрача Яраслава, гэта Наталля Герасімоў, якая стварыла самую буйную — як на польскія ўмовы — бібліятэку з беларускіх кніг у Беларускім музеі ў Гайнаўцы. Наталля ў асноўным займаецца апрацоўкай файлаў, якія пазней трапляюць на сайт. Таксама дапамагае Алякс Кухнер. А яшчэ — праграміст, людзі, якія займаюцца сканаваннем OCR і карэктурнай тэкстаў ды перакладчыкі. Каманда праекту — каля дзесяці чалавек.

Пра імпэт

Калі я запыталася ў Яраслава, як ён не губляе імпэт, дзе знаход-

зіць сілы рухацца далей, ён адказаў: «Праца над сайтам вядзецца ў асноўным вечарам і ноччу. Часу не заўсёды хапае, і бывае так, што хочацца гэта ўсё кінуць... Але... Калі заглядаю вечарам у статыстыку і высвятляецца, што сайт адкрываецца амаль тысячу разоў у дзень, гэта абавязвае. Людзі, якія перыядычна заходзяць на Камунікат.org, хочучы заўсёды атрымаць нешта новае. Нам трэба старацца гэтае новае ім даць. Спыніць такую дзейнасць было б проста несур'ёзна і неадказна...»

Пра дафінасанне ды пашырэнне дзейнасці

Паступова папулярнасць сайта расла. Значыць, трэба было пачынаць размовы з беларускімі выдаўцамі — вырашыў Яраслаў. І пачаў. Найперш з Беларускім літаратурным аб'яднаннем «Белавежа» ды Праграмнай Радай тыднёвіка беларусаў у Польшчы «Ніва», а пазней — і з выдавецтвамі з Беларусі.

Пачаў выходзіць і на паасобных аўтараў, якія звычайна вельмі становіцца ставіліся да ідэі размяшчэння на сайце іх твораў. «Хаця трэба прызнаць, — кажа Яраслаў, — што да 2007 года бібліятэка стваралася «па-партызанску» — я рабіў яе як умеў: сам вывучыў HTML-код. Аднак калі высветлілася, што над васьмі сотнямі публікацый цяжка запанаваць, я пачаў шукаць нейкага фінасанвання. Паколькі не мог гэтага рабіць як прыватная асоба, вырашыў перадаць бібліятэку пад шыльду Беларускага Гістарычнага Таварыства, сябрам якога з'яўляюся і чые кнігі першымі выклаў у Інтэрнэце».

Атрымаць фінасанванне з польскага міністэрства замежных спраў удалося ў рамках існуючай там праграмы «Польская замежная дапамога». Дзякуючы ёй і была створаная сучасная беларуская Інтэрнэт-бібліятэка.

«Калі я першы раз пачаў шукаць фінансавай падтрымкі для праекту, мой сябра з Менску сказаў: «Даволі складана знайсці падтрымку для праекту, які, па сутнасці, павінен фінансавацца беларускай дзяржавай. А менавіта такім праектам з'яўляецца Камунікат.org». Але пакуль дзейнічаем за грошы польскага ўраду ды іншых замежных грантадаўцаў», — дадае Яраслаў.

Папаўняюцца рэсурсы бібліятэкі: пачыналі з 800 публікацый у 2007 годзе, а цяпер на сайце іх каля 3600 — кніг, часопісаў, газет, файлаў mp3... Пашыраецца таксама яе функцыянальнасць: сёння на Камунікат.org дзейнічаюць каталогі, якія дапамагаюць знаходзіць неабходныя артыкулы, дакументы або кнігі паводле лексічнага (пошук па элементам кірыліцы, лацінцы або па лічбам) і лагічнага (артыкулы і кнігі па аўтары, па загаловку; часопісы па загаловку і даце выхаду) парадкаў, а таксама пошукавыя сістэмы, падпіска RSS, спіс топ-выданняў.

Сучасная бібліятэка, нават традыцыйная, — гэта не толькі кнігі, часопісы, газеты... Гэта так-

сама дыскі з фільмамі, музыкай, аўдыёкнігі...

«Мы хочам, каб чалавек, які, блукаючы ў інтэрнэце, зайшоў на нашу старонку, мог знайсці найбольш поўную інфармацыю пра беларускую літаратуру, а таксама літаратуру пра Беларусь», — кажа Яраслаў.

Пра адрозненні

Камунікат.org — не адзіная электронная беларуская бібліятэка на сённяшні дзень. Чым жа розніцца праект Яраслава Іванюка ад іншых?

«Стараемся ў нашай бібліятэцы сабраць самую разнастайную літаратуру і перыёдыку, якая ў якой-коліч ступені датычыць Беларусі ці беларусаў, — тлумачыць Яраслаў. — Тут можна таксама пазнаёміцца з навінкамі друку розных краінаў свету — усё, што выдаецца беларусамі і пра беларусаў: навуковыя даследаванні, слоўнікі, метадычныя дапаможнікі, матэрыялы, што маюць сувязь з беларускасцю ва ўсіх яе праявах. Іншыя бібліятэкі ўсё ж, як мне здаецца, абмежаваныя нейкай тэматыкай».

Бібліятэка Камунікат.org папаўняецца амаль кожны дзень. Часта бывае так, што ў адзін дзень на сайт трапляе па 10, то й 20 новых публікацый: кніг, нумароў газет, часопісаў, файлаў mp3. Гэтага нельга сказаць пра іншыя існуючыя бібліятэкі...

Пра запатрабаванасць

«Думаю, што Беларускае інтэрнэт-бібліятэка Камунікат.org вельмі запатрабаваная, — адказвае на маё пытанне Яраслаў. — Калі 27 верасня 2007 года адбылася прэзентацыя сайта ў новай форме, яго наведвалі больш як дзве тысячы чалавек! Сёння сайт адкрываецца штодзень у сярэднім ад 600 да 1000 разоў. Прычым заходзяць туды людзі не толькі з Беларусі, Польшчы, Украіны, Расіі ці Летувы, але таксама з бадай усіх краінаў Еўропы і нават такіх экзатычных, як Тайвань, Кітай ці Саўдзійская Арабія».

Часта людзі звяртаюцца з канкрэтнымі просьбамі. Просяць, напрыклад, выкласці на сайт тую ці іншую кнігу. Калі гэта магчыма, калі Яраслаў мае кнігу, альбо можа яе здабыць, а таксама дамовіцца з аўтарам ды выдаўцом наконт яе змяшчэння, то кніга адразу ж з'яўляецца на сайце.

Пра запатрабаванасць сайта сведчыць і колькасць аўтараў, якія далі правы на публікацыю сваіх твораў на сайце Камунікат.org. Варта назваць хаця б такія прозвішчы, як Уладзімір Арлоў, Рыгор Барадулін, Леанід Дранько-Майсюк, Сяргей Законнікаў, Вольга Іпатава, Алякс Камоцкі, Уладзімір Някляеў, Алякс Пашкевіч, Алякс Разанаў, Кастусь Тарасаў... ды шмат іншых. У віртуальнай версіі на сайце прэзентацыя і беларуская літаратурная класіка: да прыкладу, тамы Поўнага збору твораў Васіля Быкава...

Пра праект

«Беларускія аўтары»

Праект «Беларускія аўтары» быў задуманы яшчэ тады, калі бібліятэка не мела фінансавання. Тады Яраслаў уручную стварыў больш за 10 персанальных сайтаў беларускіх пісьменнікаў. Цяпер іх — больш за 60. Сярод аўтараў як шырокавядомыя пісьменнікі, так і меней вядомыя...

Кожны персанальны сайт утрымлівае фота аўтара, кароткую інфармацыю пра яго, а таксама пералік кніг, што знаходзяцца ў рэсурсах бібліятэкі Камунікат.org.

Прынцып праекту адзін: рабіць старонкі тым беларускім аўтарам, кнігі якіх знаходзяцца ў рэсурсах бібліятэкі Камунікат.org. Вядома ж, неабходная ініцыятыва з боку самога аўтара, які дасылвае фотаздымак і біяграфію. Хаця часам біяграфія перадрукоўваецца з іншых крыніц.

«Ніводны з пісьменнікаў не адмовіўся, калі мы прапанавалі ім стварэнне ў рамках праекту Камунікат.org іх персанальнага сайта, — кажа Яраслаў. — Думаю, што прамоцні беларускага слова ў Інтэрнэце ніколі не будзе зашмат».

Пра праект «Беларускія выдаўцы і выдавецтвы»

Не так даўно распачаў працу новы праект — «Беларускія выдаўцы і выдавецтвы». У яго межах ствараюцца старонкі з інфармацыяй пра беларускія выдавецтвы і выдаўцоў, пра выдадзеныя кнігі (амаль ўсе знаходзяцца ў рэсурсах Камунікат.org).

Цяпер у межах праекту «Беларускія выдаўцы і выдавецтвы» прадстаўлены 9 старонак: Беларускага літаратурнага аб'яднання «Белавежа», Беларускага Інстытута навукі і мастацтва, Беларускага Кнігазбору, выдавецтва «Галіяф», выдавецтва «Мастацкая літаратура», выдавецтва «Народная асвета», Праграмнай рады тыднёвіка беларусаў у Польшчы «Ніва», выдавецтва «Pro Christo», выдавецтва «Тэхналогія».

Пра планы

У бліжэйшых планах бібліятэкі — чарговы праект «Выдавецкія серыі». Як і раней, будзе папаўняцца Беларускае Інтэрнэт-бібліятэка Камунікат.org новымі выданнямі, будуць сканавацца кнігі, якіх няма ў электронным выглядзе. Таксама сп. Яраслаў Іванюк паабяцаў імкнуцца прыцягнуць да супрацоўніцтва новых аўтараў і выдаўцоў. Вядуцца размовы з некалькімі беларускімі выдавецтвамі і выдаўцамі з мэтай атрымання права на публікацыю шэрагу беларускіх кніг, якія выйшлі ў апошнія гады.

«Планаў наагул шмат, — прызнаецца Яраслаў, — але не пра ўсе хацелася б распавядаць. Няхай хаця некаторыя нашыя дзеянні ды новыя прапановы будуць неспадзяванкай».

Ася ПАПЛАЎСКАЯ (спецыяльна для «Б» і сайта «Родныя вобразы»)

▶ ВЕРШЫ

ДУША ЛІСТАПАДУ

Ірына БАГДАНОВІЧ

Прастуда

Кахляла зорка ў нябёсах,
Зорка прастыла ў самоце
Ў сінім касмічным сумёце,
Кашаль адрэхаўся ў лёсах...

Бога маўклівай гасподы
Зорка была ахмістрыняй.
Мела ключы ад пагоды,
Снежнай загадвала скрыняй.

Толькі праз кашаль не дбала
Гэтую скрыню заперці –
Так і зіма не спяшала
Ў сонечных промнях памерці...

Маўчанне

Каля карціны Валерыя Шкарубы
«Пачатак дня»

Фігуры на белым снезе,
ніз дрэў,
утоплены ў святасць...
У гэтай белай імпрэзе —
маўчання
напятасць...

Краты сінтаксісу

(Апраўданне футурызму)

Шліфуе думку дасканала
І тэкст парадкуе нямала,
Пералічае і тлумачыць,
Калі патрэбна, паўзу значыць,
Падскочыць кверху ў захапленні,
Нямее ў шчырым задзіўленні,
Кручком сагнуўшыся, паклон дасць
І запрашае — у бясконцасць...

Паэту ж сінтаксіс — як краты!
Ён слоў патак шануе чысты.
Прад коскакроп'ем вінаваты
Да скону свету футурысты:
Яны змаглі няволю коскі,
Радкоў прывычныя палоскі
Зрабілі левіцай шурпатай,
Разбілі сінтаксісу краты,
Дзівілі свет дзівацтвам рухаў,
Гульнію слоў і рэхам гукаў,
Лічылі рыфму ў вершы стратнай,
А волю творцы — ўсёпачатнай!...

Штодня...

Штодня
рушыш
у свой шлях
дасканаласці...

Хочаш быць
добрым і справядлівым,
міласэрным
і споўненым любові...
Трэба змірыцца з тым,
што заўсёды знойдзецца
повад
для пакаяння...

Ведзьмакі

Паводле мясцовай хронікі
даўняга часу

Ратуша...
Ранняя зьяканне.
Пляц ад натоўпу вірыць.

Сёння, як кажэ паданне,
Будуць вядзьмарку паліць.
Чорныя косы, як змеі,
Зблытала ночы рука.
Цешаць нутро ліхадзеі,
Плача душа ведзьмака,

Ён ёй наішптваў у гаі
Словы замовы дзядоў
Разам з прызнаннем «кахаю»,
Сплеценым з траў-чаратоў.

Скачуць агністыя пеўні –
Вырак ім той вырабляць!
Лівень лінуў неспадзеўна
З воч ведзьмаковых на пляц...

Неба ж ніводная хмарка
Ў гэты не засціла міг.
Ахнула чэлядзь: вядзьмарка
Цэлая, кат яе — знік...

Доўга пра цуда казалі,
Памяць аб ім бераглі.
Больш ведзьмакоў не чапалі
На беларускай зямлі.

Перапляценні

Паэтаў сум, згрызоты і пакуты
Прымае бездакорліва папера...
Жыццё камусьці — кубачак атруты,
Камусьці шлях — любоў, надзея, вера.
У тых шляхоў адрозныя прасторы:
Нябёсаў сін і бездараж глухая...
Дый кожны лёс сказаны на паўторы:
Адно з адным віе-пераплятае...

Раптоўнае

На палатне твайго лёсу
што вышывае Бог
ніткамі срэбных маланак?

Хто прачытае пісьмо
зрокам,
што стыне ад ветру?

Пульсue дух яго натхнення
Па-над усім тут: полем, гаем,
Па-над фальваркам — як карэннем,
Якім ў айчыну мы ўрастаем.

Яго любоў нас паяднала
І цэлебруеца, як мяса.
Любоў! Для прыйсця яе стала
Завоссе брамаю нябеснай.

Беларуская хатка

Філіялу музея Максіма Багдановіча
і яго загадчыцам Таццяне і Кацярыне

Тут утульна так і гасподна,
Да анельскай сядзібы падобна,
Тут заўсёды — святая гасціна
Ля газніцы Максіма...

І шчодрэца ў «хатыцы»
Пачуці і думкі,
Батлеечных лялек
Гучаць пацалункі,
І рытне маснічка
У сцішанні тым:
Анэлак пратунаў?
Ці, можа, Максім?
Хто гэта пабачыць,
Хто гэта пачуе,
Таго назаўжды
Беларусь зачаруе.

«Жывом» і «будам»!

У галаве
апошнясць думкі,
а ў кашальку
астатні грош,
жыццё згарнула пачастункі,
а ты чакаеш
і жывош!

І Богу дзячыш
за імгненні
спазнаць трыумф,
спазнаць адчай,
кіруюць сэрцам летуценні
і шпчуць небу
«выбачай»...

І выпраменьвае
не скаргу,
не закарэную тугу
душа
на лёсу гаспадарку,
а толькі
буду і магу!

Вераснёвае

Харашыня такая навакол,
Што пышаеца сэрца ўзлёту хвіляй,
І танчаць вераснёвы рок-н-рол
Клянны і каштаны між аўтамабіляў.
І ты таксама ўкружышся ў той рух,
Нібы дзяўчо з далёкіх успамінаў,
Калі красе пярэчыў капляюх
І не балела сэрца ад правінаў.

Той самы госць

З-за адсунутае фіранкі
зірнуў сумны,
запознены
лістападаўскі дзень,

быццам здарожжаны пунік,
што хоча зайсці
на гарбату
пагрэца,

ды не ведае,
ці ўпусціць яго...

Адчыню сваё сэрца
на цэлую восень,
прыгатую стол...

А, можа, гэта
той самы госць
па дарозе да Эмаус?...

Сліва апошні свой ліст
скіне,
каб вытрываць сцюжу.

Думак нястройных рады
хутаеш
рыфм адамашкам...

Ліхтарык

З кожным
заветраным ранкам
стыне
душа Лістападу...
Свечкі задушныя
гаснуць...
Толькі ліловы ліхтарык
позняй
скукарчанай слівы
грэе ншчэ...

Дарожніца

Любоў шукала прыгажосць,
Хоць ведала, што зман...
І той вандроўны ягамосць
Начэй маіх не пан.
І я не пані вечароў,
Дзе пышнай жарсці млосць,
Хоць я не ля святых дароў
Шукала прыгажосць.
Але малітва й знак крыжэ
Мяне ў жыцці вялі,
Калі пужаў начы кажан,
Калі грахі зямлі
Мяне ланцужылі ў палон –
Салодкае ярмо...
Зямны, грахоўны плоці сон
І ява з ім адно.
Іду, дарожніца ў імгле,
Ружанец, як ліхтар.
Той сон мой — тло, і я на тле,
І госць мой быў махляр.
Не знаю, што, каго знайду,
І дзе канцовы шлях...
Абапіраецца
на дзён слату
Капліцы неба дах.

Абед

Каля кафэшкі
на Прадмесці
Сядзіць гуллівы верабейка.
Нагода добрая пад'есці:
Афіцыянтка-чарадзея
Яму штось кіннула са жмені...
Далоў галодныя цяпенні!
Дзяўбе ён жвава й самавіта,
А тут іду наўпрост праз стол
Ягоны...
Ён сярдзіта
Падскочыў з долу ды на дол...
І важнай пані збочыць трэба,
Бо што ёсць найважней абеда!?
І вераб'іная кавярня
Зноўку дзяўбе
Удзячна й жарна!

У Завосці

Над родным краем — шлест ветра,
Трыміць лістота і, здаецца,
Чуваць, як б'ецца ў яе нетрах
Адама рыцарскае сэрца.

▶ ПЯТАЯ КАЛОНКА

УВОДЗІНЫ Ё КАРПАРАТЫЎНУЮ
ЛІТАРАТУРУ

Задачы рубрыкі «Пятая калонка» — падрываць устоі беларускай літаратуры самым беспардонным чынам. Так, насуперак адважанаму беллітам 20 год таму праву не фіксаваць сваю ўвагу на «класавасці», «партыйнасці» ды іншых выразна нелітаратурных надбудоўках, сёння мы пагаворым пра сацыялогію сучаснай паэзіі.

Адно з асноўных абвінавачванняў, якое высюваюць нашым літаратарам чытачы — тусовачнасць. Маўляў, варацца ва ўласным саку, пішуць бязглуздыцу, цікавую адно адному, а аб простым чалавеку і думаць забылі. І таму беларуская літаратура коціцца ў пекла, дзе ёй, уласна, самае месца. Уратаваць жа Паэзію зможа адно той, хто прыйдзе, дасць Новае Слова, свежы глыток — адкрые вочы на Жыццё і за гэта яму, чытачу, спадабаецца.

Стасункі Паэта з Чытачом (больш вядомыя як гарацыянская апазіцыя «Паэт — Натоўп») ува ўсе вякі існавання літаратуры былі складанымі. Амаль усе вялікія вершатворцы мінуўшчыны так ці інакш адстойвалі права быць на сваёй хвалі, варыцца ва ўласным саку, не бачыць свету за паэтычным ідэалам, хаўрусавалі з творцамі, блізкімі па духу, весці багемны лад жыцця. Добра тусовачнасць ці кепска — меркаваць не бяруся, магу канстатаваць толькі, што яна ў літаратуры заўжды існавала, існуе існаваць будзе — гэта натуральны сацыялагічны фон ліпрацэсу (кожны мае права ўваходзіць у творчы кампаніі і наадварот — абстрагавацца ад іх). І яшчэ магу перадаць уласнае адчуванне: для кармы яно лепей напісаць для сябе і сяброў, але з ахвотай, чым *urbi et orbi*, але на замову і няшчыра.

Паэт і слэмер Віталь Рыжкоў падумаў-падумаў і назваў пэўны від творчасці, які паўстае пасля асабістых кантактаў літаратараў, «карпаратыўнай літаратурай». Але мне здаецца, метафару можна разумець больш агульна. Бо актуальная літаратура той ці іншай краіны — гэта, па сутнасці, суіснаванне некалькіх творчых школ, груп, метадаў — і гэта, мне здаецца, вельмі станоўча, бо, як вядома з эканомікі, канкурэнцыя стымулюе, а манополія прыводзіць да застою.

На гэтай старонцы — міні-эсэ Віталю Рыжкова, напісанае ім, дыпламаваным інжынерам з Магілёва, у духу курсавых яго альма-матэр. Даруем яму гэту слабасць. Таксама вы знойдзеце тут вершаваныя прыклады таго, што паэт ахрысціў «карпаратыўнай літаратурай»: вершы пра самалёты ствараліся ў літаратурных блогах як рэакцыя маладых паэтаў на рэпетыцыю мінскага парадку ў ліпені 2009-га, два вершы пра машыну складаюць тройку з друкаванай у «Дзеяслове» (№4-2009, с. 152) «Святой праўдай» Віталю Рыжкова і былі напісаныя пасля паэтычных прыгодаў у кіеўскім таксі ў маі 2008-га. Паехалі!

Марыя Мартысевіч

а я проста падскокваў высока,

крычаў «Самалёўеёт!» і хацеў паляцець услед.

Касцюкевіч — цяпер прэзаік, а я — паэт.

Андрэй АДАМОВІЧ
У дзяцінстве, калі я бачыў самалёт, я збіраў усіх у кола, казаў: — Браты, ён паляцеў ня ў той бок!

Дык чаму я цяпер не прарок?

Марыя МАРТЫСЕВІЧ
У дзяцінстве, калі я бачыла самалёт, я вельмі хутка адводзіла вочы долу і глядзела ў шыбы машынаў, каб спраўдзіць, ці ў парадку фрызюра.

Я знаю, я дура.

Ганна ЯНКУТА
А я ў дзяцінстве хацела зрабіцца хірургам... Але калі бачыла ў небе самалёта след, То ўяўляла, як мчаць па арбітах сотні чужых неадкрытых планет, А лётчык у свой тэлескоп іх сузірае, І можа, аднойчы ён дабярэцца да раю...

Кім бы зрабіцца цяпер? Хіба дэміургам...

Аляксей СТРЭЛЬНІКАЎ
У дзіцячым садку самалёты ў небе былі двух гатункаў адны ляцелі высока і пакідалі рыску другія ляцелі нізка ад гулу не было паратунку. не было паратунку ад радасці што жыццё ё таксама на небе мы вярталіся ў свой пакой, дзе нам усміхаўся ленын, жыццё падавалася вартай штукай. хацелася вырасці.

ВЕРШЫ ПРА МАШЫНУ

Андрэй АДАМОВІЧ

Аб прызначэнні кіеўскага неба
Мяне накрыла. Чорным Кіеўскім Небам. Добра сядзелі яшчэ ў машыне! Добра ззялі нам агні вялікага гораду. Я глядзеў і не бачыў святла між імі.

Настаўнік казаў:

«Вось цемрадзь агнёў. Здыўляюць мяне дзве рэчы: Нікчэмнасць у вашых сэрцах, І зьяненне мільёна такіх жа на Небасхіле!»

І вось раптам, Нібы Нябесны мажынайдар, Паказаў шахторам рукою, Дзе ў вуголі ночы грызці танэлі, З'явіліся ў Небе промні —

Гэта клуб запрашаў клубіцца.

Настаўнік казаў:

«Вось бачыце гэтыя промні. Гэта Нябесны цыркуль Па цемрадзі вашых душаў Малюе мандалы прасвятлення. І яму патрэбна нерухомае месца, Астравія натхнення, Кропка спакою.

Сама яна можа быць чорнай, Маленькаю і сляпою І, нават, можа быць злою.

Але яна частка сістэмы,

А вашыя свечы ў жбане — Проста свечы ў жбане!»

Я слухаў настаўніка, сам жа Гібеў у агні натхнення, І мне было вельмі смешна ад асалоды быту.

Мяне накрыла. Чорным Кіеўскім Небам. Мяне ляпіла. Жыццё, як яно хацела. Мне было так балюча. Ад асалоды быту. Несла мяне. Наш «Volvo» ляцеў па трасе

злым, маўклівым анёлам.

Марыя МАРТЫСЕВІЧ

Пастанова

З 1 ліпеня ў кожным му-ні-цы-па-лі-тэ-це павінны ляжаць пералік правоў Паэзіі ў свеце:

— зрабіць кар'еру ад вясковага дурня да гарадскога вар'ята;
— колькі разоў мацюкнуцца і трапіць за гэта за краты;
— (на выбар) не быць зразумелай / быць глупаваатай;
— гандляваць натхненнем;
— натхняцца любою Музаі;
— схіляцца аднолькава перад крыжом, паўмесяцам і мезузаі;
— нават у планетарый хадзіць са сваімі зорамі;
— пры кожнай зручнай нагодзе прысягаць над разорамі;
— не сядзець на месцы й, мяняючы гарады, хапаць кіроўцу за рукі, калі той вязе не туды, — хай гэта й створыць аварыйную абстаноўку на трасе, хай і будучы пляткарыць потым, што Паэзія напілася.

РАБЫ ЗЯЛЁНАЙ ЛЯМПЫ

Віталь РЫЖКОЎ

Пачнем за супакой

Лема 1: Карпаратыўная літаратура — прыкмета загінення літаратурнай тусоў

Карпарацыя — дастаткова закрытая арганізацыя, якая дзейнічае ў інтарэсах агульнай справы і сябраў карпарацыі; мае цэнтралізаванае кіраванне, вольнае размеркаванне акцый унутры сябе і г.д. Такім чынам, карпаратыўная літаратура — гэта такі сабе некамерцыйны прафсаюз, аб'яднанне («согратіо») літаратараў, гатовых працаваць не толькі на сябе і літаратуру, але і раз-пораз на сваіх паплечнікаў па цэху.

Па-першае, эфектыўнасць карпаратыўнай літаратуры варта і неабходна ставіць пад сумнеў: суполкі літаратараў пакідаюць, паводле фобій, у гісторыі літаратуры адно, максімум два гучныя імені. Астатнія сябры карпарацыі кладуцца ў падмурак яе існавання касцымі інтрыг і самаахвярнай цэглай — ці варта апошнім увогуле ўцягвацца у карпаратыўную літаратуру? Суполка, чыя літаратурная дзейнасць пачынаецца і заканчваецца сама ў сабе, згодна з тымі ж фобіямі, загінае і перастае цікавіць каго-кольвек у прынтцыпе, таму вынік гэтага — альбо ўратавальны самароспуск, альбо агульны рытуальны скок у нябыт (паратункам можа стаць перыядычнае ўліванне свежай крыві новых літаратурных талентаў, нават з ліку канкурэнтных карпарацый). Па-другое, не-навязлівае ўплыванне пэўных прозвішчаў у тканіну мастацкага твору (шляхам прысвятчання (адкуль мы ведаем літоўскага паэта Томаса Венцлаву?), альбо наўпрост згадкай («комната — глава в кручѣныховском аде» — Маякоўскі) у радку твора) — гэта просты фокус, які стварае ілюзію натуральнай прысутнасці згаданага літаратара ў сучаснай літаратурнай прасторы, фокус, празрысты да ванітаў; запазычанае літаратурных тэм у паплечнікаў запавольвае творчы пошук асобы.

«Сумнеў адно перамога у гэтай бойцы» (Гага Нахуцрышвілі).

Вынік з лемы 1: карпаратыўная літаратура must die.

Скончым за здароўе

Лема 2: Карпаратыўная літаратура — яшчэ адзін дынамічны метады раскрыцця творчых задач, які пры правільным карыстанні спрыяе развіццю літаратуры і яе самаспазнанню.

Літаратура аб'яднаная ці аб'яднаная літаратура? Нас цікавіць не традыцыя абмяркоўваць творы адно аднога на сходах літаб'яднанняў, а менавіта літаратура аб'яднаная — карпаратыўная.

Чым ёсць карпаратыўны літаратурны твор? У пэўным сэнсе гэта прыём, творчы метады і род суаўтарства, пры якім сябры карпарацыі не проста згадваюць адно аднога ў сваіх творах (нават такі піяр надзвычай хутка надакучае), але ствараюць літпрадукт, цікавы і калі разглядаць яго асобна, і ў супастаўленні з іншымі творамі аб'яднання на гэтую ж тэму. Дадаем: скразную тэму. Пры гэтым карпаратыўная літаратура — не суаўтарства: павінны існаваць асобныя, скончаныя літаратурныя творы розных аўтараў.

Карпаратыўная літаратура дазваляе за кароткі час раскрыць тэму творчымі сродкамі адразу некалькіх аўтараў літаратурнай карпарацыі.

Карпаратыўная літаратура — літаратурны аналаг навязлых на зубах «Году здароўя», «Году сям'і» і г.д. з комплексам творчых мер, разнастайнасцю падыходаў і метадык, скіраваны на ўмацаванне тэмы ў вечнасці і ў свядомасці (чытацкіх) масаў. Альбо пародыя на ўсё гэта.

Вынік з лемы 2: карпаратыўная літаратура? Ды хай пакуль будзе...

ВЕРШЫ ПРА САМАЛЁТЫ

Віталь РЫЖКОЎ

:)
Паша Касцюкевіч у дзяцінстве думаў, што самалёты маюць чароўнае паліва — якое з аблокаў,

ПРОЗА

14 (6)

▶ АПОВЕДЫ

ВІКТАР ШАЛКЕВІЧ

З БУДУЧАЙ КНІГІ «РЭКВІЕМ ПА НЕПАТРЭБНЫХ РЭЧАХ»

Гітара, якую мне
падаравалі бацькі

Кожны ў дзяцінстве марыў іграць на гітары — гэта ясная справа! Слава «Бітлоў» ці «Ролінгаў» не аднаму з нас не дала заснуць, а які-небудзь Ваня Янушка па мянушцы Пень ці Зютак Балеяка з Новай вуліцы, каторыя ўжо спрытна бралі ля-рэ-мі-ля-соль-до і спявалі песні кітальту «Девушка была совсем слепа...», лічыліся ў нашым мястэчку аўтарытэтнымі музычнымі зоркамі. Час ад часу на школьных вечарах на сцэну выносіліся легендарныя цяпер ужо кінапаўсюды калонкі, да іх падключалі дзве гітары з гукадымальнікамі — і пачыналася святая жывой музыкі. Ах, як класна гэта было: хацелася таксама разам з хлопцамі пастаяць на сцэне і павышыцца на саялары «О чём плачут гитары» альбо «Ты мне починал стары чась», альбо «House of the raising sun», ці хоць паляпаць палачкамі па талерках, як гэта рабіў Ванька Крыжкі... Праблемы было дзве: дзе знайсці гітару і як на ёй навучыцца граць. У культурмагу, праўда, стаялі гітары, па сем, па дзесяць і гэдэраўскія (была калісьці такая краіна — ГДР) па сямнаццаць савецкіх рублёў, але ж якія бацькі згадзіліся б у 1968-69 годзе купіць аж за сем рублёў сыну гітару, калі ў калгасе ці на пякарні заробак быў добра калі 60-70 рублёў! Ды і што гэта за інструмент такі, гітара? Зразумела — баян ці акордэон, ці фартэпіана, ці, урэшце, труба, на якой можна было навучыцца граць у школьным духавым аркестры пад кіраўніцтвам майго роднага брата Станіслава Антонавіча. Другое — хто цябе на гэтай гітары навучыць іграць? Бліжэйшая музычная школа была за 22 кіламетры ад нашага Поразава, у Свіслачы, і трэба было ездзіць туды і адтуль пасля заняткаў у сярэдняй школе амаль кожны дзень. Словам — недасягальная мара, высокая зорка, прыгожая птушка на тонкай галіне...

Існавала, праўда, выйсець з сітуацыі: можна было гітару ў каго-небудзь пазычыць, напрыклад, у Вольгі Дораш, нашай сяброўкі, і наперапісаць у аднакласнікаў, якія былі такімі ж няшчаснымі аматарамі, гэтак званых нотаў. Ноты пісаліся па сістэме старажытнай і лапідарна прастай, без працягласці і вышыні. Першая струна азначалася рымскай адзінкай, другая — рымскай двойкай, і так да шасці, першы лад на першай струне — арабскай адзінкай, другі — двойкай і г.д... Дарэчы, далей першай струны некаторыя з нас і не пайшлі, граючы на ёй усё, пачынаючы ад легендарнага «В траве сидел кузнечик» і канчаючы нейкім паразоўскім варыянтам незразумелага твора Карласа Сантаны, хіба гэта была слынная «Еггор». Потым такое музыкаванне некаторым з нас збрывала, «ноты» пыліліся ў шэфлядзе, а гітара, упрыгожаная чырвонаю стужкаю, вандравала на цвік за печкаю... Стабільная,

сталая цікаўнасць да музыкі трывала ў сэрцах толькі абраных і чакала адпаведнага моманту...

Але аднойчы вось што здарылася: да майго аднакласніка з вёскі Заполічы Стася Сабалеўскага прыехаў у госці брат з Бярозы, прывёз гітару, навучыў Стасю на ёй граць і пакінуў яму гэтую гітару назавсёды. Стась, як на тых часы, браў на гітары акордаў пяць, што было дастаткова многа, я паціху ўжо пісаў вершы, і аднойчы мы са Стасем выйшлі на школьную сцэну на якімсь вечары і выканалі песню. Пачыналася яна так:

*В синем лесу опадает листва.
Стонут деревья про осень.
В синем лесу пожелтела трава,
А в сердце нет осени вовсе...*

*В сердце зелёные ветви берёз
На белых стволах застывают...*

І гэтак далей, такая, як бы выказалася мая дачка Марта, хрэнь... А што, скажыце, магла напісаць несведомая душа ў чатырнаццаць гадоў ды яшчэ па-расейску?

Але песня ўсім вельмі спадабалася, было ў ёй многа рамантыкі і аптымістычнага песімізму, ці наадварот. Таму мы са Стасем і з ягонай гітарай спявалі пра сіні лес амаль што на кожным вечары гадоў з два, і нават выязджалі ў такія Лескі ці Дашкавічы на канцэрты з нагоды Тыдня дзіцячай кнігі. Стась іграў, я пісаў вершы і спяваў іх, а музыка неяк выходзіла ў нас разам. Але да ўласнай гітары мне яшчэ было далёка...

Неяк хутка скончылася школа, адразу пасля яе намалюваўся ў жыцці Тэатральна-мастацкі інстытут у Мінску, новыя сябры і аднакурснікі, ад якіх я навучыўся іграць на гітары. І калі я прыехаў дахаты на першыя ў жыцці студэнцкія канікулы пасля зімовай сесіі, то аднойчы напачатку лютага зранку мы з мамай пайшлі ў культурмаг (крама, дзе прадавалася ўсё, маючае дачыненне да культуры: тэлевізары, радыё, пліткі, фотаапараты і г.д.) і купілі мне гітару напярэдадні маіх васемнаццаці гадоў. Як памятаю, яна была вытвораная ў Чарнігаве, ва Украіне, і каштавала сямнаццаць рублёў. Бацькі, канешне, зрабілі вялікі падарунак, ад якога маё далейшае жыццё стала зусім іншым: можна яго падзяліць на жыццё да гітары і жыццё з гітарай.

Трэба было адно толькі перарабіць парожак з сяміструннага на шасціструнны — і ўсё, бо яна, дзякаваць Богу, у адрозненне ад барысаўскіх гітараў, строіла і па адкрытых струнах і па акордах, што было з'ява рэдка.

На ёй можна было граць, не ператруджаючы руку, і гучала яна звонка, рамантычна, і прыгожа, асабліва калі перад ад'ездам з Мінска дахаты скокнеш у музычную краву на Якуба Коласа і набудзеш сапраўдныя чэшскія струны за смешныя грошы, дык увозуле, здавалася, каля маёй

гітары аніякая блізка не стаяла. Аднойчы ўвечары, у ліпені ці ў жніўні, седзячы на лаўцы каля хаты, гукамі гэтай гітары падбіў я сэрца маёй будучай жонкі...

І, здаючы ў Тэатральна-мастацкім інстытуце чарговую сесію, чакаў я таго моманту, калі вярнуся да бацькоў у Поразава, здыму гітару са сцяны, падстрою і вазьму першы прыгожы акорд, мі-мінор, напрыклад, і буду кожны дзень нешта з яе выпягаць, розныя мелодыі адну за другой, а словы, як заўсёды, народзяцца самі.

Пасля яе ў мяне многа было гітараў, другая — нямецкая, трэцяя — расейская з-за Урала, чацвёртая — з Францыі, пятая — з Польшчы, шостая — са Злучаных Штатаў...

А першая цяпер недзе гадоў з шэсць у руках у сына аднаго знаёмага — сын задакляраваў жаданне навучыцца на гітары йграць... Сяргей, вось гэты мой знаёмы, жартуючы, пытае: калі ўжо я да іх прыйду і малому гітару падпішу?

Адзнака сяржанта
Сяргея Змітракова

У 1981-1983 гадах я адбываў вайсковую службу ў Мінску, ва Ўручы, фармальна ў вайсковай частцы нумар 33720, а фактычна на КПП 588 ваенна-будаўнічага атрада: пільнаваў спакую і парадку, бо выконваў абавязкі камандзіра аддзялення на кантрольна-прапускным пункце. Служба была цікавая, людская. Удзень увесь час праз наш КПП хадзілі туды-сюды інтарасныя, грамадзянскія і ваенныя; працы хапала, а вось уначы, седзячы на дзяжурстве, можна было займацца чым заўгодна: чытаць розныя кніжкі ці слухаць радыё — па транзістары лавілася «Едынка» з Варшавы, а пад ранак на сярэдніх хвалях прабівала нават руская рэдакцыя «Радыё Свабода».

Толькі нечакана ў сярэдзіне траўня 1982 года прыйшоў аднекуль звернуць загад адкамандазіраваць сяржанта Шалкевіча на станцыю Дрэтуны, на вайсковы палігон...

А справа была ў чым? На кінастудыі «Беларусьфільм» рэжысёр Папоў сабраўся здымаць кіно пра маладых лейтэнантаў, выпускнікоў вышэйшых навучальных устаноў, дык кагосьці з кіраўніцтва студыі наведла геніяльная думка: замест таго, каб збіраць масоўку і плаціць ёй грошы, лепш сабраць па ўсёй Беларусі маладых акцёраў, якія адбываюць тэрміновую вайсковую службу, і не плаціць ім нічога — хай здымаюцца ў масоўцы і дзякуюць Богу, што пра іх успомнілі! Прафесійныя валодаючы, мордай пляскаць перад камерай не будуць — і пайшло-паехала.

Камандуючы Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай акругай выдаў адпаведны загад, усіх знайшлі і сабралі пад Дрэтуны ў горбу.

Такім чынам, мелася быць значная эканомія грошай з аднаго боку і нібы палёгка ў службе для

свайго брата-акцёра з другога... І вось што з гэтага выйшла.

Калі я з'явіўся на палігоне ў гасцініцу, дзе рэзыдала «Беларусьфільмаўская» кінагрупа, то сустрэў Віцю Папкова і Вадзіка Асвятіцкага з Віцебска, выдаўніч студэнтаў Тэатральна-мастацкага інстытута, іх таксама камандзіравалі на здымкі. Нам гэта ўсё пачыналася падабацца, але сітуацыя, у якой такія як мы апынуліся, выглядала вельмі неадназначна: з аднаго боку мы былі маладымі дыпламаванымі актёрамі, а з другога — салдатамі тэрміновай службы, нашая нібы свабода мела свае рамкі, і кожны прапаршчык ці афіцэр мог нас спыніць і да нечага дачапніцца. Аднак становішча нечакана памянялася, калі ў касцюмернай нам выдалі навусюкую палявую афіцэрскую форму з лейтэнанцкімі пагонамі і хромавыя боты ды суворы прыказалі ўсё гэта насіць і разношаць, каб выглядала як сапраўднае... З тае пары мы перасталі камплексаваць, што ваеннаслужачыя тэрміновай службы, лазілі, не здымаючы формы, і ўдзень і ўначы, нават хадзілі па віно з палігона праз лес у недалёкую Дрэтуны, а простыя салдаты, якія сітуацыі не ведалі, спалохана нам салютавалі пры першай сустрэчы, на што мы з годнасцю адказвалі, а кінагрупа локатам клалася ад рогату... Артысты, адным словам...

Хапала смешнага навокал і без гэтага!

Па гасцініцы бегаў шчаслівы руды малец, сын рэжысёра Папова, якому нейка заўмысленная рука сімвалічна пачапала на кашульку яфрэйтарскія пагоны. Трэба было толькі падчысціць да яго і ласкава запытацца: «Хлопчык, а хто твой бацька?» Малы адразу надзімаўся ад годнасці і, пырскаючы слінаю, крычаў: «Рыжы!!! сёр!!!»

Паволі на нас перасталі звяртаць увагу старшыя афіцэры, у нас з імі склаліся цёплыя, але не амікашёнскія адносіны, у палаткі ў часовы лагер мы, салдаты-акцёры, ці наадварот, актёры-салдаты, наचाваць прычпыпова не пайшлі, спалі хто дзе мог: мае прыцелі ў памяшканні вайсковага Дома культуры на крэслах, а я наचाваў увозуле ў прыгасцінічнай лазні, увечары непрыкметна адчыняў акно, хуценька залазіў туды і спаў на ляжанцы — на двары быў чэрвень. Аб такой тэрміновай службе марыў бы кожны жаўнер у Савецкім Саюзе: ні пад'ёму, ні адбою, ні сяржантаў, ні казармаў, ты — сам па сабе, абед — па раскладзе, а навокал лета, цёплае і прыгожае, якое можа быць толькі на Віцебшчыне; у руках гітара, і ўвечары, пасля кіназдымкаў, можна сесці на беразе возера і перанесці на струны на паперу ўсё тое, што ты вымарыў за дзень. А марыцца, таму што недзе побач ходзіць маладзенькая прыгожанька дзяўчынка Таня, дачка палкоўніка, вайсковага кансультанта, і ты вучыш яе польскай мове, і яна паспяхова паўтарае за табой пачатак пер-

шага раздзела паэмы «Anhelli» Юліюша Славацкага:

«Przyszli wygnaćce na ziemię sybirską I obrawszy miejsce szerokie zbudowali dom drewniany, aby zamieszkać razem w zgodzie I w miłości braterskiej; było zaś ich około tysiąca ludzi z różnego stanu»...

Быў у гасцініцы пры палігоне прапаршчык Фаміноў, які спраўляў пасаду начальніка хімічнага гарадка, якога там і не мелася ніколі. Пасада стваралася спецыяльна пад прапаршчыка Фамінова. Насамрэч Фаміноў быў простым тутэйшым браканьерам з пагонамі, і калі ў гасцініцу на палігон прыяжджала адпачываць начальства, Фаміноў звечара ставіў сеткі на возеры, а потым варыў сталічным гасцям юшку ды напальваў лазню.

А ў палатках у часовым лагеры каля палігону жылі такія ж салдаты, як мы, праўда, без вышэйшай актёрскай адукацыі. Іх таксама далучылі да высокага беларускага мастацтва і здымалі ў кіно, але як шэрую масу. Яны бегалі разам з намі ззаду, на агульным плане, іх трымалі таксама ў якасці цяглавай працоўнай сілы, але ў параўнанні з казарменнаю гэтая служба была для іх, ясная справа, медам, і яны гэтыя падараваныя лёсам і начальствам хвіліны напоўніцу выкарыстоўвалі: у суботу ўвечары пасля адбою кухар Сяргей Крыштаўчук узвальваў на плечы скрынку з ашчаджанай тушонкаю і валіў пехатою з ахвотнікамі за дваццаць кіламетраў на танцы ў вёску — бліжэйшую, у Дрэтуны ісці было небяспечна — маг злавіць вайсковы патруль. Быў сярод іх сяржант, хлопец з Магілёўшчыны Сяргей Змітракоў, тыповы ўсходнік, светлавалосы, невысокі, з блакітнымі вачыма, я яго, жартуючы, называў «магілёўскі брат». Так мы і жылі: то бегалі ўспёку па жоўтым плясочку ў поўнай баявой выкладцы альбо рылі сапёрскай рыдлёвачкай ачопчыкі перад аб'ектывам кінакамеры, ствараючы ілюзію суворага армейскага жыцця, то купаліся ў возеры ці дапамагалі ставіць прапаршчыку Фамінову сеткі на ноч, то збіралі асовікі і чашчэвікі паміж здохлых дрэўцаў і жалезішча на палігоне ды смажылі іх на патэльні на вогнішчы, час ад часу выпівалі з доктарам — капітанам, вельмі спакойным і інтэлігентным чалавекам (ён меў чысты спірт і частаваў, закусвалі гэтымі ж грыбамі), то глядзелі ўвечары ў холе гасцініцы па чорна-белым тэлевізары чэмпіянат свету па футболе.

А калі важны футбольны матч меўся адбыцца ўдзень, дык гадоўны апэратар Эдзік Садрыеў за гадзіну да гэтага пачынаў скрушана паглядаць на неба і выдаваў таямнічую фармулёўку: «Солнце в дымке!», пасля чаго кінагрупа хуценька ліквідавалася з палігону, каб неўзабаве ў поўным складзе спаткацца пры тэлевізары — такое кіно зробіцца не сёння, дык заўтра, а немцы ці бразільцы з французамі другі раз гуляць не будуць...

КАЛЕЙДАСКОП

16 (8)

▶ ПРЭМІІ

ГЕРТА МЮЛЕР — ЛАЎРЭАТ НОБЕЛЕЎСКОЙ ПРЭМІІ ПА ЛІТАРАТУРЫ

Лаўрэатам Нобелеўскай прэміі па літаратуры за 2009 год стала нямецкая пісьменніца Герта Мюлер.

Яна нарадзілася ў 1953 г. ў Румыніі ў сям'і фермера, які належаў да нямецкай меншасці. Скончыла Тымішаарскі ўніверсітэт. З 1976 года працавала перакладчыцай на заводзе, у 1979-ым страціла працу з прычыны адмовы супрацоўнічаць з паліцыяй.

Працавала ў дзіцячым садку, давала прыватныя ўрокі нямецкай. У 1982 годзе апублікавала першую кнігу на нямецкай мове. Кніга была знявечаная цензурай.

У 1987-ым разам з мужам Рыхардам Вагнерам пераехала ў Нямеччыну. Жыве ў Берліне.

Герта Мюлер вядомая як аўтар вершаў, прозы і эсэ. Нобелеўскі камітэт адзначыў, што прэмія сп. Мюлер прысуджана за «пераканаўчую карціну цяжкасцяў».

Герта Мюлер — аўтар раманаў, вершаў і эсэ. Выйшлі кнігі: «Barfoiger Februar» («Босы люты», 1987), «Der Teufel sitzt im Spiegel» («Чорт сядзіць у люстры», 1991), «Der Wochter nimmt seinen Kamm» («Вартаўнік бярэ свой грэбень», 1993), «In der Falle» («У пастцы», 1996), «Heimat ist das, was gesprochen wird» («Айчына гэта тое, што гаворыцца», 2001), «Der König verneigt sich und totet» («Кароль кланяецца і забівае», 2003).

«БУКЕР-2009» ЗА ГІСТАРЫЧНЫ РАМАН

Брытанская пісьменніца Глары Мэнтэл (Hilary Mantel, нар. 1952) атрымала Букераўскую літаратурную прэмію за раман «Вулф Хол», які распавядае пра Томаса Кромуэла, дарадцу ангельскага караля Генрыха VIII (1491–1547).

Букераўская прэмія (Man Booker Prize) лічыцца найбольш прэстыжнай літаратурнай прэміяй англамоўнага свету. Яе прысуджаюць кожны год за раман, напісаны англійскай грамадзянінам/грамадзянкай Брытанскай садружнасці, Ірландыі або Зімбабвэ. Першы раз прэмію ўручылі ў 1969 годзе. Яе памер — 50 тыс. фунтаў стэрлінгаў.

Сёлета ў шорт-лісце кандыдатаў на Букераўскую прэмію быў лаўрэат Нобелеўскай прэміі з Паўднёваафрыканскай рэспублікі Дж.М. Кутзэе і вядомая брытанская пісьменніца А. С. Баэт. Кутзэе ўжо атрымліваў Букераўскую прэмію двойчы (у 1983 і 1999), а Баэт — у 1990.

Паводле «Радыё Свабода»

«NIKE 2009»

4 кастрычніка ў памяшканні Універсітэцкай бібліятэкі ў Варшаве адбылася самая грандыёзная падзея ў культурніцкім жыцці Польшчы — уручэнне найпрэстыжнай літаратурнай прэміі «Nike 2009». Сярод запрошаных гасцей цырымоніі быў і намеснік старшыні Саюза беларускіх пісьменнікаў, намеснік галоўнага рэдактара часопіса «Дзеяслоў» Эдуард Акулін. Ён з радасцю падзяліўся сваімі ўражаннямі аб сёлетнім уганараванні.

«Б»: — Спадар Эдуард, распавядзіце крыху аб гісторыі ўзнікнення гэтай літаратурнай прэміі.

Э.А.: — Літаратурная прэмія «Ніке» (Багіня перамогі) была заснаваная па ініцыятыве «Gazeta Wyborczej» у 1997 годзе. Мэта прэміі — папулярна і сучасна польскай літаратуры, найперш у жанры прозы.

«Б»: — Гэта значыць, што ўдзел у конкурсе на лепшую кнігу года можаць браць толькі празаікі?

Э.А.: — Не заўсёды. Напрыклад сёлета сярод намінантаў на прэмію (у фінал з больш як трохсот удзельнікаў выйшла сям'яра) — было пяць празаікаў, адзін драматург і адзін паэт.

«Б»: — Што сабой уяўляе прэмія?

Э.А.: — Гэта вельмі грацыёзная статуэтка, якую ўвасобіў у бронзе прафесар Густаў Землы, і

Сёлетні лаўрэат «Nike» Эўгеніюш Ткачук-Дыцкі

дадатак да яе — чэк у памеры 100 000 польскіх злотых (прыкладна 33 000 амерыканскіх даляраў).

«Б»: — Як ім чынам адбываецца цырымонія ўганаравання?

Э.А.: — Вельмі ўрачыста, я нават сказаў бы, пампозна. Папершае, на цырымонію запрашаюцца самыя-самыя пашанотныя госці, што называецца, культурны бамонд Варшавы. Па-другое, цырымонія шырока асвятляецца ў польскіх СМІ, з прамой трансляцыяй па канале 2 TVP. Па-трэцяе, інтрыга цырымоніі — абвешчэнне лаўрэата — застаецца да самай апошняй хвіліны імпрэзы.

«Б»: — Цырымонія сёлета праходзіла ў трынаццаты раз. Вы можаце назваць кагосьці з папярэдніх лаўрэатаў?

Э.А.: — Першай узяла слова мінулагодняя лаўрэатка «Ніке» Вольга Такарчук (атрымала за кнігу «Bieguni»). У 1998 годзе «Ніке» была прысуджана Чэславу Мілашу за кнігу «Piesek przydrozny».

«Б»: — І хто стаў лаўрэатам «Nike 2009»?

Э.А.: — Перамог паэт — Эўгеніюш Ткачук-Дыцкі з кнігай

вершаў «Piosenka o zaleznościach i uzaleznieniach». Змест кнігі складае рамантычная лірыка з філасофска-псіхалагічным ухілам.

«Б»: — Удалося паразмаўляць з лаўрэатам?

Э.А.: — Так. Перад пачаткам цырымоніі мяне прадставілі пану Эўгеніюшу. Мы пазнаёмліся. І я паабяцаў яму, незалежна ад вынікаў імпрэзы, перакласці колькі ягоных вершаў на беларускую мову. Больш за тое, узяўшы ў рукі статуэтку «Ніке 2009», я пажадаў польскаму калегу ўдачы са словамі «Паэзія — Багіня літаратуры!» І быў вельмі ўсцешаны, што з маёй лёгкай рукі пераможцам конкурсу ў трынаццаты раз стаў менавіта паэт Эўгеніюш Ткачук-Дыцкі.

«Б»: — Я ведаю, што вы атрымалі цікавую прапанову ад кіраўніцтва Варшаўскай Універсітэцкай бібліятэкі.

Э.А.: — Так. Ёсць папярэдняя дамова на правадзенне ў сценах самай паважанай бібліятэкі польскай сталіцы маёй творчай вечарыны з прэзентацыяй новай кнігі вершаў «Вітражы» і аўтарскім канцэртам...

▶ ВОДГУК

ШКАДУЮЧЫ МАЦІ...

У Слонімскай друкарні накладам 1000 асобнікаў пачыла свет новая паэтычная кніжка Зьніча «Мне не цябе шкада, а тваю маці...».

Ужо з прысвячэння «...сучасніку... — на мяжы II-III тысячагоддзяў Хрыстовай Эры...» аўтар акрэслівае дамінанту змешчаных у кнізе вершаў. Чытаючы далей, пераконваешся, што ўсе арыгінальныя творы і нават так званыя наследаванні Зьніча іншым аўтарам ва ўсіх чатырох частках гэтай санаты літасці, ці, як яе называе сам аўтар, гісторыка-філасофскай элегіі ў рыфмарах, выцякаюць з хрысціянскага (а вузей — праваслаўнага) светабачання і светаўспрыняцця паэта.

«...а як пад сонцам — неба краем — // заружавее цемната — // ці ты заўсёды адчуваеш // Сілу ўваскрослага // Хрыста?..» — пытаецца паэт у чытача ў першым вершы зборніка. А ў апошнім Бога: «...памілуй, Хрысце, // памілуй // нябожчыкаў і жывых... // і дай нам усім // сыяжыны // ў бясконцых Шляхох Тваіх...».

Духоўная паэзія па-беларуску ўжо працягла час выходзіць з муруў Жыровіцкага манастыра на свет Божы, каб прымусіць нас, грэшных сучаснікаў паэта, задумацца над сваім зямным жыццём... Ці хаця б не крыўдзіць сваю маці.

Гісторыя свету і чалавека паўстае ў кнізе праз прызму гісторыі хрысціянства. А яшчэ праз гэтую прызму праламляецца гісторыя Беларусі і вытлумачаецца філасофскае значэнне такіх паняццяў, як Свабода, Кара, Страх, Выбар і, канечне, Каханне, Любоў.

Вершы Зьніча, як малітвы, суцяшаюць і даюць надзею. Богачалавек Зьніча — а гэты

вобраз Хрыста праходзіць праз многія і многія вершы паэта — пакліканы быць пачаткам пачаткаў у душы чалавека. І тут жа пра Радзіму: «...О, Беларусь — Хрыста часьцінка, як і Сусвет... як і душа...».

Агульначалавечае і патрыятычнае пакліканне арганічна выяўляюцца ў адным. У вершы «...пытаю я сяброў: што болей для вас — Хрыстос ці Беларусь?..» даецца прасты адказ на здавалася б, складанае пытанне: «Яны — адно ў Крыжовым болю...».

Уладзіміру Мулявіну, Уладзіміру Караткевічу, Васілю Быкаву, Васілю Супруну знайшлося месца ў гэтай кніжцы разам з «сугучнымі» сэрцу аўтара Шапэнам, Бетховенам, Фёдарам Цютчавым, а таксама Айтматавым, Блокам, Буніным, Лермантавым, Мікеланджэла, Пушкіным, Амарам Хаямам, Ясеніным ды іншымі асобамі. Галоўны пасыл у хрысціянскай паэзіі Зьніча — чалавекалюбства і аптымізм вышэй за ўсе жахі зямнога пекла.

Укрыжаванага на Галгофе Хрыста шкада паэту-філосафу за яго пакуты таксама, як маці таго адступніка ад Бога, хто «ямельку ёй заўчасна робіць пеклам»...

Мікола КАНАНОВІЧ

▶ КОНКУРС

Як неаднакроць паведамляла «Літаратурная Беларусь», Саюз беларускіх пісьменнікаў з мэтай зааказантаваць увагу на праблеме дзіцячай літаратуры і павысіць да яе цікавасць з боку беларускіх аўтараў цягам года праводзіў творчы конкурс «Літаратура — дзецям».

І верасня быў закончаны прыём тэкстаў канкурсантаў. Было атрымана 59 твораў 57 аўтараў у розных жанрах: нізкі вершаў, кнігі вершаваных карацелек, слоўнік, паэтычны зборнікі, вершаваныя п'есы, абразкі, аповяданні, аповесці, «генеральныя рэпетыцыі дзіцячых кніг», пераклады, інсценіроўкі па беларускіх народных казках і інш. 51 тэкст быў створаны па-беларуску, 8 — па расійску.

У конкурсе СБП прынялі ўдзел як прафесійныя літара-

тары, так і пачаткоўцы. Сярод іх — жыхары Мінска і бадай усіх абласных рэгіёнаў Беларусі: Брэста, Віцебска, Гомеля, Гродна, Магілёва...

Сакратарыят СБП правёў папярэдні адбор дзесяці лепшых твораў. Іх аўтарамі сталі:

Маргарыта Аляшкевіч, Марыя Баравік, Вера Бурлак, Алена Грункоўская, Васіль Жуковіч, Галіна Каржанеўская, Павел Ляхновіч, Міхась Мірановіч, Аксана Спрычан і Андрэй Хадановіч.

З 28 па 29 лістапада СБП правядзе адмысловы семінар з удзелам названых аўтараў, а таксама выдаўцоў і ілюстратараў дзіцячай літаратуры. Адбудзецца ўганараванне пераможцаў конкурсу, якіх да таго часу вызначыць прафесійнае журы. Лаўрэатаў чакаюць заахвочвальныя ўзнагароды і прэміі.

ТЭЛЕТЫДЗЕНЬ

8 ЛІСТАПАДА, НЯДЗЕЛЯ

07.35 Сямейная прыгодніцкая камедыя «Маленькія ўцекачы» («Беларусьфільм»).
09.00, 12.00, 15.00, 19.00 Навіны.
09.05 Арсенал.
09.35 «Зброя». Цыкл дакументальных фільмаў (Беларусь).
09.50 Альманах вандраванняў.
10.15 Культурныя людзі.
10.55 «У свеце матораў».
11.30 «Nota Bene».
12.10 Прыгодніцкі фільм «Цягнік па-за раскладам» (СССР).
13.45 Дакументальны фільм «Нацыянальны парк «Белавежская пушча» (Германія, MDR).
14.30 Футбол. Ліга чэмпіёнаў. Відэачасопіс.
15.10 Навіны рэгіёна.
15.30 «Сямейнае танга». Відэафільм АТН.
15.55 Прэм'ера. Біяграфічная драма «Герорг» (Расія-Эстонія-Фінляндыя).
18.00 Суперлато.
19.15 «OFF STAGE LIFE».
19.30 Дакументальна-біяграфічны цыкл «Мая праўда» (Украіна).
20.35 «Спортлато 5 з 36». Забаўляльнае шоу.
21.00 «Панарама тыдня».
22.10 «Зорныя танцы». «Жаночы сезон».
23.50 Канцэрт Браяна Адамса (Аўстралія).

07.00 АНТ прадстаўляе: «Нядзельная раница».
08.00, 09.00 Нашы навіны.
09.05 Нядзельная пропаведзь.
09.20 Камедыйны серыял «Хто ў хаце гаспадар?», 2005 год.
09.55 «Шалалуптныя нататкі».
10.15 Пакуль усе дома.
11.05 Фазэнда.
11.40 АНТ прадстаўляе: «Ранішняя пошта».

12.15 «Разумніцы і разумнікі».
13.00 АНТ прадстаўляе: «Зваротны адлік».
13.35 «Хачу ведаць».
14.15 Нядзельны «Ералаш».
14.30 Прэм'ера. «Мой радавод».
15.25 АНТ прадстаўляе: «Песні Перамогі».
16.00 Нашы навіны.
16.15 Навіны спорту.
16.20 Прэм'ера. «Юбілейны вечар Аляксандры Пахмутавай».
18.45 АНТ прадстаўляе: «Бітва тытанаў».
20.00 Контурсы.
21.05 АНТ прадстаўляе: «Дыханне планеты».
21.40 «Вялікая розніца».
22.50 Прэм'ера. Фільм «Вяртанне мушкетэраў».

06.55 «Дарагая перадача».
07.10 «У нас усе дома». Камедыйны серыял.
08.05 Фільм «Таксі 3». Францыя, 2003 г.
09.30 «Аўтапанарама».
10.00 Відэачасопіс прадстаўляе: самае смешнае».
10.55 «Вялікі сняданак».
11.30 «Салдаты. Залатыя серыі».
13.30 «Добры дзень, доктар!».
14.00 «Прыватныя гісторыі».
15.00 Фільм «Мой пяшчотна каханы дэтэктыў». СССР, 1986 г.
16.30 «24 гадзіны».
16.50 «Рэпарцёрскія гісторыі».
17.20 Канцэрт М.Задорнава.
19.00 «Аўтапанарама».
19.30 «Тыдзень». Інфармацыйна-аналітычная праграма.
20.40 Фільм «Эма». ЗША-Вялікабрытанія, 1996 г.
23.00 «Прафесійны бокс».
23.55 Фільм «Юр'еў дзень». 2008 г.
02.15 «Уцёкі». Серыял.
03.00 Фільм «Забойцы». ЗША, 2008 г.

04.15 «Сімпсаны». Мультсерыял.

06.50 Мір вашай хаце.
07.00 Дабравест.
07.25 Смачна з Барысам Бурдой.
07.55 Гараджане.
08.25 «Алеша Паповіч і Тугарын Змей». Героіка-прыгодніцкі анімацыйны фільм (Расія).
09.55 Школа рамонт.
11.00 Медычныя таямніцы.
11.40 Бухта капітанаў.
12.30 «Правы чалавека».
12.45 Гаспадар.
13.10 Прэм'ера. «Танцы нон-стоп». Канцэртная праграма (Германія, MDR).
13.50 Футбол. Чэмпіят Беларусі. Матч апошняга тура. Прамая трансляцыя.
16.05 Фантастычны серыял «Эўрыка» (ЗША). 4-я серыя.
16.55 Хакей. Кубак Палесся-2010. Прамая трансляцыя.
19.15 Футбол. Чэмпіят Англіі. Чэлсі-Манчэстэр-Юнайтэд.
21.15 Тэлебарометр.
21.35 Экспедыцыя.
22.05 Крымінальны баявік «Брат» (Расія).
00.05 «Свая музыка. Працяг».

07.00 «Звычайны канцэрт з Эдуардам Эфіравым».

07.30 Мультфільмы.
07.40 Лірычная камедыя «Варажэя». 2007 г.
11.00 Весткі.
11.15 «Сам сабе рэжысёр».
12.10 Фільм «Афэра Цэпліса».
14.00 Весткі.
14.20 Тэлесерыял «Я шпik».
15.20 Фільм «Запомніце мяне такой». 2-я серыя.
16.40 «Алег Барысаў. Па галоўнай вуліцы з аркестрам».
17.40 Прэм'ера. «Аншлаг» на Поўначы».
19.00 Весткі тыдня.
20.05 «Сумленны дэтэктыў».
20.40 Прэм'ера. «Лепшыя гады нашага жыцця».
22.40 «Адмысловы карэспандэнт».
23.50 Фільм «Справа».
01.25 Заканчэнне эфіру.

07.40 Мультфільм.
08.00 Сёння.
08.15 «Дзікі свет».
08.45 «Х норавы».
09.20 «Ямо дома!».
10.00 Сёння.
10.20 «Выратавальнікі».
10.50 «Барацьба за ўласнасць».
11.20 «Асабліва небяспечны!».
11.55 «Дачны адказ».
13.00 Сёння.
13.25 «Савецкія біяграфіі».
14.10 Прыгодніцкі фільм «Ямакі-2: Дзеці ветру».
16.00 Сёння.
16.20 «Крамлёўская кухня».
17.15 Прэм'ера. Дэтэктыўны серыял «Муж і жонка».
19.00 Сёння.
19.30 Прэм'ера. «Сцяна».
20.25 «Чыстасардэчнае прызнанне».
21.00 «Сеанс з Кашпіроўскім».
22.05 Прэм'ера. Крымінальная меладрама «Шлюбны кантракт».

00.00 «Авіатары».
00.30 «Футбольная ноч».
01.00 «Антытэрор».

09.30 Футбол. Чэмпіят свету да 17 гадоў у Нігерыі (Абуджа). 1/8 фіналу.
10.45 Футбол. Чэмпіят свету да 17 гадоў у Нігерыі (Абуджа). 1/8 фіналу.
12.00 Снукер. Суветная серыя ў Чэхіі (Прага). Дзень 2-і.
14.00 Аўтаспорт. Гонка нацый. Кубак нацый (Пекін, Кітай).
15.00 Аўтаспорт. Гонкі чэмпіёнаў (Пекін, Кітай).
16.00 Футбол. Чэмпіят свету да 17 гадоў у Нігерыі (Абуджа). 1/8 фіналу.
17.00 Футбол. Чэмпіят свету да 17 гадоў у Нігерыі (Абуджа). 1/4 фіналу. Прамая трансляцыя.
19.00 Футбол. Чэмпіят свету да 17 гадоў у Нігерыі (Абуджа). 1/8 фіналу.
20.00 Футбол. Чэмпіят свету да 17 гадоў у Нігерыі (Абуджа). 1/4 фіналу. Прамая трансляцыя.
22.00 Бокс. Паядынак за тытул Чэмпіёна свету па версіі WBO у Германіі.
00.00 Футбол. Чэмпіят свету да 17 гадоў у Нігерыі (Абуджа). 1/4 фіналу.
01.30 Футбол. Чэмпіят свету да 17 гадоў у Нігерыі (Абуджа). 1/4 фіналу.

19.05 «Аблавашак», мультсерыял.
19.10 Прэс-экспрэс (агляд медыяў).
19.25 «Таямніца крэпасці шыфраў», тэле-серыял.
20.10 Форум (ток-шоу): «Прафсаюзы: хто абароніць чалавека».
21.00 Аб'ектыў (вынікі тыдня).
21.30 Акно ў Еўропу (інфармацыйная праграма).
22.00 Фільматэка майстроў: «Танкавы батальён», мастацкі фільм, 1991 г., Чэхія.

Шаноўныя чытачы!

Газета «Новы час» працягвае падпіску на 2009 год. Падпісацца на выданне можна на перыяд ад 1 месяца да 1 года праз пошту або праз банк.

Падпіска на «Новы час» праз пошту

- Выражаем купон.
- На ПАШТОВЫМ ПЕРАВОДЗЕ пішам суму грашовага пераводу ў лічбах і пропісам.
- У графе «Ад каго» пішам прозвішча, імя, імя па бацьку.
- Ніжэй указваем адрас.
- Ідзем на бліжэйшае паштовае аддзяленне і здзяйсняем паштовы перавод.
- Ксеракопію плацёжнага дакумента, атрыманага вамі, з указаннем тэрміну падпіскі і адрасам дастаўкі накіроўваем у рэдакцыю.
- Кошт падпіскі за адзін нумар — 500 рублёў (на адзін месяц — 2000 рублёў).

Падпіска на «Новы час» праз банк

- Выражаем купон.
- Пішам прозвішча, імя, імя па бацьку і адрас.
- Указваем суму аплаты.
- Ідзем у аддзяленне банка і здзяйсняем пералік грошай.
- Ксеракопію плацёжнага дакумента, атрыманага вамі, з указаннем тэрміну падпіскі і адрасам дастаўкі накіроўваем у рэдакцыю.
- Кошт падпіскі за адзін нумар — 500 рублёў (на адзін месяц — 2000 рублёў).

 БЕЛПОЧА		ф. ПС 112
ЭЛЕКТРОННЫЙ ДЕНЕЖНЫЙ ПЕРЕВОД		
ВЫРУЧКА ☐ НАЛОЖЕННЫЙ ПЛАТЕЖ ☐ № _____ (вход, по карте отправки)		
<input type="text"/> <small>(сумма цифрами)</small>	<input type="text"/> <small>(сумма прописью)</small>	
ПОЛУЧАТЕЛЬ _____ Г-та «Новы час», р/с 3012211080010 фил. МГД ОАО «Белинвестбанк», код 153001764, УНН 190790926 _____ г. Минск, ул. Коллекторная, 11 _____		
КУДА _____ <small>почтовый код, адрес получателя, телефон)</small>		
ОТПРАВИТЕЛЬ _____ <small>почтовый код, адрес отправителя, телефон)</small>		
АДРЕС _____		
Доставка ☐	уведомление ☐	☐ простое ☐ заказное ☐ электронное
<small>(назначение платежа)</small>		
<small>(письменное сообщение)</small>		

Отметки отделения почтовой связи места приема:
 (почтовый код, оттиск контрольно-переводной печати, кол. шт.)
 № перевода по ф. 5 _____
 Время приема _____ ч. _____ мин.
 Подпись _____

Для тех, хто прымае рашэнні!

www.novychas.org

КВИТАНЦИЯ Кассир	ЧИУП «Час навінаў» <small>(получатель платежа)</small>		
	МГД ОАО «Белинвестбанк» г. Минск <small>(наименование банка)</small>		
Счет получателя	3012211080010	Лицевой счет	Код 764
УНН*	190790926		
<small>(фамилия, имя, отчество, адрес)</small>			
Вид платежа		Дата	Сумма
Период подписки указывает абонент			
Плательщик			
			Пеня _____ Всего _____

▶ КІНО

БАЦЬКА ШЦІРЛІЦА

Іван Біч

Запушчаны на РТР серыял «Ісаеў» пра прыгоды маладога Шцірліца абудзіў цікавасць да культурнага феномена героя кнігі Юліяна Сямёнава. Між тым, ва Усходнім блоку быў іншы шпіён, які мог па папулярнасці змагацца са штандартэнфюрэрам — капітан Ганс Клос.

Капітан Клос — герой польскага тэлевізійнага серыялу «Стаўка больш за жыццё» (1967–1968). Усяго на экраны выйшла 18 серый. Спачатку планавалася зняць толькі шэсць, аднак ажыятаж вакол «пілотных серый» быў такі вялікі, што серыял расцягнулі.

Фабула стужкі простая: разведчык прасавецкага Войска Польскага Станіслаў Каліцкі па мянушцы Янэк дзіўным чынам аказаўся знешне вельмі падобным да нямецкага обер-лейтэнанта Ганса Клоса, які трапіў у палон. Дзякуючы падабенству, Каліцкаму ўдалося заняць месца Клоса ў структурах нацыстаў і пачаць шпіёнскую дзейнасць на карысць Саветаў.

Серыял быў суперпапулярным, у тым ліку ў СССР на пачатку 1970-х гадоў, таму пераказваць яго змест няма сэнсу. Куды цікавей звярнуцца да гісторыі стварэння і лёс фільму ў постсавецкай Польшчы, яго ўплыву на грамадства.

«Стаўка больш за жыццё» лічыцца першай птушкай так званага «усходнееўрапейскага

шпіёнскага фільму». Нават стваральнікі Шцірліца прызнавалі, што сваім з'яўленнем Шцірліц абавязаны Клосу. Галоўная фішка карціны — моцная драматургія. Клос, здавалася б, трапляе ў сітуацыі, калі яго вось-вось могуць раскрыць як савецкага разведчыка. Аднак ён нейкім чынам знаходзіць выйсце.

З іншага боку, стваральнікі Клоса не вельмі сябравалі з гісторыяй. У адной з серый, напрыклад, брытанскі агент кажа Клосу, што працуе на СІА (ЦРУ). Але ж гэта амерыканская спецыяльная служба, прычым яна была створана толькі ў 1948 годзе. Аднак на такія хібы ўвагу ніхто не звяртаў.

Аўтарамі Клоса былі Анджэй Шупульскі і Збігнеў Сафьян (псеўданім Анджэй Збых). Імя Клос яны наўпрост узялі з даведніка тэлефонных абанентаў Берліна.

Лічыцца, што прататыпам Клоса быў Артур Рыттэр-Ястржэбскі, хаця самі сцэнарысты ўпарта адмаўляліся ад гэтай версіі. Так ці інакш, дакладна вядома, што ён сустракаўся са стваральнікамі серыялу, і яго біяграфія сапраўды чымсьці падобная на гісторыю Клоса.

Артур Ястржэбскі нарадзіўся ў нямецка-польскай сям'і. На пачатку 1930-х вучыўся ў Вайскавай палітычнай школе пры польскай секцыі Камінтэрну. Думаецца, што менавіта тады ён быў завербаваны НКВС. Падчас вайны пераехаў у Варшаву, дзе з дапамогай свайго нямецкага паходжання змог натуралізавацца як немец. У 1942-м яму далі грамадзянска-Германіі, і нават прынялі ў СА.

Праз сябра — прадстаўніка белай эміграцыі, Ястржэбскаму ўдалося ўвайсці ў давер да групы былых урангелеўскіх афіцэраў, якія перайшлі на бок немцаў. Яны, у сваю чаргу, пазнаёмілі яго з нямецкімі калегамі. Для новых сяброў Ястржэбскі рэгулярна арганізоўваў дома прыёмы і п'янкі. Падчас сустрэч яго госці

ў невярозым стане распавядалі шмат цікавага. І гэта інфармацыя перадавалася ў Маскву.

Адначасова Ястржэбскі актыўна змагаўся з антыкамуністычным крылом польскага антыфашысцкага падполля. У выніку нападу яму ўдалося дабыць частку архіва Арміі Краёвай (АК). Пасля вайны Ястржэбскі зрабіў хуткую кар'еру ў Міністэрстве бяспекі. Памёр ён у 1981 годзе ў Варшаве. На ягоным пахаванні прысутнічалі вышэйшыя асобы сілавых міністэрстваў Польскай Народнай Рэспублікі.

Ці быў Клос спісаны з Ястржэбскага, дасюль застаецца спрэчным пытаннем. У любым выпадку, Ганс Клос стаў у Польшчы культавым героем. Папулярнасці серыялу спрыяла тое, што паралельна фільму было выдадзена 20 кніжак коміксаў пра прыгоды разведчыка, якія лічацца залатым фундам польскай графікі. Кожны малады паляк у часы камунізму ведаў, што любімы пісталет Клоса — Walther P 38.

На пачатку 1980-х на фільм, аднак, пачалі глядзець інакш. Прычынай стаў акцёр Станіслаў Мікульскі, які выконваў ролю Ганса Клоса. У прыныце, з самага пачатку фільм павінен быў несці прапагандысцкую функцыю. Ён навязваў думку пра тое, што менавіта камуністычнае, звязанае з Масквой падполле, а не АК, гуляла першую скрыпку ў барацьбе супраць фашысцкіх акупантаў. Калі фільм ператварыўся ў частку польскай масавай культуры, камуністы пайшлі яшчэ далей. Мікульскі стаў сябрам ЦК Польскай аб'яднанай рабочай партыі.

Думаецца, у яго былі сапраўды камуністычныя перакананні. Пасля таго, як у 1981 годзе ў Польшчы было ўведзена вайскавае становішча, Мікульскі стаў адным з нешматлікіх польскіх акцёраў, хто адмовіўся байкатаваць афіцыйнае тэлебачанне. Дарэчы, ён да гэтага часу лічыць, што Ярузельскі выратаваў краіну ад грамадзянскай вайны.

Дэмакратычныя рэформы пачатку 1990-х азначалі перагляд усёй спадчыны Польскай Народнай Рэспублікі, у тым ліку і культурнай. Спачатку Клоса думалі забараніць. Але потым вырашылі перад дэманстрацыяй кожнай серыі даваць слова спецыяльна запрошанаму гісторыку, які тлумачыў прасавецкі падтэкст карціны, звяртаючы адначасова ўвагу на нейкія сюжэтныя правалы. Пазней узнікла ідэя папросту перазняць некалькі серый, дзе камуністычныя гістарычныя міфы падаюцца занадта прама. Аднак Мікульскі, якому на той час стукнула за 70 гадоў, адмовіўся. Ён матываваў гэта тым, што пры ўсіх акцёрскіх талентах не зможа згуляць 35-гадовага агента.

Замест гэтага хутка ўзнікла ідэя працягнуць прыгод у старога Клоса. Па сцэнару, пенсіянер Клос, перабіраючы архіў, знаходзіць дакументы, звязаныя з тайнай скарбаў Трэціга Рэйху. Клос пачынае пошукі, сустракаючы па ходу старых калег і ворагаў. Мікульскі даў папярэднюю згоду на здымкі, аднак тут пачалася глабальная рэцэсія, і спонсар знік.

Магчыма, невялікай кампенсатыйяй за так і не зняты фільм стала для яго адкрыццё музея капітана Клоса ў Катавіцах. Музей адчыніў свае дзверы 1 лютага гэтага года. Тут сабраныя розныя рэчы, якія прысутныя ў фільме. Вялікая калекцыя зброі часоў другой сусветнай. У маленькім кафе можна з'есці розныя любімыя стравы герояў карціны. Галоўны экспанат музея — васковая фігура капітана Клоса.

▶ ЯНЫ ПРА НАС: ЗАМЕЖНАЯ ПРЭСА ПРА БЕЛАРУСЬ

Тым часам эканамічную напружанасць у Беларусі на нейкі час зняў МВФ, абвясціўшы, што задаволены тым, як Мінск змагаецца з крызісам, і вылучыў яму чарговы транш крэдыту ў 699,5 мільёна долараў... Эканамічныя эксперты, камментуючы гэты факт, адзначаюць, што Беларусь пад ціскам МВФ нешта робіць, але пакуль вельмі рана казаць пра тое, што ідзе рэальная перабудова эканомікі і пераход на рынковае рэйкі, як таго патрабуе МВФ. Прырост запасычанасці ў 2009 годзе склаў амаль 33 працэнты. Унутраны абавязальствы банкаў дасягнулі на пачатак кастрычніка 2009 года ў пераліку на долары 23 мільярда (з пачатку года больш за 5 мільярдаў, ці 22,5%). І гэта ва ўмовах зніжэння ВУП на 0,5%... Гэта значыць, што знешнія крэдыты не зрабілі эканоміку больш прадуктыўнай, канкурэнтназдольнай. Толькі дазволілі падтрымліваць сацыяльнае статут-кво.

«Независимая газета» (Расія)

Двум прэзідэнтам (Лукашэнку і Юшчанку) ёсць пра што пагаварыць. Тым больш што ў апошні год у іх усталяваліся больш цесныя

адносіны, за якімі прагматычны разлік: кожны вядзе сваю тактычную гульню, дамагаючыся пастаўленых мэтай. Лукашэнка заклапочаны інвестыцыямі ў беларускую эканоміку і праблемай прызнання з боку Еўропы. І, натуральна, хоча збалансаваць свае адносіны з Масквой. У тым ліку і за кошт Кіева. Чаго варта яго пазітыўная ацэнка выступу ўкраінскага прэзідэнта на пасяджэнні лідэраў дзяржаў на кішынёўскім саміце СНД, дзе Юшчанка крытыкаваў бяздзейнасць Садружнасці ва ўмовах крызісу! Юшчанка, у сваю чаргу, імкнецца не толькі вырашыць праблему юрыдычнага афармлення ўкраінска-беларускай мяжы, але і паспрабаваць згуляць ролю пасярэдніка ў адносінах Беларусі і Захаду. Вядома ж, не апошняе месца займаюць і планы фармавання саюзу для сумеснага супрацьстаяння расійскаму энергетычнаму шантажу.

«Зеркало недели» (Украіна)

Хуткіх і вялікіх змен чакаць не варта. Гэта быў бы занадта ідэалістычны падыход. Але лідэры Беларусі сёння вельмі сур'ёзна думаюць пра тое, каб крок за крокам штосьці мяняць. Яны імкнуцца

да большай адкрытасці ў адносінах з Еўрасаюзам і сур'ёзна дзейнічаюць у гэтым накірунку.

«Актуальная камера» (Эстонія)

«Украіне ў гэты Новы год, магчыма, сапраўды будзе не да газавых войнаў — там прэзідэнцкія выбары. Затое ад Беларусі цалкам можна чакаць сюрпрызаў. Нягледзячы на тое, што Лукашэнка ўсё ж падпісаў дамову пра калектыўныя сілы АДКБ, у бакоў застаецца яшчэ нямала нявысветленыя пытанні».

«Политика.ру» (Расія)

Падпісанне дамовы па АДКБ з'яўляецца ўсё гэтым сведчаннем таго, што, па сутнасці, адносіны Лукашэнка і Пуціна паралельныя адносінам Лукашэнка і Мядзведзева. Поўны ступень па першай лініі не азначае такога ж ступеня ў адносінах з Крамлём. І сітуацыя з расійскім крэдытам, і рэзкія заявы Лукашэнка не спрыялі рашэнню дадзенага пытання, якое Лукашэнка выкарыстоўваў як адзін са сваіх казыроў. Мабыць, з Мядзведзевым у яго ёсць асобная сістэма дамоўленасцяў, якая захоўваецца ў сіле. Вядома,

што Беларусь ставіцца да АДКБ вельмі скептычна, ёй гэта не вельмі трэба. У гэтым сэнсе лепшае, што ад яе можна чакаць — каб яна не блакавала развіццё гэтага інстытута, на яе паўнаважнасць ваенны ўдзел ніхто не разлічвае.

«Регнум» (Расія)

Беларусі спрыяе тое, што эканоміка апынулася шмат у чым ізаляванай і не падпарадкаванай сусветным выклікам. У сваім развіцці Беларусь арыентуецца галоўным чынам на ўнутраны спажывецкі рынак, а таксама на рынак Расіі, часам Украіны. Не разарвала гэта краіна і цесных сувязяў з Расіяй, выкарыстоўваючы яе ў якасці донара. У якасці прыкладу можна прывесці танныя кошты на энерганосьбіты, якія паступаюць з Расіі. Калі б Беларусь купляла энерганосьбіты па сусветных коштах, прадукцыя яе напэўна апынулася б неканкурэнтназдольнай. Калі б Беларусь сутыкнулася з сусветнай канкурэncyяй хоць бы так, як Украіна, яна выглядала б вельмі слаба.

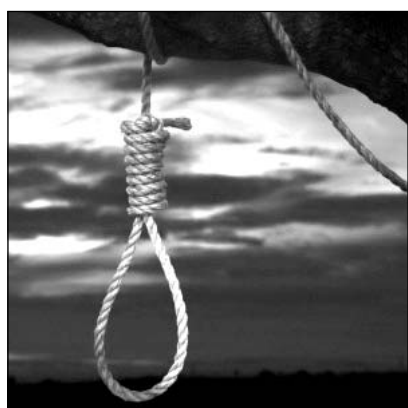
«Донецкий коммуникационный ресурс» (Украіна)

МІЖНАРОДНЫЯ НАВІНЫ

ДАНИЯ. ХАПУН ЭКОЛАГАЎ

Напярэдадні кліматычнага саміту ААН у Капенгагене, які адбудзецца 6 снежня, уладныя партыі краіны тэрмінова ўносяць змены ў закон аб правядзенні вулічных акцый. Відавочна, што акрамя палітыкаў і вучоных у дацкую сталіцу ў пачатку снежня панаедзе процьма радыкальных экалагаў, для якіх любы варыянт падпісанай дамовы пра барацьбу з пацяпленнем — гэта касметычныя меры. Пратэставаць яны, зразумела, будуць на вуліцах. Але і ўлады гатовыя. Так, за простую акцыю seat-in (дэманстранты, счাপіўшы рукі, садзяцца пасярод вуліцы) яе ўдзельнікам пагражае 40 дзён турмы. Штраф за парушэнне грамадскага парадку павялічаны ў пяць разоў. Падазраваныя ў падобным злачынстве могуць утрымлівацца ў паліцэйскім пастарунку без прад'яўлення ім абвінавачання 12 гадзінаў. «Мы чакаем прыезду шматлікіх радыкалаў, для якіх адзіная мэта візіту — акцыя гвалту», — аргументаваў у парламенце неабходнасць паправак у заканадаўства спікер урадавай правай ліберальнай партыі «Венстрэ» («Venstre»). Якраз гэта партыя ініцыявала рэформу заканадаўства. На думку левай апазіцыі, падобныя меры пазбаўляюць грамадзян права выказаць сваю пазіцыю, што супярэчыць канстытуцыі. Актывісты экалагічных арганізацый кажуць пра спробу крміналізацыі іх руху.

Па матэрыялах «Tageszeitung» (Германія)

УКРАІНА. ВЯРНУЦЬ СМЯРОТНАЕ ПАКАРАННЕ

У краіне пачалася рэгістрацыя кандыдатаў на пасаду прэзідэнта. Выбары, нагадаем, адбудуцца ў студзені наступнага года. Адначасова тыя, хто ўжо падаў дакументы, пачынаюць раскідвацца абыяканкамі. У прынце, пакуль няма нічога асабліва цікавага. Акрамя тэмы смяротнага пакарання. Чамусьці літаральна кожны другі з кандыдатаў, якія падалі на рэгістрацыю, выступае за вяртанне гэтай нормы ў Крымінальны кодэкс. Адзінае, што адрознівае ахвотных стаць прэзідэнтам, гэта катэгорыя злачынцаў, якія, на іх думку, заслугоўваюць быць пакаранымі смерцю. Так, некаторыя выступаюць за смяротную кару для педафілаў. А вось Алег Цягнібок, лідэр нацыяналістычнай партыі «Свабода», хацеў, каб да сцяны ставілі яшчэ і здраднікаў радзімы. Аднак самай крыважэрнай і адначасова арыгінальнай у гэтым пытанні аказалася Лідзія Вона — свінарка з Заходняй Украіны, якая таксама вырашыла пайсці ў вялікую палітыку (праўда, хутчэй за ўсё, гэта проста праект нейкай групы палітычных тэхнолагаў). Так ці інакш, пані Вона прапануе караць смерцю педафілаў, рэйдэраў і аматараў сексу з жывёламі. Тэму заафіліі яшчэ неяк можна зразумець, зыходзячы з прафесіі Лідзіі. А вось пры чым тут рэйдэры? У любым выпадку, пані Вона не доўга застанеца лідэрам у галіне арыгінальнасці. Юля Цімашэнка плануе правесці наступны сход свайго блоку проста на Майдане.

Па матэрыялах «Сегодня» (Украіна)

УЗБЕКІСТАН. ЯК НЕ ПАЕХАЦЬ НА БАВОЎНУ

Ва Узбекістане працягваецца збор ураджаю бавоўны. Каб сабраць яе, улады здымаюць з заняткаў студэнтаў, а таксама вывозяць на палі цэлыя працоўныя калектывы. Натуральна, шмат хто не ў захапленні ад ідэі амаль месячнай паездкі на сяло. Узбекі актыўна прыдумляюць розныя прычыны, каб не ехаць. У Самаркандскай вобласці Узбекістана зафіксаваны выпадкі, калі студэнты адпраўляюць замест сябе на бавоўну так званых мардзікараў — наёмных працоўных. Схема пазбаўлення ад добраахвотна-прымусовага абавязку наступная: студэнт прапануе наёмнаму працоўнаму адправіцца на бавоўну замест яго і збіраць блізкую да сярэднястатыстычнай нормы ўраджаю. За гэту паслугу мардзікор атрымлівае «сутачныя» — штосьці каля 5–7 долараў — такі сярэдні дзённы трыф самаркандскіх наёмных працоўных. Найманне студэнтамі мардзікараў — адносна новая з'ява ў арсенале «адмазак», якія ўжываюць студэнты ВНУ і каледжаў. Звычайна студэнты імкнуліся займаць медыцынскія даведкі, якія вызваляюць іх ад працоўнай павіннасці. Але сёлета дастаць такую «бронь» было няпроста. Кошт пытання — 200–300 долараў. Заўважым, летась памер «адкупных» быў меншы — каля 100 долараў. Цікава, што ад прымусовага паломніцтва на баваўняныя палі адкупляюцца не толькі маладыя, але часам і цэлыя працоўныя калектывы. Вядомы факт, калі супрацоўнікі аднаго з прадпрыемстваў, якія павінны былі ехаць на бавоўну, сабралі пэўную суму грошай і перадалі яе нейкаму спадару. З тых часоў гэта ўстанова разнарадкі на бавоўну не атрымлівае.

Па матэрыялах «Фергана.ру» (Узбекістан)

ЦІКАВА

ВЫПАДКОВЫ ПАРЛАМЕНТ

Алег ПЯТРОЎ

Уэльскія нацыяналісты святкуюць дзесятую гадавіну стварэння нацыянальнага парламента.

Калі быць дакладнымі, то нацыянальны парламент дзесяць гадоў таму быў створаны таксама і ў Шатландыі. Аднак для валійцаў гэта больш значная дата, паколькі шатландскі парламент існаваў раней (ён быў распушчаны ў 1707 годзе). Што да Уэльса, то адразу пасля яго заваявання ў XIII стагоддзі брытанскі манарх абвясціў свайго сына — нашчадка англійскага прастола — таксама прынцам Уэльскім. Такім чынам, дынастыя Цюдораў становілася не толькі англійскай, аднак і уэльскай. З часам адзіным стаў і парламент.

У XVI стагоддзі ў серыі так званых Уэльскіх актаў быў канчаткова аформлены статус краю. Уэльс прызнаваўся асобнай адміністрацыйнай адзінкай, аднак законы тут былі, за невялікім выключэннем, тыя ж, што і ў Англіі. У выніку інкарпарацыі пацярпелі не толькі мясцовыя феадальныя, аднак таксама і мова. 4-ы пункт акту, прынятага ў 1535 годзе, абвясціў англійскую мову адзінай афіцыйнай мовай. Тыя, хто карыстаўся валійскай, не маглі займаць дзяржаўныя пасады. Гэта прывяло да таго, што мясцовая эліта хутка стала англамоўнай і пачала галасаваць за кансерватараў. Англамоўным, як правіла, з'яўляецца і рабочы клас, які абірае лейбарыстаў. Гэта, у сваю чаргу, паўплывала на сацыяльную базу валійскага нацыяналізму (сярэдні клас, фермеры, культурныя актывісты).

Хаця Plaid Cymru — партыя валійскіх незалежнікаў — узнікла яшчэ ў 1920-я гады, больш за 5 працэнтаў на выбарах да канца 1960-х яна ніколі не збірала. Цікава, што падчас другой сусветнай вайны Plaid Cymru заявіла пра неабходнасць нейтралітэту Уэльса. Гэта прыцягнула да яе ўвагу брытанскіх спецслужбаў, якія баяліся, што валійскія нацыяналісты могуць стаць агентамі Берліна.

Каталізатарам руху за пашырэнне палітычных правоў стала мова. У лютым 1962 года валійская секцыя BBC перадала выступ філолага Льюіса Сондэра, які меў назву «Tunged yr iaith» («Лёс мовы»). Прамоўца прааналізаваў лінгвістычную сітуацыю

ў рэгіёне і зрабіў наступную выснову: валійская мова памірае, і калі тэндэнцыю не спыніць, на пачатку XXI стагоддзя яе папросту не будзе.

У якасці альтэрнатывы ён прывёў прыклад: адзін з фермераў з 1952 па 1960 гады адмаўляўся плаціць падаткі, пакуль квітка не будзе напісаная на валійскай. Фермеру нават давялося судзіцца. Прамова мела вялікую цікавасць (яе пераклалі на англійскую, выпусцілі ў фармаце брашуры).

Следствам «Tunged yr iaith» таксама стала стварэнне чагосьці падобнага да Таварыства беларускай мовы. Толькі уэльскі ТБМ быў больш агрэсіўным. Супраць устаноў, супрацоўнікі якіх не карысталіся роднай мовай, праводзілі акцыі прамога дзеяння — блакады, дэманстрацыі, пікеты. Ствараліся валійскамоўныя класы пры школах. Па прыкладу Ізраіля, дзе фактычна з нуля адраділі іўрыт, былі створаныя курсы для дарослых. Пачалася актыўнае навязванне мовы моладзевым субкультурам, перш за ўсё музычнай сцэне.

Культурны рух пацягнуў за сабой палітычныя змены. У 1964 годзе было створана Міністэрства па справах Уэльсу, у 1967-м быў прыняты Акт аб валійскай мове. На выбарах 1970 года за нацыяналістаў прагаласавала ўдвая больш выбаршчыкаў, чым на папярэдніх. Пачынаючы з 1974-га Plaid Cymru прадстаўлена ў Брытанскім парламенце. У сярэднім цяпер за яе галасуюць 12–14 працэнтаў.

Як левая партыя, Plaid Cymru бачыць сваімі саюзнікамі лейбарыстаў. У сярэдзіне 1970-х гадоў апошнія вынеслі на мясцовы рэферэндум пытанне стварэння Асамблеі Уэльсу. Аднак большасць жыхароў краю тады прагаласавала супраць. У маі 1997 года кабінет Тоні Блэра зноў вярнуўся да тэмы парламента для Уэльса. Быў абвешчаны новы рэферэндум, на якім на гэты раз прыхільнікі парламента атрымалі большасць.

Лічыцца, што фундамент пад рост нацыяналістычных настрояў заклала ліберальная эканамічная палітыка папярэдняга кансерватываў лінгвістычную сітуацыю

Жалезная лэдзі пазачыняла тут шмат шахтаў, што выклікала ў насельніцтва сталую нелюбоў да Вестмінстэра і да Цэнтра ўвогуле. Аднак нават у такой сітуацыі галасоў ледзь хапіла. Прыхільнікі пашырэння уэльскай аўтаноміі перамаглі з перавагай у адзін працэнт, або 4000 галасоў. Самі нацыяналісты прызнавалі, што меў места папросту шчаслівы выпадак.

У верасні 1999 года на падставе Акту аб адміністрацыі ва Уэльсе былі праведзены мясцовыя выбары і скліканы першы ў гісторыі парламент. Парламент Уэльсу складаецца з 60 чалавек. Фракцыя, якая атрымала большасць, абірае першага сакратара Уэльса — кіраўніка мясцовага ўраду.

Лондан перадаў Уэльсу правы ў галіне сельскай гаспадаркі, эканамічнага развіцця, будаўніцтва, здароўя, адукацыі і уэльскай мовы. За парламентам Брытаніі засталася права ў любы час распусціць Уэльскую нацыянальную асамблею. Гэта не вельмі падабаецца нацыяналістам. Выступаючы на святкаванні 10-й гадавіны парламентарызму, адзін з лідэраў Plaid Cymru Клайв Бэтс заявіў: «Калі уэльскі парламент хоча стаць сапраўдным, як яго брытанскі аналаг, Вялікабрытанія павінна стаць федэрацыяй роўных народаў».

Цікава, што працэс devolution — так называюць на Альбіёне перадачу паўнамоцтваў рэгіёнам, вельмі цікавы і для саміх англічан. Англія — адзіная частка Аб'яднанага Каралеўства, якая не мае свайго мясцовага парламента. Некалькі лакальных партый зараз вядуць кампанію за стварэнне англійскага (не блытаць з брытанскім) парламента. Лозунгі стварэння сваёй Асамблеі папулярныя сярод жыхароў Корнуэлу — дзе жывуць нашчадкі кельцкіх плямёнаў. Акрамя таго, свае маленькія парламента маюць некалькі астравоў у Ірландскім моры кшталту вострава Мэн. Яны заўсёды мелі большую аўтаномію і фармальна не лічацца часткай Аб'яднанага каралеўства. У 2005 годзе Лондан нават дазволіў парламентам вострава Джэрсі мець нешта падобнае на дыпламатычныя адносіны з Ісландыяй.

▶ АНАЛІЗ

БУНТ ФРАКЦЫЙ І ЯГО НАСТУПСТВЫ

Алег НОВІКАЎ

Пасля абвяшчэння вынікаў мясцовых выбараў, у тым ліку ў Маскоўскую думу, на якіх абсалютную большасць галасоў атрымала «Адзіная Расія» (ЕР), камуністы, ліберал-дэмакраты і эсэры пакінулі парламент. 24 кастрычніка іх лідэраў прыняў прэзідэнт і паабяцаў «згладзіць шурпатасці». Што гэта было? І пачаткам якіх падзей можа стаць?

Прадстаўнікі партыі ўлады лічаць, што мела месца спроба спантаннага палітычнага шантажу з боку тых, хто мясцовыя выбары прайграў і хацеў пераглядзець вынікі за кошт нападу на ўладу. Аднак бунт быў падаўлены. Што да перспектывы, то нічога не пагражае ЕР далей кіраваць краінай, маючы карт-бланш ад народу.

Ірына Яравая, сябра прэзідыуму ЕР, сцвярджае: «Пасля таго, як прэзідэнт сустрэўся з прадстаўнікамі парламенцкіх фракцый, ён цвёрда даў зразумець, што палітычны ціск не мае перспектывы. Тэзіс пра тое, што выбары прайшлі — і прайшлі закона, — перастаў выклікаць сумневы... «Адзіная Расія» апынулася адзінай партыяй, якая не словам, а справай падтрымала людзей, выканала ўсе раней дадзеныя абяцанні. Менавіта на гэтых перавагах мы будавалі сваю выбарчую кампанію. Нам паверыла большая колькасць расіянаў. Прыкметнае падзенне электаральнай падтрымкі КПРФ, ЛДПР і «Справядлівай Расіі» — гэта рэальнае адлюстраванне стаўлення выбаршчыкаў, а не вынік маніпуляцый выбаркамаў».

Аднак большасць аглядальнікаў пагаджаецца, што дэмарш быў свядамай рэакцыяй апазіцыі на працэс закручвання гаек. Між тым, матывы байкоту сесіі маглі быць не такія ўжо ідэалістычныя.

«Гэты бунт быў у значнай ступені не з нагоды бягучых выбараў у мясцовыя заканадаўчыя органы ўлады, а з нагоды выбараў 2011 года ў Думу. Да парламенцкіх выбараў 2011 года засталася 2 гады, і камуністы, і Жырыноўскі, і эсэры, якія далучыліся да іх, зразумелі, што калі яны цяпер не выбрыкнуць, не пададуць свой голас, то ў 2011 годзе не яны і не іх выбаршчыкі будуць вырашаць, быць ім у Думе ці не», — лічыць палітолаг Сяргей Рубанаў.

Згадаем яшчэ адну цікавую версію. Яе агучыў палітолаг Зміцер Кастэнка: «Усё гэта добра зржысіраваная палітэхналагічная акцыя супраць Лужкова. Камуністы з Міронавым ніколі рукі адзін аднаму не пададуць. А Жырыноўскі ўсё робіць выключна за вялікія грошы, або па

інструкцыі Крамля. І звычайна, па абедзвюх прычынах адразу. Трэба было паказаць, што Лужкоў шчэміць дэмакратыю, правёў выбары па-чачэнску. І яго за гэтыя ўчынкi трэба здымаць. Без добра распрацаванага ў Крамлі плану яны б ніколі не дамовіліся».

Версія таго, што ўвесь бунт з самага пачатку быў задуманы ў Крамлі, таксама папулярная сярод расійскіх палітолагаў. «Сустрэча Мядзведзева з лідэрамі трох думскіх партый, з якіх да апазіцыі можна аднесці толькі КПРФ, уяўляе добра падрыхтаваны «выпуск пары». У выніку ўсе задаволеныя. Лідэры думскай апазіцыі — тым, што зрабілі сабе выдатны піяр, праявілі палітычную самастойнасць і абурэнне. Прэзідэнт — тым, як умела выпусціў пару», — лічыць Уладзімір Рыжкоў.

Аднак у канцэпцыю змовы не вельмі верыцца, паколькі бунт фракцый мае наступствы, якія не пажаданыя для іх.

Па-першае некая невыразна павёў сябе ў такой сітуацыі Зюганав. Агульнае расчараванне выклікаў спіс яго патрабаванняў да Мядзведзева. Аналізуючы паводзіны камуністаў, Ігар Баранаў піша: «Адкрыў я афіцыйны сайт КПРФ, каб даведацца, што казаў «галоўны камуніст краіны» дзяржаўнаму лідэру за кубкам гарбаты. Адны агульныя словы».

У сувязі з гэтым некаторыя палітолагі ўжо назвалі 24 кастрычніка днём смерці парламенцкай апазіцыі. Пазарпарламенцкая апазіцыя на гэтым фоне выглядае трохі лепш.

Каспараў у тым жа «Эхо Москвы» заявіў, што няма іншай альтэрнатывы, як этычны грамадскі супраціў.

«На гэты электаральны працэс мы не ўплываем. Аднак улада не можа існаваць у вакууме. Пакуль мы прызнаем за ёй права на гвалт, фальсіфікацыі, права на крадзеж, улада і існуе. У нейкі момант большасць людзей, большасць з актыўнай меншасці, пачынаюць гэта не прызнаваць. І вынікі вельмі хутка наступаюць. Гэта тое, што адбывалася ў канцы 1980-х гадоў. Калі ўлада губляе давер цалкам. Тое, што было ў Расіі ў 1917 годзе: зусім была не катастрофічная палітычная сітуацыя,

на фронтах усё стабілізавалася, прамысловасць больш-менш прадавала. Але ўлада страціла крэдыт даверу ў актыўнай часткі грамадства», — падсумоўвае Каспараў.

Нарэшце прызнаўшы недахопы выбарчай сістэмы, так ці інакш патрэбна нешта рабіць, аднак наўрад ці гэта адлюстравецца на выніках выбараў.

«Галоўнае — улада не можа караць фальсіфікатараў. Бо менавіта яны забяспечылі перамогу «Адзінай Расіі» ў снежні 2007-га, і Мядзведзева ў сакавіку 2008 года. Прыцягваюць іх да крымінальнай адказнасці — значыць разбурыць асновы сістэмы, якая склалася, на якой трымаецца ўся ўлада. Ужо ў сакавіку 2010 года мы ўбачым, як усё паўтарыцца, — магчыма, яшчэ ў большым маштабе», — падкрэслівае Уладзімір Рыжкоў.

А гэта значыць, што ў сакавіку наступнага года, каб захаваць твар, апазіцыя будзе вымушана зрабіць нешта кшталту байкоту пасяджэння парламента. Пытанне ў тым, як доўга такія выбрыкі будуць успрымацца насельніцтвам.

Праўда, тут магчымы яшчэ адзін варыянт. Яго разглядае Аляксандр Пруднік: «Палітычная структура, якая складаецца ў нашай краіне, не з'яўляецца абсалютна новай. Сістэма, пры якой ёсць адна дамінантная партыя, і дзве-тры партыі, якія заўсёды, на ўсіх выбарах у абавязковым парадку атрымліваюць вызначаны працэнт галасоў і вызначаную колькасць месцаў у заканадаўчых органах улады, адпрацаваная. Такая сістэма была, напрыклад, у Польшчы, дзе акрамя кіруючай Польшкай аб'яднанай працоўнай партыі была яшчэ і Дэмакратычная партыя, была і Сялянская партыя. У Кітаі нават у часы поўнай камуністычнай дыктатуры, у часы Мао ў вышэйшым заканадаўчым органе краіны таксама было некалькі партый. Усе яны траплялі туды па гарантаным спісе. Вось гэту гарантаную пазіцыю і патрабуюць для сябе кіраўнікі так званых «апазіцыйных» партый. Яны ведаюць, што цяпер дзяржава і эліта ў іх больш не мае патрэбы. І яны просяць, каб з улікам іх заслуг ім быў гарантанаваны вызначаны пансіён на палітычнай ніве».

▶ ПАЛІТЫКІ ТЫДНЯ

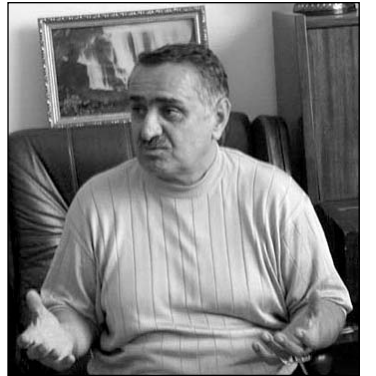
ВОЛЬФАНГ ШОЙБЛЕ

Стала вядома, што адзін з лідэраў нямецкай партыі Хрысціянска-дэмакратычны саюз (CDU) Вольфганг Шойбле атрымае ў новым урадзе пасаду міністра фінансаў. Навіна дастаткова сенсацыйная, асабліва з улікам таго, што кабінет фармуюць правыя і ліберальныя партыі. Між тым, Вольфганг шмат разоў казаў, што з'яўляецца паслядоўнікам знакамітага даваеннага эканаміста Кейнса. Апошні, як вядома, выступіў за моцную ролю дзяржавы ў эканамічных працэсах. Апошнім кейнсіянцам, які займаў пасаду міністра фінансаў ФРГ, быў Оскар Лафонтэн. Гэта адбывалася ў час кааліцыі сацыял-дэмакратаў і Зялёных. Аднак доўга Оскар у тым крэсле не ўтрымаўся з-за канфлікту з канцлерам Герхардам Шродэрам, які прытрымліваецца больш ліберальных поглядаў. Ці паўторыць Шойбле шлях папярэдняга кейнсіянца? Назірвальнікі кажуць, што наўрад ці. Ягонае захапленне тэзісамі Кейнса больш нагадвае звычайнае хобі. Прынамсі падчас нядаўняй гісторыі з банкруцтвам кампаніі «Orel» Шойбле, як заўзятый ліберал, выступіў супраць таго, каб урад у любой форме падтрымліваў фірму.

ГАДЖЫ МАХАЧАЎ

Прадстаўнік Дагестана пры прэзідэнце РФ прапанаваў сфармаваць са сваякоў і родных забітых на Каўказе супрацоўнікаў праваахоўных органаў структуру, задачай якой будзе помста экстрэмістам. «Давайце збяром братаў, сваякоў забітых супрацоўнікаў, давайце створым з іх ядро, і будзем помсціць. Гэта кроўная помста, гэта закон гор. Клін клінам выбіваюць. Толькі так мы наведзем парадак», — заявіў палітык. Заява Махачава пра законы гор адразу стала сенсацыяй і была зразуметая ўсімі як своеасабліва ілюстрацыя поўнага правалу спробы Масквы перамагчы экстрэмізм традыцыйнымі сродкамі. Магчыма, таму Махачаў хутка заявіў, што яго не так зразумелі. Аднак у гэта мала хто паверыў, паколькі раней дагестанскія ўлады ў спецыяльных улётках сапраўды заклікалі родзічаў ахвяраў тэрыстаў фармаваць атрады «кроўнікаў». На улётках жа быў змешчаны спіс тых, каму трэба адпомсціць, у які чамусьці таксама трапілі мшааабаронцы. Яшчэ раней, пасля замаху на прэзідэнта Інгусэці Еўкурава, разабрацца з баевікамі з дапамогай кроўнай помсты абяцаў Кадыраў — прэзідэнт Чачэнскай рэспублікі.

НІК ГРЫФІН

У чэрвені Брытанская нацыянальная партыя (BNP), лідэрам якой з'яўляецца Нік Грыфін, здолела ўпершыню прарвацца ў Еўрапарламент. Аднак партыю і яе кіраўнікоў палітычная і культурная эліта дасюль адмаўляліся разглядаць роўнымі сабе. Нарэшце 22 кастрычніка медыя-карпарацыя BBC вырашыла даць Грыфіну слова, запрасіўшы яго на праграму «Час пытанняў». Навіна пра запрашэнне лідэра нацыяналістаў на тэлебачанне нарабіла шмат шуму. Прыкладна 500 чалавек пікетавалі студию падчас трансляцыі. Каля экрану сабралася 7 мільёнаў глядачоў. Аднак большай сенсацыяй стала рэакцыя саміх сяброў BNP на выступ свайго лідэра. Грыфін падчас шоу адмовіўся ад нацысцкага іміджу партыі, заявіў, што прызнае факт Халакосту і г.д. Дасталася ад яго толькі мусульманам, і толькі за тое, што апошнія разглядаюць жанчын як людзей другога гатунку. Пры гэтым Грыфін заявіў, што на яго руках няма крыві забітых мусульман, у адрозненні ад лейбарыстаў, якія паслалі брытанцаў ваяваць у Афганістан і Ірак. Такі падыход не вельмі спадабаўся заўзятым нацыстам, якія атакавалі свайго лідэра на ягоным сайце крытычнымі каментарамі. Ім не спадабаўся рэфармісцкі імідж партыі, які спрабаваў стварыць Грыфін у вачах грамадства. Аналізуючы сітуацыю, палітолагі сцвярджаюць, што спроба кіраўніцтва BNP ператварыць BNP ператварыць BNP у нармальную масавую партыю можа прывесці да яе расколу.

▶ ПРЭМІЯ

АДАМ КЛАКОЦКІ І ЯГО ПЕРСПЕКТЫВЫ

«ДОБРАЯ ЛІТАРАТУРА ЗА СЯБЕ ПАСТАІЦЬ»

На мінулым тыдні польскі пераклад кнігі Ігара Бабкова «Адам Клакоцкі і ягоныя цені» трапіў у шорт-ліст прэміі «Ангелус». Прэмія ўручаецца ўладамі горада Вроцлаў супольна з газетай «Dziennik». Штогод журы выбірае найлепшую з кніг пісьменнікаў Цэнтральнай Еўропы, выдадзеных цягам года ў Польшчы. Сёлетні пераможца атрымае 150 тысяч злотых (каля 53 тысяч долараў).

Наяўнасць беларускага пісьменніка ў спісе намінантаў на адну з прэстыжных прэмій для еўрапейскай літаратуры нарабіла значна больш шуму ў Польшчы, чым у Беларусі. «Калі год таму мы хваліліся, што знайшлі і рыхтуем да друку беларускі раман, які возьме «Ангелуса», знаёмыя лічылі нас вар'ятамі», — прызнаюцца ў невялікім варшаўскім выдавецтве «Ofisyna 21». Цяпер жа, калі лік прэтэндэнтаў скараціўся да зааветнай сямёркі, Ігар Бабкоў ужо мае права значаць факт намінацыі ў сваім жыццямі. Галоўнага рэдактара выдавецтва Міхала Стэфанскага пра падрабязнасці поспеху распывае журналіст «НЧ» Алесь Гінзбург.

— *Першае лагічнае пытанне ад вечна бедных беларусаў: за што такія грошы?*

— Гэта проста: вялікія грошы робяць прэмію прэстыжнай, прыцягваюць увагу чытачоў і выдаўцоў з усёй Еўропы. І сапраўды: 150 тысяч злотых, якія атрымлівае лаўрэат прэміі «Ангелус», на дадзены момант — найвышэйшае адзнака для літаратара ў Польшчы. Пра кнігі, намінаваныя на «Ангелуса», пішуць найбуйнейшыя польскія газеты, пра іх кажуць на ўсіх радыёстанцыях, а ўручэнне

прэміі ў простым эфіры транслюе тэлевізія. Але ў параўнанні з некаторымі іншымі прэміямі Еўропы гэта, так напярэду, сярэдняя сума. Брытанскі «Букер», найпрэстыжнейшая прэмія Вялікабрытаніі, складае 50 тысяч фунтаў. Ірландская «МРАС Дублін» складае ажно 100 тысяч еўра. Менавіта такія прэміі набываюць сусветнае значэнне. Будзем шчырымі: калі б не тое, што нейкі пісьменнік штогод атрымлівае ад шведскіх акадэмікаў мех грошай, Нобелеўская прэмія была б сёння проста адной са шматлікіх літаратурных прэмій Еўропы, а кніжкі Нобелеўскіх лаўрэатаў цікавілі б максімум купку чытачоў у Швецыі.

— *Што такое прэмія «Ангелус»? Што значыць для літаратара — трапіць у фінал гэтай прэміі?*

— Прэмія «Ангелус» з'явілася ў 2006 годзе па ініцыятыве ўладаў Вроцлава. Ёй ганаруюць найлепшыя кнігі, напісаныя пісьменнікамі з Цэнтральнай Еўропы ў шырокім разуменні — ад Германіі да Расіі, усяго з 21 краіны. На конкурс прымаюцца кнігі, напісаныя на польскую ці перакладзеныя на польскую мову. Журы прэміі мае міжнародны склад, у яго ўваходзяць сапраўдныя знаўцы літаратуры і літаратурныя крытыкі. Гэта гарантуе выключную літаратурную якасць намінаваных кніг. Трапіць у фінал «Ангелуса» — гэта значыць быць найлепшым з сямі пісьменнікаў, чые кнігі з'явіліся на польскай мове цягам апошняга года.

— *Асобная прэмія для перакладных кніг — якое значэнне гэта мае для польскай літаратуры?*

— «Ангелус» — гэта не прэмія для перакладных кніг. Гэта прэмія для выбітных кніг. У конкурсе штогод удзельнічае шэраг польскіх аўтараў, і гэта сапраўды не аб'якія творцы. Напрыклад, сёлета ў фінал выйшлі дзве польскія кнігі — Інгі Івасюў і Кшыштафа Варгі. Абедзве да таго трапілі ў шорт-ліст «Нікі» — самай прэстыжнай прэміі для польскай літаратуры. Думаю, для кожнага польскага пісьменніка фінал «Ангелуса» — нагода для гонару. У Польшчы шмат вагомых літаратурных прэмій, але толькі

«Ангелус» разглядае польскую літаратуру ў цэнтральнаеўрапейскім кантэксце. Дзякуючы гэтай прэміі польскія пісьменнікі перастаюць спаборнічаць між сабой. Яны канкуруюць з пісьменнікамі Чэхіі, Венгрыі, Аўстрыі. А сёлета ўпершыню — і з пісьменнікамі з Беларусі.

— *Складаныя палітычныя стасункі паміж Польшчай і Беларуссю — гэта перашкода на шляху кнігі Бабкова да перамогі ці дадатковы піяр?*

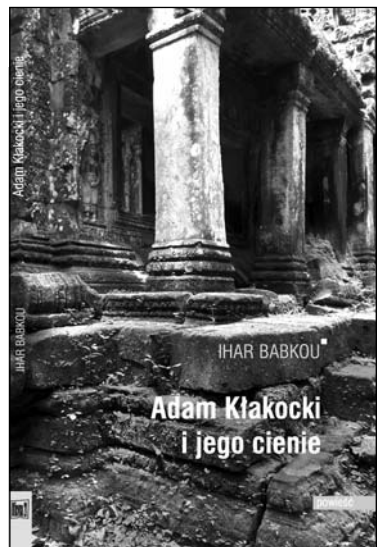
— Думаю, з гледзішча польскага абыякавага стасункі паміж Польшчай і Беларуссю не такія ўжо складаныя. Для простага паляка Беларусь — гэта краіна, у якой польская меншасць гераічна змагаецца з таталітарным рэжымам. Так, на жаль, падаюць справу ці не ўсе польскія медыі. Калі мы абвясцілі, што выдаём пісьменніка з Беларусі, многія ў адказ круцілі пальцамі каля скроні. І задавалі адны і тыя ж пытанні: «Дык яны пішуць? А на якой мове?» Нам даводзілася доўга пераконваць усіх, што беларуская літаратура часам цікавейшая за польскую, французскую ці нямецкую. Але ніхто не хацеў даваць веры. Дыяцкія пытанні скончыліся толькі калі пачалі з'яўляцца першыя рэцэнзіі на кнігу Ігара і калі «Адам Клакоцкі» быў намінаваны на «Ангелуса».

— *Чаму выдавецтва ўзялося за праект, у які ніхто не верыў? Што было прыкметай поспеху?*

— Ніякіх рацыянальных прычын не было. Мы проста верылі і надалей верым, што добрая літаратура за сябе пастаіць. Мы прачыталі раман Ігара па-беларуску, і таму ведалі, што гэта цудоўная рэч і што яна на галаву вышэй за масу кніг, якія выдаюцца ў Польшчы. Мы ведалі, што ў год такіх добрых раманаў з'яўляецца няшмат. І тое не заўжды. І таму мы казалі ўсім, што жалезабетонна трапім у фінал «Ангелуса». Нам было вельмі важна выдаць гэты раман яшчэ па адной прычыне: гэта, відаць, адна з найлепшых кніг пра сучасны Мінск, пра горад-Атлантыду і яго жыхароў. Нам знаёмы такі Мінск. Іншыя не маюць пра яго ўяўлення.

— *Якой павінна быць беларуская кніга, каб ёй зацікавіўся польскі выдавец? І чытач...*

— Яна павінна здзіўляць, быць цікавай, наватарскай. Яна не можа нагадваць польскія ці пагатоў

«У мяне перад вачыма першы беларускі постмадэрністычны раман, які не мае нічога агульнага з постмадэрнізмам у заходнім стылі. Гэта цікавае спалучэнне нарацыі XIX стагоддзя з сучасным аповедам пра Мінск — горад, які ў Бабкова з'яўляецца сімвалам распаду і гонару адначасова. (...) «Адам Клакоцкі і яго цені» — гэта найперш геніяльная прыпавесць пра недаўгавечнасць і смерць у беларускіх дэкарацыях. Жыццё выдуманых герояў — такіх, як загалюны Адам Клакоцкі, — перамешваецца з жыццямі сапраўдных асобаў, напрыклад, геніяльнага паэта Паўля Цэлана. Ці не ўсе майстэрства гэтай кнігі тоіцца ў мове, якая зачароўвае эрудыцыяй. Мы знаходзім тут адсылкі да Міцкевіча, Дастаеўскага і Чэхава».

Пётр Кэмпіньскі,
«Newsweek», 2008, № 46

«БЕЛАРУСАЎ ПЕРАКЛАДАЮ БЕЗ САНТЫМЕНТАЎ»

Малгажата «Нутрыя» Бухалік (нарадзілася ў 1972 годзе) — выпускніца рускай філалогіі Ягелонскага ўніверсітэта, перакладчыца рускай літаратуры на польскую мову, лаўрэатка прэміі для перакладчыкаў часопіса «Literatura na swiecie» 2003 года. Некалькі год таму гэта неардынарная асоба (з апошніх дзівацтваў — купіла зямлю над Бугам і зрабілася фермеркай) зацікавілася беларускай літаратурай як

патэнцыйным гульцом на польскім кніжным рынку. Вось як яна гэта тлумачыць:

— Мяне цікавіць добрая літаратура, а не геаграфія ці спачуванні. Таму я прыкладаю да беларусаў тую ж мерку, што да астатняга свету, — ніякіх ільготных тарыфаў з гледзішча палітыкі ці пазіцыі апякунства. Тры пісьменнікі, кнігі якіх я пераклала з беларускай мовы — Артур Клінаў («Горад Сонца»), Ігар Бабкоў («Адам Клакоцкі яго цені») і Наталка Бабіна («Рыбін горад») — гэта, кожны паводле, універсальныя надзеленыя вялікім талентам індывідуальнасці. Яны асвойваюцца ў любой культуры.

Канешне, у Польшчы для беларусаў свая спецыфіка — мы суседзі, і мае суайчыннікі — скажу адкрыта — любяць трактаваць вас як малодшых, бяднейшых братаў. Кароткатэрмінова гэта спрацоўвае і на кніжным рынку (напрыклад, пасля таго, як Польшча падтрымала «аранжавую рэвалюцыю», у нас быў бум на ўкраінскую літаратуру, мы чыталі сваіх пратэжэ), але для працяглых планаў такое стаўленне — горш не бывае. Хай мне рука адсохне, калі я зірну на беларускую літаратуру менш прыдзірліва, чым на літаратуру Расіі ці Швейцарыі. Так і перакладаю вас, як іншых, — без сантыментаў, старанна адбіраючы, — перакладаю такімі, як бачу: не суседзі, але аб'ектыўна моцныя, незалежныя ў сваёй творчасці пісьменнікі. Рэспект!»

Кнігі, якія прэтэндуюць на прэмію «Ангелус» за 2008 год:

Ігар Бабкоў «Адам Клакоцкі і яго цені» (Беларусь)
Кшыштаф Варга «Гуляш з туруля» (Польшча)
Міленка Ергавіч «Рута Танэнбаўм» (Боснія)
Інга Івасюў «Бамбіна» (Польшча)
Ота Філіп «Суседзі і іншыя» (Чэхія)
Ёзэф Шкворацкі «Прыгоды інжынера чалавечых душаў» (Чэхія)
Бернхард Шлінк «Вяртанне дадому» (Германія)

Лаўрэаты «Ангелуса» мінулых гадоў:

2005 год — Юры Андруховіч (Украіна)
2006 год — Марцін Полак (Аўстрыя)
2007 год — Пэтэр Эстэрхазі (Венгрыя)

расійскія кнігі. Словам, яна павінна быць арыгінальнай. Я кажу гэта як супрацоўнік выдавецтва і як чытач. Але тут істотная яшчэ адна рэч: калі нейкая беларуская кніга хоча адбыцца ў Польшчы, яна павінна мець добры пераклад. Апошнім часам у Польшчы выйшаў шэраг беларускіх кніг, але ўзровень 90 працэнтаў перакладаў проста трагічны. Думаю, калі польскі чытач возьме ў рукі нейкую з гэтых кніг, ён упэўніцца ў думцы, што беларускія пісьменнікі яшчэ толькі вучацца пісаць. На шчасце, раман Ігара пераклала Малгажата Бухалік, проста выдатная перакладчыца. Пospех польскага выдання «Адама Клакоцкага» — гэта ў значнай меры заслуга яе перакладу.

▶ ПРАЕКТ

ГУЛЬНЯ Ё МАФІЮ

НА СЦЭНУ МІНСКАЙ ОПЕРЫ ЁНЕСЛІ КАНІСТРУ

Ева ВАЙТОУСКАЯ

24 кастрычніка я трапіла на здачу оперы «Трубадур» Джузепе Вердзі, супольнага праекту Беларускай оперы і галандскай фірмы «Supierz Music Management». Чацвёртая па ліку беларуская пастаноўка знакамітай італьянскай оперы, прэм'ера якой адбылася 25 і 27 кастрычніка, надзвычай шырока аанасавалася ў айчынных СМІ як першы прэцэдэнт сучаснай опернай рэжысуры на айчынных падмостках. Драматычны сюжэт, які Вердзі ў сваім 1853 годзе раскрыў у дэкарацыях Іспаніі XII стагоддзя, у 2009 годзе меўся разгарнуцца для беларускага глядача ў антуражы Італіі 1940–1950-х гадоў, у эпіцэнтры барацьбы мафіёзных групак.

Галасуем, хто мафія

Абстрактны горад паваеннай Італіі — хоць з тым жа поспехам гэта можа быць італьянскі квартал Чыкага. Калі горад засынае, рэй на яго вуліцах вядуць мафіёзныя кланы злодзея ў законе Луна (мянушка — «Граф») і цыганскага сына, правадыра бесхацінцаў ды іншых адкідаў грамадства Манрыка (мянушка — «Трубадур»). Абодва мачо закаханыя ў спявачку вар'этэ Леанору. Тая аддае перавагу рамантычнаму гітарысту Манрыка. Любоўны трохкутнік — прычына абстрактнага стасункаў між кланамі і каталізатар двубою.

Між тым, слухач дазнаецца, што калісьці Луна меў малодшага брата. Калі шмат год таму яго сваякі спалілі старую цыганку за нібыта наведзены на немаўля сурок, дачка цыганкі выкрала дзіця і спаліла яго на тым жа месцы. Мара Луна — адпомсціць забойцы. Нарэшце людзі Луна хапаюць Азучэну — тую самую цыганку-піраманку. Яна — маці Манрыка. Хлопец кідаецца ратаваць маці і таксама трапляе ў палон. Леанора, каб уратаваць каханага, на словах аддаецца Луне, а на справе выпівае атруту і кане на руках у Трубадур. Раз'юшаны такой яе ахвярай Луна аддае загад забіць Манрыка. І калі ён стаіць над целам зрынутага ворага, цыганка Азучэна расказвае яму праўду. Шмат год таму яна спаліла на вогнішчы ўласнае дзіця, выхаваўшы скрадзенае замест сына. Луна толькі што здзейсніў братазбойства. У гэтым і палягала яе помста за спаленне маці, бо помста, як вядома, — страва, якую падаюць халоднай.

Вось, калі сцісла, сучасны пераказ класічнай оперы, здзейснены шведскай рэжысёркай Марыянай Барглёф. Салісты ў яе інтэрпрэтацыі пагражаюць адно аднаму, звужаючы колы, сцізо-

Фота Віталія Брусікава

рыкамі-выкідухамі, хор рэжацца ў карты, чысціць парабэлумы перад паходам на «дзеда», залізвае раны, грэючыся каля жалезных бочак на сметніку, палівае ахвяраў мафіёзных разборак бензінам з каністры. На сцэне чорна — гэта, паводле задумы нямецкай брыгады сцэнографу, адсылае слухача оперы да стылістыкі «фільм нуар» — паваенных амерыканскіх стужак, дзеянне якіх, як правіла, адбывалася ў змрочных урбаністычных дэкарацыях, — што мы і бачым на сцэне. Візуальным маркёрам Італіі тут з'яўляюцца не сонечныя верхавіны гор ды ласкавае мора на даляглядзе, а зарасці жалюзі, якія масавана апускаюцца на сцэну. Італьянскі праект дадае і ўдзел запрошаных тэнараў Джавані Манфрына і Серджыя Панаджына (партыя Манрыка).

Правілы пераносу

Пры ўсім вышэйапісаным на сцэне Мінскай оперы абышлося без лішняга постмадэрнізму. Рэжысёрка, вядома ж, моцна пераставіла акцэнт. Гісторыя палкага каханя адышла на другі план, дзеянне сфакусавана на тэме вендэты. Але ж крыважэрнасць сюжэту шакавала яшчэ сучаснікаў Вердзі — у найноўшай жа публіцы яна можа выклікаць асацыяцыі з чарнухай у духу газеты «Прыватны дэтэктыў». Вердзі, які літаральна за месяц пераклаў на музыку «феадальную драму» іспанскага драматурга Гарсія Гуцьераса, свайго часу бараніўся ад нападкаў крытыкаў: «Жыццё — яно такое». Значыць, што перанос дзеяння ў XX стагоддзе выглядае на сцэне даволі арганічна — і ў класічнай версіі апісвалася эпоха, далёка не сучасная аўтару. Дадатковы ж сэнс рэвалюцыйнай для Мінска пастаноўкі Вердзі раскрываецца, калі са сцэны ў стылі нуар вока слізгае на абрамленне залы ў стылі пампезнага, залачонага неакласіцызму. Кантраст уражвае.

Дагэтуль адзінай спробай паставіць у Мінску оперную класіку па-сучаснаму была «Травіята» таго ж Вердзі — у 1997 годзе футурыстычны дэкарацыі, што амаль ператваралі куртызанку XIX стагоддзя ў кіношную касманаўтку Барбарэлу з фільма Вадзіма Ражэ, былі ўспрынятыя мінчукамі на «ўра». І вось надыйшоў час смялейшых інтэрпрэтацый на той жа сцэне. Апроч захопленых выгукіў

пад заслону былі і нешматлікія, але надзвычай абураныя рэакцыі слухачоў, што дэманстравалі на пакідалі залю: «Так нельга!» — крыўдавалі некаторыя мінскія операманы за Вердзі, а адзін слухач рапуча заявіў, што ўдзел галандцаў у пастаноўцы, на яго думку, палягаў у пастаўцы рэжысёраў і дэкаратарам лёгкіх наркотыкаў.

Прычына такіх рэакцый зразумелая. Так склалася, што па гэты бок «жалезнай заслоны» опера зрабілася акадэмічным мастацтвам для вузкага кола з дамінаваннем у дэкарацыях золата і блёстак. У Заходняй Еўропе назіраецца іншая скрайнасць. Опернае мастацтва, няхай і не засталася гэтакім жа актуальным, модным, лічы — масавым, як у свае залатыя часы, але імкнецца адпавядаць эпосе па-за тэатральнымі мурамі. Часам на сцэне даходзіць да найпростага авангарду — у будапешцкай оперы, скажам, Электра ў аднайменнай оперы Рыхарда Штраўса цягае за сабой па басейне, застаўленым мяшкамі з цэментам, кадку з дрэўцам, а ў фінале арый круціць дрэўца над галавой за верхавіну разам з кадкай. Іншыя еўрапейскія тэатры няшмат адстаюць: пры ўсіх лёгкіх недаробках і супярэчлівасцях прэм'ернага паказу, несумненна перавага беларуска-галандскага «Трубадур» — у адлюстраванні гэтакіх тэндэнцый, пакуль што нязвычайных для Беларусі.

Трэба спадзявацца, у Галандыі, куды на цэлы месяц з'езджае пастаноўка, уласна музычныя якасці беларускага «Трубадур» будуць ацэнены належным чынам. Па-першае, на Захадзе даўно прызвычаліся да дынамічнай рэжысуры ды асучаснівання опернай класікі, і на абмеркаванні гэтых нюансаў тамтэйшы бамонд будзе траціць значна менш энергіі, чым тутэйшы. Па-другое, як прыязна б ні ацэньвалі мы ўзровень аркестру ды спевакоў Опернага, сумна вядома акалічнасць, што, нягледзячы на рамонт і рэнавацыю, тэатр Лангбарда мае фатальную акустыку, замінае мінчукам напоўніцу насаладзіцца адным з найпрыгажэйшых і найпапулярнейшых музычных твораў, які свайго часу быў расхапаны на вулічныя песенькі — гэтак удала папрацаваў Вердзі з італьянскімі народнымі напевамі. Пасля ж галандскіх гастроляў пастаноўка вернецца ў Беларусь — на сталае жыхарства.

▶ КАМПАНІЯ

ПАСПЯХОВЫ ГОД

Агульнанацыянальная культурніцкая кампанія «Будзьма беларусамі!» — адна з найбольш паспяховых кампаній «трэцяга сектара». За год свайго існавання яна не толькі не страціла сваёй прывабнасці, але і набірае тэм.п. 3 каардынатарам кампаніі «Будзьма», старшынёй рады Згуртавання беларусаў свету «Бацькаўшчына» Нінай Шыдлоўскай размаўляў журналіст «НЧ» Аляксандар Тамковіч.

— *Банальна, але з чаго ўсё пачыналася?*

— Усведамлення таго, што культура — асноўны падмурак, які аб'ядноўвае нацыю, было ў кожнага з ініцыятараў і ўдзельнікаў гэтай кампаніі, бо ўсе яны ў гэтай нішы працавалі ўжо даўно. Мы доўга шукалі тое, што можа аб'яднаць людзей розных поглядаў, сацыяльнага стану, аб'яднаць нацыю ў сённяшніх складаных варунках і зрабіць яе адзіным маналітным мастацтвам для вузкага кола з дамінаваннем у дэкарацыях золата і блёстак. У Заходняй Еўропе назіраецца іншая скрайнасць. Опернае мастацтва, няхай і не засталася гэтакім жа актуальным, модным, лічы — масавым, як у свае залатыя часы, але імкнецца адпавядаць эпосе па-за тэатральнымі мурамі. Часам на сцэне даходзіць да найпростага авангарду — у будапешцкай оперы, скажам, Электра ў аднайменнай оперы Рыхарда Штраўса цягае за сабой па басейне, застаўленым мяшкамі з цэментам, кадку з дрэўцам, а ў фінале арый круціць дрэўца над галавой за верхавіну разам з кадкай. Іншыя еўрапейскія тэатры няшмат адстаюць: пры ўсіх лёгкіх недаробках і супярэчлівасцях прэм'ернага паказу, несумненна перавага беларуска-галандскага «Трубадур» — у адлюстраванні гэтакіх тэндэнцый, пакуль што нязвычайных для Беларусі.

— *У каго канкрэтна?*

— Шчыра кажучы, спачатку гэта ідэя нарадзілася ў «Бацькаўшчыны». Чарговай раніцай, едучы на працу, мы з Аленай Макоўскай абмяркоўвалі, што далей немагчыма бачыць, як губляецца перш за ўсё за межамі Беларусі, наша мова. Нашы эмігранты апошняй хвалі часта не ўсведамляюць сваю прыналежнасць да нацыі і або раствараюцца ў іншых дыяспарах, або асімілююцца. Потым мы працягнулі гэта абмеркаванне з арганізацыямі, з якімі даўно супрацоўнічаем, — Таварыствам беларускай мовы, Саюзам беларускіх пісьменнікаў. Пачала вымалёўвацца агульная

канцэпцыя. Хутка яе актыўна падхапілі і іншыя. Кожны з нас, хто працаваў у гэтай галіне, звездаў пэўныя перашкоды (арганізацыйныя або з мясцовымі ўладамі), і мы добра разумелі, што вывешчы — наколькі гэта магчыма ў прынцыпе — паняцце культуры ў пазапалітычную нішу, хутчэй дастукаемся да свядомасці людзей, якія не зангажаваны ў беларушчыну і не маюць нацыянальнага падмурку. Сёння мы маем рускамоўную Беларусь і беларускамоўную Беларусь. Але ў большасці людзей — рускамоўны фармат. Напэўна, яны добрыя грамадзяне, але пра сваю нацыянальную прыналежнасць не задумваюцца.

— *А людзі не ўспрымалі вас як нейкіх «нацыяналістаў»?*

— Сярод людзей, на якіх скіравана наша кампанія, такіх не было. Існавалі і пакуль застаюцца перасцярогі на ўзроўні пэўных кіруючых чыноўнікаў. І ў Мінску, і ў рэгіёнах. Але хутчэй гэта нейкія асабістыя канфлікты, чым стаўленне да нас на дзёржэўным узроўні.

Нейкіх мэтанакіраваных перашкод няма, ёсць праяўлены суб'ектыўны адносіны. Яскравы прыклад. Наш рэкламны ролік ідзе на тэлеканале «Лад», а ў той жа час у метро яго «знялі». Гэта быў мультык, які заклікаў далучацца да кампаніі. Хтосьці ўбачыў у ім заклік сабрацца ўсім на Кастрычніцкай плошчы... Пазней мы дазналіся, што гэты чыноўнік у прынцыпе не любіць усё беларускамоўнае. Хоць пра кветкі расказвай.

— *А што з мерапрыемстваў кампаніі было, на ваш погляд, найбольш цікавым?*

— Аднойчы арганізатары абмяркоўвалі гэта пытанне, і кожны назваў сваё мерапрыемства. Я назвала тое, што літаратары ездзіць па рэгіёнах разам з музыкам. Водгукі вельмі добрыя. А таксама — з'яўленне дыску «Гузін гітоў. Перазагрузка».

Вельмі прыемна таксама, што, даведаўшыся пра мэты нашай кампаніі, людзі самі прапаноўвалі нейкія sms-віктарыны, апытальнікі на гістарычную тэматыку і г. д. Уласна для мяне была цікавай з'ява выстава сармацкіх партрэтаў.

КУЛЬТУРА

24

▶ З ПОШТЫ РЕДАКЦЫІ

ЯК АСОБНА ЁЗЯТЫ БЕЛАРУС У НАТО ЁСТУПАЎ

Рыгор ВЯЗЫНСКІ

Па характару сваіх заняткаў мне калі-нікалі даводзіцца бываць у Маскве — работа такая. Звычайна я спыняюся ў свайго былога аднакурсніка, з якім ужо сябрую шмат гадоў.

Вось і гэтым разам я патэлефанаву яму, і ён паведаміў, што я прыехаў якраз своечасова, бо ў яго нечакана сабралася наша старая інстытуцкая, як кажуць цяпер маладзёны, тусоўка.

Хлопчаў я не бачыў гадоў 30. Сустрэча была бурнай. Але дзе тыя інстытуцкія шалапуты-сямідзсятнікі, аматары бардаў, рок-н-рола, партвейну і каўбасы па два дваццаць? Усе, як на падбор, самавітыя дзядзькі.

Успомнілі сяброў. Адзін не прыйшоў з Афгану, а тыя двое палеглі ў Чачні, прычым ваявалі па розныя бакі (у нашай ВМУ вучылася шмат чачэнцаў).

Сашка загінуў у аўтакатастрофе, а ў Валіка спынілася сэрца.

Трыццаць гадоў — гэта тэрмін. Шмат хлопцаў пакінулі нас, а тыя, якія не пакінулі, багата чаго дасягнулі. У каго — хатка на Канарах, у каго — яхта на Міжземным моры, а ў мяне

— маленькі будыначак пад Чарнігавам.

— А чаго не пад Смаленскам?

— У НАТО хачу, — пажартаваў я. А чаго: брахаць — не цэпам махаць.

— Ты што, з глузду з'ехаў?

Аднак жарту не зразумелі, вельмі ўжо зараз шмат у тым НАТО знаходзіцца нашых былых сяброў, і кожны, хто жартуе, — выклікае падазрэнне. Паміж мной і маімі сябрамі як быццам чорная котка прабегла. Тут бы і сказаць, што пажартаваў, але коні ўжо шпарка паімчалі брычку, і куды цябе панесла, дружа?

— А чаму б і не? Чым НАТО горш за Саветы?

— Дык яны ўвесь свет пад сябе падабраць жадаюць. Яны такія, яны сякія...

Я вырашыў не здавацца:

— Але іх прыход, скажам, у Літву, ніхто з літоўцаў і не заўважыў. Нікога не забівалі сапёрнымі рыдлёўкамі, як у Баку або ў Тбілісі. Не стралялі на пасту ў Мядзінінкае ў патыліцу бязбройных мытнікаў, спачатку паклаўшы іх тварам уніз на падлогу вагончыка. У Неваду ці ў Канаду нядобрадзейных у цяплушках тысячамі не адпраўлялі. Курапат пад Вільнюсам не стварылі.

Але словы мае як гарох аб сцяну — яны не даходзілі ні да каго, як быццам не мелі сэнсу. Аргументы патаналі ў нежаданні чуж. Мне быў вынесены маўклівы прысуд — вораг. Чаму? Гэта ж вунь як цікава! Прыхільнікаў Саветаў сярод маіх сяброў не было, усе асуджалі ГУЛАГ і рэпрэсіі, інакш яшчэ ў той час мы не сталі б сябрамі.

Маўчанне набыло матэрыяльную ліпкаць. Яго парушыў Алібек, дагестанец:

— Правільна гаворыш, брат.

У часы даўняй вашы каліноўцы, сасланыя на Каўказ пасля паўстання і якія ўцяклі ад царскага гнева, змагаліся поплец з маім дзедам у атрадах імама Шаміля. Лозунг у іх быў такі: «За вашу і нашу волю». Каўказ памятае і памятаць будзе.

Сказана гэта было ціха і спакойна, але мне пачуўся ў голасе горца скрыгат зубоўны, я ўбачыў быццам маланку ў яго вачах. Думаю, не я адзін. Хмары згусціліся — вось вам і сяброўства савецкіх народаў. Усе ўсё памятаюць на генетычным узроўні, а ці ўсе? А патрэбна гэта?

Разыходзіліся ціха-ціха, а раніцай, сарамліва хаваючы вочы, асядзілі сваіх жалезных коней. Я выскачыў на трасу Масква-Мінск — хутчэй дахаты. Да Беларусі 400 км. Нямчынаўка — абаронны пояс Масквы, вайсковыя аэрадромы, неба прарэзала пара МІГаў. Мне ехаць да мяжы 4 гадзіны, ім ляцець 7 хвілін. Але з Оршы да Масквы ляцець столькі ж.

Стрэлка спідометра паказвае 140. Я ўяўляю сябе пілотам натаўскага штурмавіка, які ўзнімаецца ў неба з-пад Оршы. Не паспеў адарвацца ад зямлі — ужо бачу рэшткі сцяны Смаленскага крамяля, ледзь вышэй — і вось яна, Масква. А ў ёй лаўкі, але не пасудныя, а малочна-трактарныя, у іх топчуцца, не, не сланы, а мядзведзі-адзінаросы. У іх няма аніякага ўяўлення, што рабіць з Беларуссю. Фарфор яшчэ не ўвесь раздушаны, але сляды пагрому бачу паўсюль. Вось якія

гэтыя бульбашы, мы іх кормім, мы іх поім... Старая савецкая песня. «Накормлена» Украіна дала такога гапака-драпака, што не зловіш. Паслалі патрыярха Кірыла пасклеяваць фарфор — відавочная правакацыя. Украіна, а зараз ужо і ўкраінцы, ніколі не пагодзяцца з тым, што іх зямля з'яўляецца «кананічнай» зямлёй рускай царквы. Газавы ціск на краіну змусіў яе жыхароў задумацца, наколькі дружалюбная да іх Масква, да простых яе жыхароў? А зараз Кірыл у нас, хіба можа краіна мець царкву, штабкватэра якой знаходзіцца ў іншай краіне? Каталікі — гэта іншая справа, Ватыкан — не Італія, а сама па сабе царква-дзяржава.

А што рабіць з Грузіяй? Вось і Вахтанг Кікабідзе адмовіўся прыняць «Ордэн Дружбы» з маскоўскіх рук. Яго зняважыў Кабзон, маўляў, што яны з Бубай былі сябрамі, а цяпер?

Як наогул утрымаць Каўказ? Хутка вырастуць дзеці забітых на чачэнскай вайне баявікоў. Усе яны кроўнікі і прагнуць помсты. Гэтак жа, як жадалі яе ў 70-я дзеці сасланых у Казахстан чачэнцаў і інгушоў. Жадалі і чакалі. Выраслі, адужалі і ўзяліся за зброю. Выступілі тыя — выступіць і гэтыя, калі толькі Масква не зменіць палітыку ў дачыненні да Каўказа, Сібіры, Далёкага Усходу. Жыхары апошніх двух рэгіёнаў пры нечуваным багацці зауральскіх земляў жывуць у галечы. Калоніі ўсё аддаюць метраполіі. Цэнтр і дапушчаны да кармушкі алігархі набываюць свае кішэні. Прагнасьць да добра не даводзіць і не вядзе да міру. Было «Бостанскае чайванне», яно легла ў аснову вызвалення

штатаў Амерыкі ад прагнасці Брытанскага льва. Хто дасць гарантыю, што не будзе Іркуцкага або, скажам, Екацярынбургскага чайвання? Ніхто не чакаў развалу СССР, тым не менш, імперыі ў тым яе выглядзе, у якім яна існавала, ужо няма. А былія савецкія рэспублікі адна за адной уступаюць у НАТО. Хто не ўступіў, той стаў у чаргу — не агрэсіі дзеля, а дзеля спакойнага жыцця. НАТО ваюе за мяжой, а Расія ў сваіх межах.

Злева Катынь. Месца расстрэлу тых палякаў (сярод якіх было нямала беларусаў), якія добраахвотна і без бою здаліся савецкім уладам. Расія — гэта пераемнік Саветаў. У чым? У расстрэлах? Пакуль не.

У нас ідуць ваенныя вучэнні з удзелам расійскіх войскаў. Замежныя салдаты маршыруюць па нашай зямлі, нязгодных з такім з'явішчам лупцюць пакуль не рыдлёўкамі, а палкамі. Гэта пакуль, гэта пакуль...

Усход і Запад будуць адчайна змагацца за Беларусь (мяжа ў трохстах кіламетрах ад сталіцы — такое і ў страшным сне не ўбачыш, нагадаем пра ракеты на Кубе). Усё залежыць ад таго, з кім вырашыць быць кожны асобна ўзяты яе жыхар. Ці гатовыя мы аддаць сваіх дзцяпей гінуць за інтарэсы імперыі ў абмен на энергарэсурсы?

Можа, усё гэта мяне не кране? Можа, гэта нас абміне? Само сабой нека ўладзіцца? Нават і не ведаю. Але падобна, што такая пазіцыя — пазіцыя страуса, а страусы ніколі не вызначаліся розумам.

З кім будзеш ты, мая Беларусь? А твае дзеці, ці не ў Чачні?

▶ НАПЯРЭДАДНІ

«СВЯТЫЯ ДЗЯДЫ, ЗАВЁМ ВАС...»

Анатоль МЯЛЬГУЙ

«Пад Дзядамі народ разумеў усіх мёртвых продкаў ці іх душы незалежна ад полу і ўзросту. У продках народ бачыў свае карані. Таму з такой стараннасцю дбаў ён пра падрыхтоўку да Дзядоў, абмяжоўваючы сябе ў штодзённым побыце і адкладваючы ўсё лепшае на «прыход продкаў». Таму з такой глыбокай пашанай праводзіў гэты абрад, прызначы яго нароўні з нядзельнымі і святочнымі днямі».

Менавіта так вызначаў сутнасць Дзядоў археолаг, гісторык і краязнавец Генрых Татур яшчэ ў XIX стагоддзі. У часы аднаўлення незалежнасці намаганнямі дэмакратычнай грамадскасці Дзяды сталі дзяржаўным святам. З таго часу яно адзначаецца шэсцем у Курапаты, масавым наведваннем могілак, а таксама адпаведнымі культурнымі імпрэзамі.

Сёлета адной з такіх дзеяў, прысвечаных Дзядам, мусіць стаць V міжнародны фолк-фэст «Таўкачыкі на Дзяды, альбо Halloween па-беларуску», які плануецца правесці 3 лістапада на сцэне Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. Па задуме — гэта містычны тэатралізаваны канцэрт паводле паэмы Адама Міцкевіча «Дзядзь» і народнага абраду ўшанавання продкаў уключае ў сваю

праграму шмат цікавых сюрпрызаў і сцэнічных навацый. Пра тое, што нас чакае на купалаўскай сцэне, раскажаў ініцыятар фэсту і нязменны мастацкі кіраўнік «Таўкачыкаў» Юрый Выдронак.

— Цяпер на Хэлоўін у нашым горадзе праводзяцца шмат музычных вячорак-тусовак. Але гэта хутчэй малпананне чужых традыцый. Наша ідэя ў тым, каб наблізіць гэта свята да нашых традыцый, зрабіць яго лепшым. Дзеля таго я са сваімі сябрам выправіўся ў фальклорную экспедыцыю па вывучэнню гэтага абраду. Вынікам яе стала запрашэнне народных спявачак з гурту «Глыбокія крыніцы», якія выканаюць абрад Дзяды так, як тое рабілі іх продкі на працягу сотняў гадоў. Адбывацца ўсё будзе ў рэчышчы старажытнай абраднасці: са спевамі, малітвамі да Дзядоў і адпа-

ведным святу антуражам. Але не толькі аўтэнтчныя выканаўцы будуць удзельнічаць у пастаноўцы, мы запрасілі і прафесійных артыстаў тэатра «Інжэст» пад кіраўніцтвам В. Іназемцава, удзельнікаў вядомых фолк-гуртоў «Альтанка», «Дзівасіл», «Нагуаль». Міжнародны статус фэсту падтрымаюць польскія выканаўцы з «Zespoła polskiego» — зорак польскай фолк-сцэны. На фэсце, таксама, выступіць і мой гурт «UR'IA».

Упэўнены, тыя, хто наведае фэст «Таўкачыкі на Дзяды, альбо Halloween па-беларуску», заўважаць і арыгінальнасць яго дэкарацыі. Яны ствараюць асабнае знаходка нашай экспедыцыі — фотаздымкаў старажытных драўляных саркафагаў з розных куткоў Беларусі. Старажытная сімволіка Дзядоў надасць праграме крыху больш страху, але і зробіць яе яшчэ цікавейшай.

Новы Час

Масва-палітычная газета
Выдаецца з сакавіка 2002 г.

Галоўны рэдактар Алена Анісім
Шэф-рэдактар Аляксей Кароль

Пасведчанне аб рэгістрацыі № 206 ад 20 ліпеня 2009.

ЗАСНАВАЛЬНІК: Мінская гарадская арганізацыя ГА ТБМ імя Ф.Скарыны. Адрас: 220005, г. Мінск, вул. Румянцава, 13. Тэл.: 284-85-11.

ВЫДАВЕЦ: Прыватнае выдавецкае ўнітарнае прадпрыемства «Час навінаў».

Пасведчанне № 64 ад 12.01.2007 г.

АДРАС РЕДАКЦЫІ І ВЫДАЎЦА:
220012, г. Мінск, зав. Інструментальны, 6-214.
Тэл.: +375 29 651 21 12, +375 17 280 17 91.
novychas@gmail.com; www.novychas.org

НАДРУКАВАНА ў друкарні УП «Плутас-Маркет», Мінск, вул. Халмагорская, 59 А.

Замова №

Падпісана да друку 30.10.2009. 8.00.
Наклад 5050 асобнікаў. Кошт свабодны.

Рэдакцыя можа друкаваць артыкулы дзеля палемікі, не падзяляючы пазіцыі аўтараў. Пры выкарыстанні матэрыялаў газеты спасылка на «Новы Час» абавязковая. Рукпісы рэдакцыі не вяртае і не рэзануе мастацкія творы. Чытацкая пошта публікуецца паводле рэдакцыйных меркаванняў.